

Don Quichot 2.0?

Succesfactoren voor inwonersinitiatieven rondom windparken

(Bron: <http://www.grimbertrost.nl/politiek/trump-als-don-quichotte/> gedownload op 20 april 2018)

S.J.H.G. Wannet (s4223675)

Radboud Universiteit Nijmegen

Faculteit der Managementwetenschappen

Masterthesis Bestuurskunde

Beleid en Advies (Specialisatie)

Begeleider: Dhr. Dr. P.J. Zwaan

S.J.H.G. Wannet (s4223675)
Radboud Universiteit Nijmegen
Faculteit der Managementwetenschappen
Masterthesis Bestuurskunde
Beleid en Advies (Specialisatie)
Begeleider: Dhr. Dr. P.J. Zwaan

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenvatting	6
1. Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Probleemstelling	10
1.3 Doelstelling	10
1.4 Vraagstelling	10
1.5 Maatschappelijke relevantie	11
1.6 Wetenschappelijke relevantie	12
1.7 Voorbeschouwing theoretisch kader	12
1.8 Voorbeschouwing methodologisch kader	13
1.9 Leeswijzer	13
2. Beleidskader	14
2.1 Ontstaan van het energieakkoord	14
2.2 Energieakkoord en windenergie	15
2.3 Reactie kabinet Rutte III	17
2.4 Relevante wetten	18
2.5 Subsidie windenergie	19
2.6 Opgewekte energie	20
3. Theoretisch kader	21
3.1 Definiëring van inwonersinitiatieven	21
3.2 Succesfactoren van een inwonersinitiatief	25
3.3 Conclusie	30
4. Methodologisch kader	33
4.1 Onderzoeksmethode	33
4.2 Operationalisering van de succesfactoren	36
4.3 Dataverzameling	43
4.4 Data-analyse	45
4.5 Validiteit	46
4.6 Betrouwbaarheid	46
4.7 Samenvatting	47
5. Analyse	49
5.1 Windpark Hagenwind	50
5.2 Windpark Kloosterlanden	57
5.3 Lingewaard energie	63

5.4 Windpark Koningspleij	70
5.5 Wij duurzaam Staphorst	76
5.6 Vergelijking van de casussen	83
6. Conclusie	87
6.1 Een succesvol inwonersinitiatief	87
6.2 Wat kan de lokale overheid doen	88
6.3 Discussie	90
7. Literatuurlijst	92

Voorwoord

Soms komen er een hoop dingen samen en worden ontwikkelingen ingehaald door de actualiteit. Het SER-energieakkoord, wat de basis is voor dit onderzoek, blijkt een opstap naar het, veel ambitieuzer, klimaatakkoord. Hierdoor is er de laatste maanden veel aandacht voor klimaat en windenergie in het publieke debat.

Dit onderzoek biedt enkele handvaten en inzichten die het ook mogelijk maken om windenergie op land te realiseren. Als de plannen rondom het klimaatakkoord doorzetten moeten er de komende jaren honderden windmolens gerealiseerd worden. In die plannen is opgenomen dat 50% van alle windenergie op land in handen komt van de lokale omgeving (Klimaatakkoord, 2018). Actueler kan bijna niet.

Het proces tot deze scriptie te komen was moeizaam. Zoals dat wel vaker gaat komen er kansen voorbij en denk je alles wel te kunnen. Maar twee banen en een scriptie schrijven is toch te veel hooi op de vork. Toen ik in maart 2018 me bewust niet meer verkiesbaar stelde voor de gemeenteraad van Lingewaard werd het ook tijd mijn scriptie af te ronden. Ik wil op deze plek mijn scriptiebegeleider Pieter de Zwaan ontzettend bedanken voor zijn eindeloze geduld en kritische feedback. Dat werd zeer gewaardeerd. Ook wil ik Tamara Zonnenberg bedanken voor het tegenlezen en kritische blik zodat mijn scriptie een nog beter lopend verhaal is geworden.

Daarnaast wil ik alle respondenten bedanken voor hun tijd en inzet. Ik heb erg genoten van de gesprekken en ook van de 'can do' mentaliteit van de meeste mensen. Dat bewijst maar weer, als je ergens echt voor wilt gaan dan kun je bergen verzetten.

Ik wens iedereen veel leesplezier en hopelijk ook enig inzicht in de toch altijd lastige casussen die windmolens nog steeds zijn.

Sjoerd Wannet

Huissen

07-12-2018

Samenvatting

De aanleiding van dit onderzoek is het SER-energieakkoord waarin een forse ambitie voor het realiseren windenergie op land is opgenomen. In datzelfde SER-energieakkoord valt te lezen dat windenergie op land zoveel mogelijk door lokale inwonersinitiatieven ingevuld moet worden. Maar wat zijn lokale inwonersinitiatieven en wanneer zijn die succesvol?

Die vragen hebben geleid tot de volgende doelstelling: inzicht geven in succesfactoren van inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land teneinde aanbevelingen te geven over hoe de lokale overheid die kan beïnvloeden. Centraal stond dan ook de vraag: Wat kan de overheid doen om een inwonersinitiatief rondom windmolens op land tot een succes te maken?

Dit onderzoek sluit aan bij de stelling van Hajer (2011) dat er een energieke samenleving bestaat met een ongekeerde reactiesnelheid, leervermogen en creativiteit. Daarbij zijn die inwoners ook bereid om hun reactiesnelheid, leervermogen en creativiteit in te zetten om het klimaatprobleem op te lossen. Uit de praktijk bleek ook dat een dergelijke energieke samenleving bestaat.

Een inwonersinitiatief is in dit onderzoek gedefinieerd als een participatieproces met kenmerken van gedelegeerde macht en/of partnerschap met als doel het realiseren van windenergie op land. De basis van deze definitie is de participatieladder van Arnstein (1969). Gedelegeerde macht houdt in dat er in elk geval sprake moet zijn van contracten of andere juridische instrumenten waarin geregeld is dat er machtsoverdracht plaatsvindt. Als er sprake is van partnerschap dan moet geïnstitutionaliseerd overleg plaatsvinden, een vaste set aan regels en budget.

Vervolgens is er een theoretisch model geschetst met daarin succesfactoren die het succes van een inwonersinitiatief verklaren. De basis van die succesfactoren was het model van Lowndes et al. (2006). Elke dimensie van dat model is vervolgens aangevuld met andere wetenschappelijke theorieën. Dat resulteerde in 11 succesfactoren, te weten:

- 1) De deelnemers aan het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional.
- 2) Er is een hoge onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief.
- 3) Er is sprake van een duidelijke en alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief.
- 4) De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief.
- 5) De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief.
- 6) In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, geld, tijd en toegang tot professionals.

- 7) Er is sprake van een grote hechttheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente.
- 8) De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief.
- 9) De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie.
- 10) In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen.
- 11) De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief.

Al die succesfactoren zijn geoperationaliseerd in verschillende indicatoren. Elke indicator is voorzien van een puntschaal. Vervolgens zijn die succesfactoren aan de hand van de volgende inwonersinitiatieven in de praktijk getoetst:

- 1) Windpark Hagenwind, Aalten
- 2) Windpark Kloosterlanden, Deventer
- 3) Lingewaard energie
- 4) Windpark Koningspleij, Arnhem
- 5) Wij duurzaam Staphorst

Als eerste is er een documentstudie uitgevoerd naar die verschillende inwonersinitiatieven door het bestuderen van relevante beleidsstukken en de websites van de betreffende inwonersinitiatieven. Vervolgens zijn er 12 diepte-interviews gehouden. Voor elke casus zijn er minimaal twee respondenten geïnterviewd waarvan de ene betrokken was bij het inwonersinitiatief en de andere betrokken was bij de ambtelijke of de bestuurlijke kant van het proces. Alle interviews zijn getranscribeerd en gecodeerd aan de hand van de eerder opgestelde indicatoren.

Aan de hand van de daaruit voortvloeiende data is er een vergelijkende analyse gemaakt tussen de verschillende inwonersinitiatieven, waaruit een zestal succesfactoren kwamen die het verschil in succes verklaren. Een bijzondere vondst was nog een extra succesfactor die niet in de theorie naar voren kwam.

Wat verklaart dan uiteindelijk het verschil in succes tussen inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land? Wil een inwonersinitiatief omtrent windenergie op land succesvol worden dan moet in elk geval aan de volgende 6 succesfactoren worden voldaan:

- 1) In het begin wordt het initiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals.
- 2) Er is sprake van een sterke hechttheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente.
- 3) De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief.

- 4) De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief.
- 5) In het begin van het proces stelt de gemeente kaders op waar een inwonersinitiatief aan moet voldoen of de gemeente stelt samen met het inwonersinitiatief kaders op.
- 6) De gemeente geeft bestuurlijke prioriteit aan het inwonersinitiatief.

Maar wat kan de overheid nou doen om een inwonersinitiatief tot een succes te maken? Het begint met een actieve houding. Mobiliseer de energieke samenleving in de eigen gemeente. Dat kan op twee manieren. De eerste manier is door voorafgaand kaders af te dwingen, kaders die duidelijk vastomlijnd aangeven waar de windmolens geplaatst moeten worden en op welke wijze financiële participatie geregeld moet worden. Zorg voor een uitvraag richting de bevolking, dan volgt de energieke samenleving vanzelf. Mits maar helder is dat die windmolens überhaupt geplaatst gaan worden.

Een andere manier is om zelf de energieke samenleving te mobiliseren en het geheel aan die energieke samenleving over te dragen. Roep alle inwoners die betrokken zijn met duurzaamheid bij elkaar. Stel in gezamenlijkheid een kader op waar de windmolens mogen komen te staan en op welke wijze de financiële participatie van het project geregeld dient te worden.

Als dan op een van die twee manieren een inwonersinitiatief is geboren ondersteun dat dan met tijd, geld en toegang tot professionals. Zorg ervoor dat er een hechte relatie en goede communicatie ontstaat tussen het inwonersinitiatief en de gemeente. Plan geregeld een overleg in en wees als bestuur ook aanwezig bij informatieavonden en andere belangrijke mijlpalen van het project.

Maar bovenal, blijf gedurende het hele proces bestuurlijke prioriteit geven aan het project. Stel een (externe) projectleider aan die duidelijk mandaat krijgt om het windmolenproject prioriteit te geven boven andere ruimtelijke projecten. Hou de formele deadlines en inspraakprocedures in de gaten en stuur op een strakke planning. Alleen zo kan voorkomen worden dat het project verzand in inspraakprocedures en een gang naar de Raad van State.

Als zo wordt gehandeld is de kans zeer aannemelijk dat het inwonersinitiatief een succes wordt.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

'Het is mogelijk gebleken om het met de milieuorganisaties, elektriciteitsproducenten, werkgevers en werknemers eens te worden over de toekomstige energievoorziening in Nederland. Daarmee maken we een succesvolle transitie naar duurzame energie'. Aldus minister Kamp (De Volkskrant, 2013).

Minister Kamp was verheugd omdat het energieakkoord voor duurzame groei getekend kon worden. Met dit akkoord wordt gestreefd naar een duurzame energieopwekking van 14% in 2020 en van 16% in 2023 en kan daarmee gezien worden als een eerste stap op weg naar een volledige duurzame energievoorziening in 2050. Deze duurzame energieopwekking wordt geregeld door een combinatie van wind-, zonne-energie en de opwekking van energie door middel van biogas (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 2013).

Dit onderzoek legt een specifieke focus op het realiseren van windenergie op land. In het energieakkoord (p. 31) staat het volgende: 'Rijk en provincies hebben een akkoord gesloten over het realiseren van 6.000 MW (54 PJ) operationeel windvermogen in 2020. Dat akkoord, waarin prestatieafspraken zijn verbonden aan provinciale ruimtelijke regie, is ambitieus en wordt gerespecteerd' (SER, 2013).

Na het sluiten van dit energieakkoord zijn er verschillende initiatieven voor windenergie op land ontstaan in Nederland. Immers, de doelstelling van het energieakkoord moet gehaald worden. Nu kunnen dergelijke initiatieven op verschillende manieren vorm worden gegeven:

- 1) De overheid gaat zelf windparken aanleggen
- 2) De (grote) energiebedrijven gaan windparken aanleggen
- 3) Inwoners komen met een initiatief om een windpark aan te leggen.

Uiteraard is een combinatie van bovenstaande vormen ook mogelijk.

Nu past de vorm waarin inwoners zelf initiatief nemen uitstekend binnen de Nederlandse participatiemaatschappij. Volgens minister-president Mark Rutte is de participatiemaatschappij: 'Een feitelijke vaststelling van een ontwikkeling die gaande is waarbij mensen het heft in eigen hand nemen en zelf dingen in hun omgeving organiseren' (Volkskrant, 2014). Onder 'dingen' vallen dan zeker ook windparken.

1.2 Probleemstelling

Het plaatsen van de windmolens in het kader van het SER-energieakkoord verloopt moeizaam. Er is al een borgingscommissie, onder leiding van Ed Nijpels, ingesteld om de uitvoering van wind op land te versnellen zodat de doelstellingen gehaald kunnen worden

(SER, 2018). Er zijn wel een aantal voorbeelden van succesvolle windparken, ontstaan door inwonersinitiatieven zoals het windpark Nijmegen-Betuwe en het windpark Kloosterlanden bij Deventer.

Tegenover zulke succesvolle voorbeelden staan ook veel voorbeelden waar het proces moeizaam verloopt. Zoals deze kop van de Stentor suggereert: 'Overijssel duwt Staphorst windmolens door de strot' (Stentor, 2017).

De borgingscommissie van het SER-energieakkoord richt zich dan ook nadrukkelijk op het oplossen van knelpunten en het beter inrichten van procedures (SER, 2018). De manier waarop de lokale overheid omgaat met inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land is een van die knelpunten en tevens ook de probleemstelling van dit onderzoek.

Wat verklaart nu dat sommige inwonersinitiatieven wel succesvol zijn en andere niet? Hoe kun je als lokale overheid omgaan met zulke inwonersinitiatieven? Maar bovenal wat kan de lokale overheid doen om een dergelijk inwonersinitiatief succesvol te laten zijn?

Dat resulteert in de volgende probleemstelling: Wat maakt een inwonersinitiatief omtrent windenergie op land succesvol en wat kan de lokale overheid doen om inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land tot een succes te maken.

1.3 Doelstelling

Doelstelling van dit onderzoek is inzicht geven in succesfactoren van inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land teneinde aanbevelingen te geven over hoe de lokale overheid die kan beïnvloeden.

1.4 Vraagstelling

De vraagstelling van dit onderzoek luidt als volgt: 'Wat kan de overheid doen om een inwonersinitiatief rondom windmolens op land tot een succes te maken?'

Om deze probleemstelling te kunnen beantwoorden dienen eerst een aantal deelvragen gesteld te worden. De probleemstelling wordt daarom opgeknipt in de volgende deelvragen:

- 1) Wat is een inwonersinitiatief?
- 2) Wanneer is een inwonersinitiatief succesvol?
- 3) Welke factoren zijn nodig om een inwonersinitiatief tot een succes te maken?
- 4) Welke factoren verklaren in de praktijk het verschil in succes?
- 5) Wat is de rol van de lokale overheid bij die factoren?
- 6) Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan voor sturing door de lokale overheid?

1.5 Maatschappelijke relevantie

Het kabinet Rutte III trad op 26 oktober 2017 aan. Het energieakkoord voor duurzame groei was een plan van het kabinet Rutte II. In het regeerakkoord van Rutte III is een fors zwaardere ambitie op klimaat vastgelegd. Waar voorheen de afspraken van de klimaatconferentie in Parijs (2015) leidend waren (een reductie van 40% van broeikasgassen in 2030 ten opzichte van 1990) staat in het regeerakkoord van Rutte III dat Nederland een stap verder gaat en streeft naar een reductie van 49% in 2030 ten opzichte van 1990. Om dit te bewerkstelligen komt er een nationaal klimaat- en energieakkoord (VVD, CDA, D66 en CU, 2017).

Minister Wiebes (Economische Zaken en Klimaat) is belast met de invoering van de nieuwe klimaatwet. In de kamerbrief hierover schrijft de minister het volgende: 'Daarnaast blijft het van belang dat het klimaatakkoord alleen kan slagen als iedereen zich de komende tijd blijft inzetten om ook de doelen voor 2020 en 2023 te halen, in het bijzonder die uit het energieakkoord' (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 2018).

De minister zegt in dezelfde kamerbrief dat de ambities van het klimaatakkoord alleen gehaald kunnen worden als ook de ambities uit het SER-energieakkoord worden gehaald. Immers het kabinet Rutte III wil een klimaatakkoord sluiten dat alleen uitgevoerd kan worden als eerst de doelstellingen uit het SER-energieakkoord zijn gehaald. In het bijzonder de plaatsing van de windmolens. Gaat de Rijksoverheid dat zelf doen? Nee, de Rijksoverheid heeft de doelstelling vastgesteld en vertaald naar de provincies. Het is nu aan de provincies zelf om actief te zorgen dat de hoeveelheid duurzame energieopwekking door middel van windmolens gehaald wordt. Dat loopt in de praktijk niet heel soepel. Er is dan ook al een borgingscommissie ingesteld om versnelling van windenergie op land te realiseren (SER, 2018).

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek zit in de handvatten die het biedt voor lokale overheden. Daarmee kan de versnelling van windenergie op land gerealiseerd worden.

Daarnaast is er een maatschappelijk debat gaande over de energietransitie en de klimaatverandering, waarin de voorstanders het scherpst worden vertegenwoordigd door Urgenda. Urgenda spande een rechtszaak aan tegen de Nederland overheid. Recentelijk deed het Hof in Den Haag een uitspraak in die rechtszaak, die luidde als volgt: De Nederlandse staat moet de Nederlandse inwoners beschermen tegen de gevolgen van de klimaatverandering (Urgenda, z.d.). Tegelijkertijd hebben de tegenstanders zich verenigd in het nationaal kritisch platform windenergie (NKPW). Met publicaties en beïnvloedingsacties proberen zij de plaatsing van windmolens tegen te gaan (NKPW, z.d.).

Dit laat zien dat ook binnen de maatschappij het onderwerp leeft en het debat fel wordt gevoerd tussen voor- en tegenstanders. Dit onderzoek sluit aan bij dat maatschappelijke debat en is daardoor ook relevant.

1.6 Wetenschappelijke relevantie

In de wetenschap is er een debat gaande of inwonersparticipatie zinvol en nuttig is. Een van de argumenten die gebruikt wordt is dat inwonersparticipatie gebaseerd is op een verkeerde aanname. Zo stelt Stivers dat de menselijke natuur enerzijds erg passievol en irrationeel is maar dat anderzijds de menselijke natuur ook passief en apathisch is. Omdat inwonersparticipatie uitgaat van een rationele inwoners (de verkeerde aanname) is het onmogelijk te implementeren (Stivers, 1990). Een ander argument is dat inwonersparticipatie onrealistisch is omdat niet iedere inwoner de vaardigheden, middelen, tijd en geld heeft om mee te doen (Almond en Verba, 1989).

Daartegenover staat het rapport van het planbureau voor de leefomgeving (PBL): 'De energieke samenleving'. In dat rapport wordt betoogd dat Nederland een energieke samenleving is. Dat wil zeggen een samenleving van mondige inwoners met een ongekeerde reactiesnelheid, leervermogen en creativiteit. Daarbij zijn die inwoners ook bereid om hun reactiesnelheid, leervermogen en creativiteit in te zetten om het klimaatprobleem op te lossen (Hajer, 2011).

In dat wetenschappelijk debat neemt dit onderzoek duidelijk stelling aan de kant van Hajer (2011). De stelling onder de onderzoeksvraag is dat er zoiets bestaat als een 'energieke samenleving' die gemobiliseerd kan worden voor het realiseren van windmolens op land. Of dat ook in de praktijk zo is wordt dan ook getest.

Er is veel onderzoek gedaan naar de werking van inwonersinitiatieven (Arnstein, 1969, Bakker en Overbeek, 2005, Groenendaal, 2013, Ham en van der Meer, 2015, van Dam, 2016, Liemberg, 2016 en Mattijssen, 2018). Geen van die onderzoeken richt zich echter specifiek op windenergie op land. Er is ook onderzoek gedaan naar windenergie op land (Huurnenman, 2012, ter Maat, 2013 en Akkerboom, 2018). Die onderzoeken richten zich voornamelijk op de ruimtelijke processen rondom het realiseren van windenergie op land en niet op de werking van de inwonersinitiatieven zelf. Er blijkt voornamelijk onderzoek gedaan te zijn naar de reactie van de omgeving op de plaatsing van windmolens.

Dit onderzoek poogt dan ook een verbinding te leggen en in te zoomen op de werking van inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land.

1.7 Voorbeschouwing theoretisch kader

Het theoretisch kader zoomt in op de relatie tussen de overheid en de inwoner en zal van daaruit een definitie van een succesvol inwonersinitiatief destilleren. Ook bestaat het

theoretisch kader uit een theoretische verhandeling over de succesfactoren van een inwonersinitiatief. Hierin wordt ingezoomd op de verschillende dimensies waaruit een succesvol inwonersinitiatief bestaat en leidt vervolgens tot een theoretisch model van hoe een succesvol inwonersinitiatief kan ontstaan.

De eerste drie deelvragen worden beantwoord in het theoretisch kader. Dat zijn de volgende vragen:

- 1) Wat is een inwonersinitiatief?
- 2) Wanneer is een inwonersinitiatief succesvol?
- 3) Welke factoren zijn nodig om een inwonersinitiatief tot een succes te maken?

1.8 Voorbeschouwing methodologisch kader

Het model dat uit het theoretisch kader volgt wordt empirisch getoetst worden aan een vijftal inwonersinitiatieven rondom windenergie op land. De selectie van de inwonersinitiatieven komt tot stand na een gesprek met de gedeputeerde energietransitie van de provincie Overijssel en Gelderland.

De succesfactoren die uit het theoretisch kader worden geschetst worden in het methodologisch kader geoperationaliseerd en omgezet naar concrete, toetsbare, indicatoren.

1.9 Leeswijzer

Dit onderzoek bestaat uit 7 hoofdstukken. Het tweede hoofdstuk is het beleidskader en handelt over het beleid omtrent windenergie op land. Kern daarvan is het SER-energieakkoord.

Het derde hoofdstuk is het theoretisch kader, waarin een theoretisch model van succesfactoren voor een inwonersinitiatief wordt geschetst. Dat model is opgebouwd uit meerdere wetenschappelijke theorieën.

Het vierde hoofdstuk is het methodologisch kader. Daarin wordt geschetst wat onderzocht gaat worden en op welke manier het onderzocht gaat worden.

Het vijfde hoofdstuk is de analyse en bestaat uit een meervoudige analyse van vijf verschillende casussen waar inwonersinitiatieven getracht hebben om windenergie op land te realiseren.

Het zesde hoofdstuk bestaat uit de conclusie waarin antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag.

Het zevende hoofdstuk is de literatuurlijst met daarin alle literatuur die voor dit onderzoek gebruikt is.

2. Beleidskader

De basis van dit onderzoek is het SER-energieakkoord zoals dat door het Rijk met verschillende partners gesloten is. De projectorganisatie van het SER-energieakkoord verwoordt het zelf als volgt: 'Meer dan veertig organisaties sloten in september 2013 het energieakkoord voor duurzame groei. Gezamenlijk gaan zij voor verduurzaming van onze samenleving en economie en zetten zich de komende jaren in voor:

- 1) Een besparing van het energieverbruik met gemiddeld 1,5 procent per jaar;
- 2) 100 petajoule energiebesparing per 2020;
- 3) Een toename van het aandeel hernieuwbare energieopwekking naar 14 procent in 2020 en 16 procent in 2023;
- 4) Ten minste 15.000 voltijdbanen extra.

(SER, 2013).

Dit hoofdstuk bestaat uit verschillende paragrafen die tezamen de relevante wetten, beleidsregels en –kaders, waar initiatieven met windenergie op land mee te maken krijgen, beschrijven.

- **2.1 Ontstaan van het energieakkoord:** Deze paragraaf handelt over de ontstaansgeschiedenis van het energieakkoord.
- **2.2 Energieakkoord en windenergie:** Deze paragraaf gaat nader in op wat het energieakkoord zegt over windenergie.
- **2.3 Reactie kabinet Rutte III:** Het energieakkoord is gesloten door het kabinet Rutte II, inmiddels is Rutte III aangetreden. Deze paragraaf handelt over de reactie van kabinet Rutte III op het energieakkoord.
- **2.4 Relevante wetten:** Hier wordt een opsomming gegeven van alle relevante wetten die gelden voor initiatiefnemers van windenergie.
- **2.5 Subsidies windenergie:** Voor het realiseren van windmolens op land wordt gebruik gemaakt van subsidie. Deze paragraaf gaat nader in op de SDE+ subsidie waar windparken gebruik van kunnen maken.
- **2.6 Opgewekte energie:** Windparken wekken elektriciteit op. Om die elektriciteit te verkopen en te distribueren maken de windparken gebruik van bestaande infrastructuren.

2.1 Ontstaan van het energieakkoord.

De grondslag van het energieakkoord is de Europa 2020 strategie, een strategische agenda van de Europese Commissie, vastgesteld in 2010. 'De nadruk ligt hierbij op slimme, duurzame en inclusieve groei als een manier om de structurele zwaktes in de Europese

economie aan te pakken, haar concurrentievermogen en productiviteit te vergroten en een duurzame sociale markteconomie te ondersteunen' (Europese Commissie, z.d.). Twee belangrijke doelstellingen van de Europa 2020 strategie zijn:

- 1) reductie van de uitstoot van broeikasgassen met 20%
- 2) 20% van de energieopwekking opwekken uit duurzame bronnen in 2020.

Nederland heeft zich naar aanleiding van de Europa 2020 strategie gecommitteerd om het aandeel hernieuwbare energie in 2020 naar 14% te verhogen, het aandeel hernieuwbare energie in 2013 bedroeg nog maar 4,5%. Er is nog een lange weg te gaan. Het SER-energieakkoord is daarmee vooral een middel om het Nederlandse systeem te verduurzamen en de afspraken die gemaakt zijn op Europees niveau te realiseren. (SER, z.d.)

Met andere woorden, het energieakkoord is gesloten omdat eerdere beleidsmaatregelen niet voldoende effectief bleken. Om toch de doelen van het kabinet én de Europese afspraken te halen is het ministerie van Economische Zaken begonnen met onderhandelingen tussen de Rijksoverheid en verschillende maatschappelijke partners. De Sociaal Economische Raad (SER) faciliteerde dit proces. Uiteindelijk is uit dat onderhandelingsproces het energieakkoord gekomen dat op 6 september 2013 getekend is door 47 organisaties en de Rijksoverheid. (SER, z.d.)

2.2 Energieakkoord en windenergie

Windenergie op land valt is de tweede pijler van het energieakkoord voor duurzame groei. Basis is de doelstelling van het kabinet Rutte II om 14% hernieuwbare energie te realiseren (SER, energieakkoord, 2013, p. 67).

Om die ambitie van 14% hernieuwbare energie te halen is er ook onderhandeld met het Interprovinciaal Overleg (IPO). In het SER-energieakkoord is afgesproken dat er in Nederland 6000 MW (54 PJ) aan operationeel windvermogen in 2020 gerealiseerd is. Die 6000 MW is, in overleg met het IPO, verdeeld over de 12 provincies. Elke provincie heeft zijn eigen doelstelling gekregen die gehaald moet worden voor 2020 (SER, 2013, p. 68). De verdeling tussen de 12 provincies is te vinden in tabel 1 (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, z.d.).

Provincie	Verplicht operationeel windvermogen
Flevoland	1390,5 MW
Groningen	855,5 MW
Zuid-Holland	735,5 MW
Noord-Holland	685,5 MW
Zeeland	570,5 MW
Friesland	530,5 MW
Noord-Brabant	470,5 MW
Drenthe	285,5 MW
Gelderland	230,5 MW
Limburg	95,5 MW
Overijssel	85,5 MW
Utrecht	65,6 MW
Totaal	6001 MW

Tabel 1: MW per provincie

Voor het realiseren van het operationeel windvermogen zijn de provincies de sturende factor. Niet alle provincies hoeven evenveel MW aan windmolens te realiseren. Alle provincies hebben aan de Rijksoverheid doorgegeven welke gebieden zij geschikt achten voor het plaatsen van grote windmolens (meer dan 100 MW). Op basis daarvan heeft de Rijksoverheid de structuurvisie windenergie op land vastgesteld. Daarin zijn elf gebieden opgenomen in Nederland waar windmolens geplaatst mogen worden die meer dan 100 MW produceren. Als er windmolens geplaatst worden die minder dan 100 MW produceren regelen de provincies dat zelf in de provinciale structuur- en windvisie (Rijksoverheid, z.d.). De leidende principes voor het plaatsen van windmolens zijn: 'Bundeling in gebieden die geschikt zijn voor plaatsing van grote turbines en bij het ruimtelijk ontwerp van windturbineprojecten aansluiten bij de hoofdkenmerken van het landschap' (Rijksoverheid, 2014, 31 maart, p. 5). De provincie is zelf verantwoordelijk waar windmolens komen te staan die minder dan 100 MW produceren en kan daar eigenstandig beleid op maken met als beleidsinstrument de provinciale structuurvisie.

In het SER-energieakkoord wordt gesteld dat geforceerd doorzetten van windenergie contraproductief werkt en dat zoveel mogelijk gezocht moet worden naar lokaal maatschappelijk en politiek draagvlak (SER, 2013, p. 68). Het wordt aangemoedigd als inwoners met eigen initiatieven komen, dat levert immers draagvlak op.

2.3 Reactie Kabinet Rutte III

Het SER-energieakkoord is gesloten door het kabinet Rutte II. De basis van het energieakkoord is de Europa 2020 strategie met de ambitie om in 2020 20% reductie van broeikasgassen te realiseren, ook dient 20% van de opgewekte energie duurzaam te zijn (Europese commissie, z.d.). Sinds de sluiting van het akkoord zijn er een aantal stappen gezet met als belangrijkste mijlpalen, het akkoord van Parijs (VN Verdrag) en het nieuwe regeerakkoord van Rutte III.

De belangrijkste conclusie van het akkoord van Parijs is dat alle landen streven naar een maximale opwarming van 1,5 graad ten opzichte van het pre-industriële tijdperk en alle landen werken aan een nationaal klimaat actieplan. Concreet betekent dit dat in 2030 de broeikasgassen met 40% ten opzichte van 1990 verminderd moeten zijn (Europese raad, z.d.).

In het regeerakkoord van Rutte III wordt de lat hoger gelegd: 'In Nederland nemen we maatregelen die ons voorbereiden op een reductie van 49% in 2030. Om dit te realiseren komt er een nationaal klimaat- en energieakkoord' (VVD, CDA, D66 en CU, 2017). In het voorstel voor de hoofdlijnen van het klimaatakkoord is een fors hogere ambitie neergelegd voor windenergie op land. De ambitie voor 2030 is 35 TWh voor windenergie op land met als eis dat 50% van de hernieuwbare productie van windenergie op land in handen komt van de lokale omgeving (Klimaatberaad, 2018).

Het nationale klimaatakkoord moet op dezelfde manier tot stand komen als het SER-energieakkoord. Het kabinet voert de regie en het veld voert de onderhandelingen over de te nemen maatregelen. Het bouwt in zekere zin verder op het energieakkoord zoals ook geconcludeerd kan worden uit de volgende woorden van minister Wiebes: 'Daarnaast blijft het van belang dat het Klimaatakkoord alleen kan slagen als iedereen zich de komende tijd ook blijft inzetten om ook de doelen voor 2020 en 2023 te halen, in het bijzonder die uit het energieakkoord' (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 2018).

Het kabinet Rutte III heeft hogere klimaatambities opgenomen in het regeerakkoord opgenomen dan het beleid was ten tijde van het sluiten van het SER-energieakkoord. Als basis gelden de afspraken zoals ze zijn opgenomen in het SER-energieakkoord. Die afspraken dienen überhaupt te worden gehaald om een volgende stap succesvol te kunnen zetten. Daarmee kan gesteld worden dat het kabinet Rutte het energieakkoord, en de daaraan behorende doelen rond windenergie omarmt maar wel verder kijkt met een hogere ambitie.

2.4 Relevante wetten

Er zijn een aantal wetten waar een windpark mee te maken heeft. Het ministerie van Economische Zaken heeft in samenwerking met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, het ministerie van Infrastructuur en Milieu, de Nederlandse WindEnergie Associatie, Natuur en Milieu, Vereniging Nederlandse Gemeenten en het Interprovinciaal Overleg op een rijtje gezet wat de belangrijkste wetten zijn (z.d.):

- 1) **De elektriciteit wet van 1998.** In de elektriciteit wet van 1998 is de bevoegdheid van de overheid omschreven.
 - a. Voor windparken tot 5 MW is de gemeente het bevoegd gezag.
 - b. Voor windparken tussen 5 en 100 MW is in principe de gemeente het bevoegd gezag maar kan de initiatiefnemer zich tot de provincie wenden als de gemeente negatief staat ten opzichte van het project. De provincie kan dan met een provinciaal inpassingsplan het bevoegd gezag overnemen.
 - c. Voor windparken boven 100 MW is de Rijksoverheid bevoegd gezag.
- 2) **Wet milieubeheer.** Wanneer een windpark groter is dan 15 MW of minimaal 10 windturbines omvat is er een milieu-effectenrapportage verplicht. Is het windpark kleiner dan 15 MW maar bevat het wel minimaal 3 windturbines dan wordt er getoetst of een milieu-effectenrapportage niet alsnog nodig is. In een milieu-effectenrapportage worden de effecten van het windpark op natuur en milieu in kaart gebracht. Ook worden er verschillende alternatieve locaties met elkaar vergeleken. Een dergelijke rapportage vormt de basis voor verdere planvorming, zoals het bestemmingsplan.
- 3) **Wet ruimtelijke ordening.** Een windmolen is een object dat opgenomen moet worden in het bestemmingsplan. Vaak is er dan een aanpassing nodig van een bestaand bestemmingsplan en/of moet er een inpassingsplan gemaakt worden. De gemeente is hiertoe bevoegd gezag.
- 4) **Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.** Voor het bouwen van een windturbine is een omgevingsvergunning nodig. De gemeente is hiervoor bevoegd gezag en kan zelf ook eisen stellen aan de omgevingsvergunning.
- 5) **Wet natuurbescherming.** In deze wet zijn een aantal beschermde natuurgebieden opgenomen, de zogenoemde Natura2000 gebieden. Heeft een windpark een negatief effect op een Natura2000 gebied dan is de ontwikkelaar verplicht maatregelen te treffen die dat negatieve effect tegengaan.
- 6) **Waterwet.** Deze wet regelt het beheer van oppervlakte- en grondwater. Als een windpark dicht bij een waterkering komt dan treedt deze wet in werking en moeten er aanvullende maatregelen getroffen worden.

Bovenstaande wetten zijn in meer of mindere mate van invloed op de realisatie van een windpark. Het hangt echter wel sterk samen met de plaats van het windpark en met het beleid van de gemeente of bepaalde wetten in werking treden. Zo hoeven de Wet natuurbescherming en de Waterwet niet in werking te treden, als het windpark niet bij een Natura2000 gebied of een waterkering in de buurt staat. Daarnaast kan de gemeente, als bevoegd gezag, aanvullende eisen stellen in het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning. Ook kan, als de gemeente een negatief besluit heeft genomen ten opzichte van het windpark, de initiatiefnemer een verzoek indienen bij de provincie. Als de provincie instemt met dat verzoek dan kan de provincie het bevoegd gezag van de gemeente inzake het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning overnemen met een provinciaal inpassingsplan.

2.5 Subsidie windenergie

'Windmolens draaien op subsidie – Mark Rutte (2010)'.

Een gevleugelde uitspraak van toenmalig VVD-lijsttrekker Rutte. Mommers (2016) concludeert dat die uitspraak grotendeels waar is, windmolens draaien op subsidie. Hoe werkt dat dan?

Iedereen die een windpark wil realiseren kan in aanmerking komen voor de SDE+ subsidie. Simpel gezegd maakt de Rijksoverheid een rekensom met wat de gemiddelde kostprijs is voor het realiseren van 1kwh energie met een windmolen. Daarnaast maakt de overheid een rekensom wat 1kwh energie kost op de vrije markt. Het verschil tussen die twee wordt vergoed door de SDE+ subsidie. Wel wordt van tevoren vastgesteld wat de maximale subsidie is dat verleend kan worden. Het uiteindelijke subsidiebedrag is afhankelijk van de hoeveelheid stroom die geleverd is (Rijksdienst voor ondernemend Nederland, z.d.).

Om aanspraak te maken op de SDE+ subsidie moeten de vereiste vergunningen op orde zijn, moet er een intentieverklaring met de eigenaar van de grond getekend worden en moet er een haalbaarheidsstudie uitgevoerd worden met daarin:

- Een omschrijving van de product-installatie.
- Een exploitatieberekening.
- Inzicht in het eigen vermogen van de aanvrager zelf en het eigen vermogen dat wordt ingebracht door investeerders. Als het aandeel eigen vermogen onder de 20% van het totale project is dan is er ook een verklaring van een financier verplicht.
- Energieopbrengstrekening.
- Een windrapport met daarin een windenergie-opbrengstberekening.

(Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, z.d.).

Als aan alle bovenstaande voorwaarden zijn voldaan dan kan er een SDE+ subsidie worden aangevraagd. Er zijn twee momenten dat er een aanvraag ingediend kan worden: het voor- en najaar, per keer wordt een gemaximeerd bedrag uitgekeerd. De beoordeling van de subsidieaanvragen vindt plaats op basis van binnenkomst. Is de subsidiepot op, dan heeft de rest pech. In het voorjaar van 2018 is er een nieuwe ronde geweest en daar was er €6 miljard beschikbaar. (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, z.d.).

2.6 Opgewekte energie

Inwonersinitiatieven die windmolens op land willen realiseren hebben te maken met bestaande infrastructuur voor het distribueren en verkopen van de elektriciteit die ze opwekken. Immers, de SDE+ subsidie heft alleen het verschil op tussen de marktprijs en de kostprijs van het windpark maar koopt niet de opgewekte energie.

In Nederland is het zo geregeld dat er één netbeheerder is (TenneT) die verantwoordelijk is voor de aanleg, onderhoud en beheer van het hoogspanningsnetwerk. Over dat elektriciteitsnet wordt energie vervoerd met spanningen >150kV. TenneT levert vervolgens stroom aan regionale netbeheerders die aangehaakt zijn aan dat hoogspanningsnetwerk. Deze regionale netbeheerders vormen de stroom om naar lagere spanning en vervoeren de stroom dan naar de consumenten. De regionale netbeheerders zijn wettelijk verplicht iedere partij die daarom vraagt toegang te verlenen tot het elektriciteitsnet, of het nu producenten of consumenten zijn. (Rijksdienst voor ondernemend Nederland, z.d.)

Een eigenaar van een windpark legt dus contact met de regionale netbeheerder in zijn buurt. Via die regionale netbeheerder gaat de geleverde stroom van het windpark het nationale net op en wordt er stroom geleverd aan heel Nederland. De volgende stap is dat de stroom naar de consument moet en de opwekker betaald krijgt.

Tussen de leverancier van stroom aan consumenten en de netbeheerder staat nog een derde partij: 'de programmaverantwoordelijke partij'. Deze partij is verantwoordelijk voor de inkoop van elektriciteit en heeft als hoofdtaak: 'zorgen dat de hele dag door vraag en aanbod van elektriciteit van hun klanten in balans is, zodat het elektriciteitsnet niet overbelast wordt'. Het is in feite een handelaar in elektriciteit en stemt de vraag op het aanbod af (Hier Opgewekt, z.d.). Het koopt dus de stroom van de windparken.

Er zijn meerdere programmaverantwoordelijke partijen in Nederland actief. Het kan ook zo zijn dat de programmaverantwoordelijke partij en de leverancier van elektriciteit onder dezelfde groep vallen, zoals bij de NUON-groep (Hier Opgewekt, z.d.).

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader geschetst dat van belang is voor het verdere onderzoek. De belangrijkste begrippen en verbanden worden hierin uitgelegd aan de hand van wetenschappelijke theorieën. Aan het eind van het hoofdstuk worden ze samengevoegd in een theoretisch model. Centraal staan de vragen:

- 1) Wat is een inwonerinitiatief?
- 2) Wat zijn succesfactoren van een inwonerinitiatief?

Dit hoofdstuk bestaat uit een tweetal inhoudelijke paragrafen: Definiëring van inwonersinitiatieven (3.1) en succes van een inwonersinitiatief (3.2). Vervolgens worden deze inzichten in de laatste paragraaf (3.3) gebundeld in een theoretisch model dat de basis vormt voor het praktijkonderzoek.

3.1 Definiëring van inwonersinitiatieven

In dit onderzoek spelen inwonersinitiatieven een hoofdrol; deze moeten er immers voor zorgen dat de windmolens ook daadwerkelijk geplaatst worden. Deze paragraaf voorziet in een theoretische inbedding en definitie voor inwonersinitiatieven. Dat gebeurt door eerst te kijken naar de verhouding tussen de overheid en de inwoner (3.1.1 De overheid). Daarna wordt gekeken naar participatieprocessen en hoe die zich verhouden tot inwonersinitiatieven (3.1.2 Participatieprocessen). De laatste paragraaf (3.1.3) is een definitie van inwonersinitiatieven.

3.1.1 De overheid

Het klassieke model van bestuurskunde gaat uit van een systeem waarin de overheid een onafhankelijk sturende factor is en de samenleving een afhankelijk bestuurd systeem (de Baas, p. 89). Concreet houdt dit in dat de overheid regeert als een soeverein vorst en de maatschappij alles wat vanuit de overheid wordt voorgeschreven accepteert. Zij zijn onderdanen van de overheid. Dat klassieke model staat lijnrecht tegenover de energieke samenleving (Hajer, 2011). Immers in de energieke samenleving zijn het de inwoners die willen participeren en de overheid die moet meebewegen. Anders gezegd, het is niet meer de overheid die soeverein bepaalt wat er gebeurt maar het is de inwoner die samen met de overheid optrekt.

Deze gedachte wordt ondersteund door Osborne (2010). Volgens hem is er een sterke verandering gaande van de 'klassieke vorm' van besturen naar governance. 'In structuren van governance is de overheid een van de vele spelers. Hierdoor zijn er meer

actoren, is de scheidslijn tussen publiek en privaat vervaagd en is de mate van controle door de overheid over het beleidsproces aan verandering onderhevig' (Osborne, p. 20). Van Dam (2016) sluit hierbij aan en stelt: 'Ook al wordt het vaak anders geïnterpreteerd, er is algehele consensus dat governance verwijst naar de ontwikkeling van bestuursstijlen door de overheid waarin de grens tussen publiek en privaat vervaagd is (Van Dam, p. 38).

Hieruit blijkt dat met het model van de energieke samenleving het klassieke model van overheidssturen niet meer bruikbaar is. In plaats daarvan wordt gezocht naar governance structuren waarin de overheid bestuursstijlen hanteert waar samen wordt opgetrokken met inwoners. Bij dit handelen is de grens tussen publiek en privaat vervaagd.

Deze vervaging zien we ook terugkomen in het SER-energieakkoord, dit akkoord is tot stand gekomen in een samenwerking tussen de overheid, de SER en veertig andere (maatschappelijke) organisaties. Daarin is een afspraak opgenomen, tussen de Rijksoverheid en de provincies, waarin 6001 MW aan te realiseren windmolens op land wordt verdeeld over de provincies. We zien hier een proces waar de grens tussen publiek en privaat vervaagd is en meerdere partijen betrokken zijn bij het beleidsproces.

3.1.2 Participatieprocessen

'Realisatie van deze ambitie vereist dat overheden, bedrijven, agrariërs, werknemers, natuur- en milieuorganisaties actief bijdragen aan versterking van het maatschappelijk draagvlak. Het geforceerd doorzetten van projecten werkt contraproductief' (SER, 2013, p. 68).

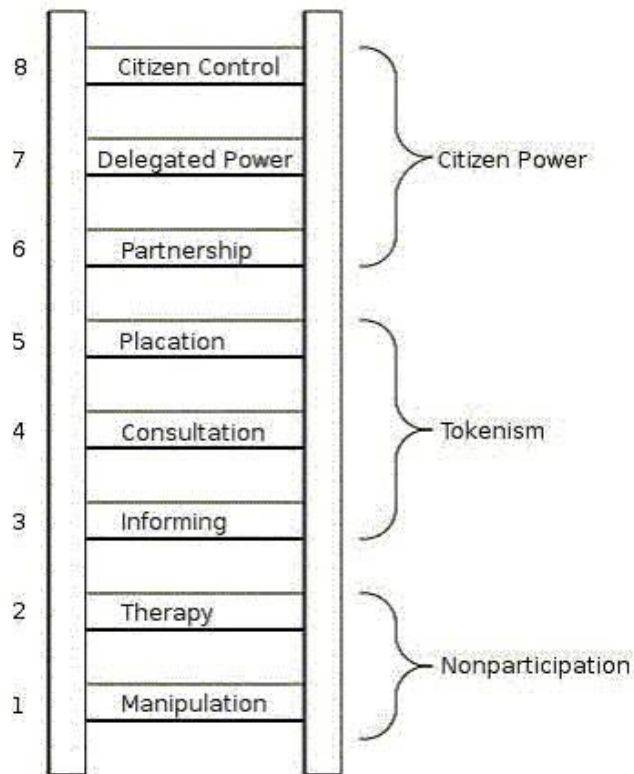
Bovenstaande heeft betrekking op het realiseren van windmolens op land. Het energieakkoord is daar vrij helder over en geeft aan dat draagvlak essentieel is om windmolens op land te realiseren. Ontbreekt dat draagvlak dan zijn de projecten vaak gedoemd te mislukken. Het creëren van draagvlak kan door middel van participatieprocessen (Arnstein, 1969).

Arnstein (1969) was één van de eerste die verschillende vormen van inwonersparticipatie in kaart bracht en probeerde te rangschikken. Arnstein ziet participatie van inwoners als het hoogste goed van een democratie maar constateert echter dat het systeem erop ingericht is dat de zogenoemde 'have-not's' vaak buiten de boot vallen. Inwonersparticipatie is daarmee een manier van de 'have-not's' om macht te verwerven. Arnstein redeneert hier vanuit de inwoner. Het is de inwoner die de overheid uitdaagt en door activistisch te handelen de overheid dwingt haar macht te delen. Hierdoor kunnen de 'have-not's' zichzelf ook een deel van de macht toe-eigenen.

Om de verschillende manieren van inwonersparticipatie in kaart te brengen heeft Arnstein (1969) participatieprocessen gerangschikt in een ladder: de participatieladder.

Elke trede is een andere vorm van inwonersparticipatie. Arnstein (1969) heeft al die verschillende vormen van participatie opgedeeld in drie groepen, om helder te krijgen waar de participatie op de ladder staat met betrekking tot het delen van macht.

De '**participatieladder**' is te zien in figuur 1.

Figuur 1: Participatieladder

Bij 'nonparticipation' is er geen sprake van dat er macht gedeeld wordt. Bij 'tokenism' claimt de overheid dat er macht wordt gedeeld met de inwoners maar blijkt dat in de praktijk niet te gebeuren. Dat noemt Arnstein (1969) ook wel 'empty rituals'. Als laatste, bij 'citizen power', is er wel sprake van dat er macht gedeeld wordt. Waarbij in de hoogste trede de inwoners volledig zelfbestuur hebben en er geen bestuurlijke laag zit tussen de financiering en het burgerbestuur.

Hajer (2011) spreekt over een grote groep mondige, creatieve en actieve inwoners, die intrinsiek gemotiveerd zijn om bij te dragen aan het verduurzamen van Nederland. De overheid maakt echter nog te weinig gebruik van de creativiteit en het leervermogen van die grote groep inwoners (Hajer, p. 9).

Die grote groep inwoners kan dezelfde rol vervullen als de 'have-not's' uit het model van Arnstein. Immers het betreft ook hier een groep die nu niet wordt aangesproken door de overheid maar die juist wel mee wil participeren.

Uitgangspunt voor deze scriptie is dat draagvlak vooral wordt gerealiseerd als uitgegaan wordt van 'citizen power'. Omdat dat de hoogste classificatie is gegeven door Arnstein (1969) en ook de enige classificatie waarbij daadwerkelijk macht wordt gedeeld.

Ook het uitgangspunt van het SER-energieakkoord is dat er macht wordt gedeeld en de inwoner aan zet is.

Arnstein (1969) plaatst drie verschillende participatieprocessen onder de dimensie 'citizen power'. Concreet zijn dat, volgens de participatieladder, de volgende drie vormen van een participatieproces:

- 1) **Zelfbestuur** (citizen control): Op deze trede hebben de inwoners daadwerkelijk alle macht. De inwoners hebben dan de volledige controle over de inhoud van het beleid, het besluitvormingsproces omtrent het beleid, hoe het beleid wordt uitgevoerd en onder welke omstandigheden buitenstaanders invloed hebben op deze processen. Ook zit er geen laag met bevoegdheden tussen de inwoners en de financiering. Arnstein (1969) meent dat dit concept alleen in theorie bestaat. Wanneer we kijken naar het beleidskader omtrent windenergie op land, dan moeten we in dit geval zelfbestuur wegzetten als een theoretisch concept. Immers er gelden een aantal wettelijke kaders (zie paragraaf 2.4) waardoor er geen sprake kan zijn van volledige controle door de inwoners
- 2) **Gedelegeerde macht** (delegated power): Bij deze trede ligt de volledige verantwoordelijkheid voor besluitvorming en beleidsuitvoering van een bepaald beleid bij de inwoners. Een deel van de beslissings- en uitvoeringsmacht is gedelegeerd aan een groep inwoners. Het delegeren van deze macht kan via contracten of andere juridische instrumenten (de Jong, 2016). Bij windenergie op land zijn het vaak lokale energiecoöperaties die deze mate van gedelegeerde macht hebben (Oteman et al., 2014).
- 3) **Partnerschap** (Partnership): Deze trede is tot stand gekomen door onderhandelingen tussen de overheid en het inwonersinitiatief. Bij een dergelijke onderhandeling is de macht herverdeeld tussen de overheid en het inwonersinitiatief. Op deze trede hebben inwoners en machthebbers evenveel invloed op de agendavorming en het besluitvormingsproces, daarnaast zijn zowel de overheid als het inwonersinitiatief verantwoordelijk voor het proces, met als uiteindelijke doel het gezamenlijk creëren van beleid.

3.1.3 Definitie van een inwonersinitiatief

Op basis van bovenstaande kan een inwonersinitiatief als volgt gedefinieerd worden:

'Participatieprocessen met kenmerken van gedelegeerde macht en/of partnerschap, met als doel het realiseren van windmolens op land'.

3.2 Succesfactoren van een inwonersinitiatief.

Wanneer is een inwonersinitiatief succesvol? Wanneer wordt gekeken naar het energieakkoord en bovenstaande paragraaf is een inwonerinitiatief een succes als: Zo gauw er een windmolen op land is gerealiseerd met behulp van inwoners. Dat is niet alles. Immers er is geen idee welke factoren dan dat succes bepalen. Om daar antwoord op te krijgen wordt de volgende vraag gesteld: Hoe veranderd een groep, achteloze, inwoners in een succesvol inwonersinitiatief?

Lowndes et al (2006) behandelen deze vraagstelling. Zij hebben een groot aantal inwonersinitiatieven in het Verenigd Koninkrijk onderzocht om factoren te onderscheiden waarom inwoners aan een inwonersinitiatief deelnemen. Het resultaat is het CLEAR-model, dit model is ontworpen vanuit de inwoner en zet de drijfveren om deel te nemen aan een inwonersinitiatief op een rij.

Het CLEAR-model (Lowndes, et al., 2006) staat voor:

- 1) **Can do:** Als in, de inwoners hebben de middelen en kennis om te participeren en zijn ook zelfverzekerd genoeg om die middelen en kennis in te zetten.
- 2) **Like to:** Als in, de inwoners hebben een 'sense of community' en voelen zich emotioneel en/of rationeel verbonden met het inwonersinitiatief.
- 3) **Enabled to:** Het is essentieel dat er een 'civic infrastructure' aanwezig is. Dat wil zeggen, een infrastructuur waarin de overheid inwonersinitiatieven faciliteert, ruimte biedt voor participatie in het beleidsproces en zorgt voor onderlinge kennisdeling tussen de inwonersinitiatieven.
- 4) **Asked to:** Mobilisatie van mensen werkt. Als mensen wordt gevraagd te participeren is de kans dat ze participeren veel hoger.
- 5) **Responded to:** Lowndes et al (2006) geven aan dat een van de grootste demotivatie om deel te nemen aan inwonersinitiatieven een afwezigheid van reactie is. Het is dus essentieel dat de overheid altijd laat zien wat het doet met het inwonersinitiatieven en dat ook proactief terugkoppelt.

Het CLEAR-model is de basis waaruit, in deze scriptie, verder wordt geredeneerd. Alle vijf de factoren worden verder uitgewerkt en gekoppeld aan andere theorieën. Dat leidt uiteindelijk tot een (nieuwe) invulling van de vijf succesfactoren van een inwonersinitiatief, waarmee een verklaring gegeven kan worden hoe een inwonersinitiatief succesvol kan zijn.

3.2.1 Can Do

'Als in, de inwoners hebben de middelen en kennis om te participeren en zijn ook zelfverzekerd genoeg om die middelen en kennis in te zetten' (Lowndes et al., 2006).

Deze paragraaf gaat over de inwoners, de mensen, die het inwonersinitiatief vormen. Wie zijn die mensen, en hoe dragen die bij aan het succes van een inwonersinitiatief?

Dekker et al. (2007) zegt daar het volgende over: 'Inwonersinitiatieven worden doorgaans gerund door vrijwilligers. Ze zijn hoogstens semiprofessioneel, kleinschalig en niet of weinig geïnstitutionaliseerd (Dekker et al, p. 86). Ganesh en McAllum (2012) gaan nog een stapje verder. Zij stellen dat vrijwilligers geen professionals zijn omdat ze in tegenstelling tot de elite, betaalde professioneels geen tot matige training hebben gehad, geen diepe kennis van het onderwerp hebben en weinig macht hebben, zelfs als hun werk diepgaande sociale consequenties heeft (Ganesh en McAllum, p. 153).

Maar is dat zo? Zijn inwoners die meewerken aan een inwonerinitiatief alleen een vrijwilliger, of kunnen ze niet, daarnaast, ook een opgeleide professional zijn? En is in de huidige wereld kennis en kunde nog wel het exclusieve domein van de professional?

Liemberg (2016) is in haar onderzoek ingegaan op deze vragen en constateert een ontwikkeling waar de rollen van professionals en inwoners steeds meer in elkaar overlopen. Hierdoor vervaagt het onderscheid tussen enerzijds een professional met de kennis en kunde en anderzijds de goedbedoelde vrijwilliger.

Ham en van der Meer (2015) menen dat inwoners ook professionele deskundigheid hebben. Daarbij zitten de inwoners ook dicht op het vuur en hebben zij daardoor meer zicht op de consequenties van hun keuze. Ze noemen dit ook wel crypto-professionals, inwoners, vermomd als professionals. (Ham en van der Meer, p. 43 en p. 132).

Het is dus zeer goed mogelijk om als deelnemer van een inwonersinitiatief een professioneel team van vrijwilligers op te zetten. Immers ook inwoners kunnen een professional zijn, al behoren ze dan niet tot de exclusieve, betaalde professionals maar zijn het goedbedoelde vrijwilligers.

Dit wil uiteraard niet zeggen dat alle inwonersinitiatieven alleen bestaan uit professionele vrijwilligers. Het feit dat er een discussie onder academici gaande is of vrijwilligers überhaupt professionals zijn zegt genoeg. Er zijn waarschijnlijk evenveel voorbeelden te bedenken van inwonersinitiatieven die bemenst zijn door goedbedoelde, niet zo goed functionerende, vrijwilligers en voorbeelden van inwonersinitiatieven die bemenst zijn met vrijwilligers die functioneren als crypto-professionals.

Voor dit onderzoek is het voldoende om te constateren dat het mogelijk is om een professioneel inwonersinitiatief op te zetten. De vraag die nu rest is: Hoe kan een groep inwoners zich omvormen tot een succesvol team? Niet elk team is namelijk even succesvol. De crux hiervan ligt in het begrip: Sociaal kapitaal.

Volgens Coleman (1988) is elk mens verbonden aan een of meerdere sociale netwerken. Elk sociaal netwerk draagt sociaal kapitaal (hulpbronnen die onderdeel zijn van dat sociale netwerk) met zich mee. Het sociale kapitaal kan niet worden toegerekend aan een individuele actor maar bestaat uit de relaties tussen de onderlinge actors van het sociale

netwerk. Door die verbondenheid in dat sociale netwerk ontstaat er meerwaarde voor alle verbonden actoren; het sociaal kapitaal.

Groenendaal (2013) heeft een kwalitatieve studie uitgevoerd naar de invloed van sociaal kapitaal op het al dan niet succesvol zijn van inwonersinitiatieven. Hij kwam tot twee essentiële factoren, die gelden voor de groep zelf en dus passen binnen 'can do', te weten:

- 1) Hechtheid initiatiefgroep. Hoe sterker de onderlinge band is binnen een inwonersinitiatief hoe succesvoller het inwonersinitiatief zal zijn.
- 2) Leiderschap initiatiefgroep. In een succesvol inwonersinitiatief is er altijd sprake van een duidelijk en alom gerespecteerde kartrekker met veel lef, passie en een richtinggevende rol. Hij of zij onderhoudt banden van hoge kwaliteit met de overige betrokken inwoners.

De essentie bij deze factoren is de onderlinge band. Granovetter (1973) hanteert de volgende definitie voor de kracht van een onderlinge band: 'Dat is een (lineaire) combinatie van de mate van tijd, de mate van emotionele betrokkenheid, de mate van intimiteit en de onderlinge wederkerigheid. Hoe hoger die mate hoe krachtiger de band' (Granovetter, p. 1361).

Dus, wil een groep inwoners zich omvormen tot een succesvol inwonersinitiatief dan zijn er drie factoren die bijdragen aan dat succes:

- 1) De deelnemers aan het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professionals.
- 2) Er is een hoge onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief.
- 3) Er is sprake van een duidelijke en alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief.

3.2.2 Like to

'Als in, de inwoners hebben een 'sense of community' en voelen zich emotioneel en/of rationeel verbonden met het inwonersinitiatief' (Lowndes et al., 2006).

Wat Lowndes et al. (2006) doen met dit begrip is de ervaring van de participanten centraal stellen. Met de centrale vraag: 'Voelen de deelnemers van het inwonersinitiatief zich betrokken bij de gemeenschap?'. Het argument daarbij is dat inwoners die zich betrokken voelen bij de gemeenschap ook eerder bereid zijn deel te nemen aan een inwonersinitiatief. Dit wordt ook gestaafd door het onderzoek van Lowndes et al. (p. 287).

De Bakker en Overbeek (2005) hanteren een meer bestuurskundige aanpak. Zij hebben gekeken naar de acceptatie van beleid en hebben daarin een typologie ontworpen. Deze typologie bestaat uit acht verschillende vormen van acceptatie (De Bakker en Overbeek, p. 52). Authentieke acceptatie is de hoogste vorm van acceptatie en de enige vorm van acceptatie waarin de inwoners actief een bijdrage leveren aan het beleid/inwonersinitiatief. Het type dat daaronder valt, de zelfbewuste en onderschrijvende

acceptatie, kent dat niet. De inwoner in die typologie voelt zich wel verbonden met het initiatief maar heeft geen directe eigen betrokkenheid. De Bakker en Overbeek (2005) merken wel op dat in de werkelijkheid het niet vaak zal voorkomen dat iemand exclusief onder een type van hun typologie valt. Vaak kan een vorm van acceptatie in de loop der tijd ook overgaan in een andere vorm van acceptatie (p. 54).

Omdat dit onderzoek ervan uitgaat dat een inwonersinitiatief alleen succesvol is als inwoners er actief bij betrokken zijn (zie paragraaf 3.1.3) is alleen authentieke acceptatie een factor van succes.

Met authentieke acceptatie bedoelen De Bakker en Overbeek (2005) dat de inwoner voldoende oriëntatiekennis heeft over het inwonersinitiatief en instemming verleent aan het inwonersinitiatief, bijvoorbeeld op basis van emotie en/of van grondige evaluatie van het inwonersinitiatief. Als laatste is de inwoner bereid medewerking te verlenen aan het inwonersinitiatief (p. 51).

Dus, de factor die bijdraagt is aan een succesvol inwonersinitiatief in de dimensie lijkt te zijn als volgt:

- 1) De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief.

3.2.3 Enabled to

'Het is essentieel dat er een 'civic infrastructure' aanwezig is. Dat wil zeggen, een infrastructuur waarin de overheid inwonersinitiatieven faciliteert, ruimte biedt voor participatie in het beleidsproces en zorgt voor onderlinge kennisdeling tussen de inwonersinitiatieven (Lowndes et al., 2006).

Dat de overheid daar druk mee bezig is blijkt wel uit het boek dat geschreven is door van Zuylen (2010), dat is uitgegeven in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Hierin staan allerlei praktische tips voor ambtenaren om een inwonersinitiatief te ondersteunen of de voorwaarde zo te scheppen dat er een voedingsbodem is voor inwonersinitiatieven.

Ook de wetenschappelijke raad voor Regeringsbeleid (WRR) heeft zich over dit thema gebogen. Het WRR-rapport, vertrouwen in inwoners (2012) behandelt de vraag: 'Hoe kunnen beleidsmakers inwoners beter betrekken?'. Een essentiële rol wordt daarin toebedeeld aan de 'frontlijnwerkers'. Onder frontlijnwerkers worden de uitvoerende ambtenaren verstaan die in direct contact staan met het inwonersinitiatief (WRR, p. 27). Wil een inwonersinitiatief tot een succes gebracht worden dan moet, volgens het WRR-rapport, een frontlijnwerker aan de volgende drie voorwaarden voldoen:

- 1) Een frontlijnwerker moet een vertrouwensrelatie op bouwen met de inwoners
- 2) De ruimte krijgen om zelfstandig beslissingen te nemen

3) De ruimte krijgen om te experimenteren.

Met andere woorden, de frontlijnwerkers moeten handelingsvrijheid hebben om het inwonersinitiatief verder te helpen vanuit een vertrouwensrelatie met de inwoners van het inwonersinitiatief (WRR, 2012).

Een ander belangrijke factor dat uit het WRR-rapport (2012) naar voren komt is dat elk begin van een inwonersinitiatief precair is. Wil een inwonersinitiatief succesvol zijn dan dient de overheid het initiatief in het begin te beschermen. Het gaat dan zowel om ondersteuning in geld, tijd en toegang tot professionals, dit alles gefaciliteerd door de overheid.

Dit houdt in dat volgens het WRR-rapport (2012) de overheid het inwonersinitiatief in het begin moet beschermen en ruimte moet bieden aan haar frontlijnwerkers.

De studie van Groenendaal (2013) laat zien dat als een inwonersinitiatief succesvol wil zijn het niet alleen intern (zie paragraaf 3.2.1) het sociaal kapitaal moet kapitaliseren maar ook extern (de omgeving en de gemeente). Dat resulteert in twee succesfactoren voor een succesvol inwonersinitiatief:

- 1) Hechtheid tussen de initiatiefgroep en de omgeving. Een succesvol inwonersinitiatief beschikt over een grote hoeveelheid banden met voor het project relevante individuen, sociale groepen en sociaal-culturele contexten.
- 2) Hechtheid tussen de initiatiefgroep en de gemeente. Bij een succesvol inwonersinitiatief is er sprake van een succesvolle band tussen de initiatiefgroep en de gemeente en is er sprake van veelvuldig contact.

Wil een inwonersinitiatief succesvol gefaciliteerd worden dan zijn de volgende drie succesfactoren van belang:

- 1) De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief.
- 2) In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert ondersteuning met geld, tijd en toegang tot professionals.
- 3) Er is sprake van een grote hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente.

3.2.4 Asked to

'Mobilisatie van mensen werkt. Als mensen wordt gevraagd te participeren is de kans dat ze participeren veel hoger' (Lowndes et al., 2006).

Tonkens (2014) gaat daarin nog een stapje verder en stelt dat inwonersinitiatieven niet als onbevleete ontvingenis tot stand komen maar met bloed, zweet en tranen. Sterker nog, zelfs de meest spontaan ogende inwonersinitiatieven zijn een product van de interactie tussen de overheid en het inwonerinitiatief. Vaak zijn de inwoners uitgenodigd en verleid

door de beleidsmakers om het inwonersinitiatief op te starten en kan niet gesproken worden van een 'spontaan en bottom up' inwonersinitiatief (p. 2).

Dat maakt de volgende succesfactoren in het kader van asked to:

- 1) De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief.
- 2) De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie.

3.2.5 Responded to

'Een van de grootste demotivatie voor inwoners om deel te nemen aan inwonersinitiatieven is een afwezigheid van reactie. Het is dus essentieel dat de overheid altijd laat zien wat het doet met het inwonersinitiatieven en dat ook proactief terugkoppelt' (Lowndes et al., 2006).

'Mensen begrijpen meestal wel dat zij hun zin niet kunnen krijgen, als hun argumenten maar wel zijn meegenomen in de besluitvorming' (WRR, 2012). Uit het veldwerk van het WRR-rapport, vertrouwen in inwoners, kwam naar voren dat als inwoners niet serieus genomen worden er ook geen sprake kan zijn dat er een succesvol inwonersinitiatief ontwikkeld wordt. Helder aangeven wat wel en wat niet tot de mogelijkheden behoort is essentieel voor het opbloeien van een inwonersinitiatief. Hoe beter vooraf de verwachtingen gemanaged worden hoe serieuzer de inwoner zich betrokken voelt (WRR, 2012).

Bij responded to gaat het over verwachtingsmanagement en het helder communiceren tussen de overheid en het inwonersinitiatief. Bij zowel Lowndes et al. (2006) als in het WRR-rapport (2012) komt naar voren dat inwoners vaak geen antwoord krijgen van de overheid en hierdoor gedesillusioneerd en gedemotiveerd raken. Ook komt het WRR-rapport (2012) met de observatie dat inwoners vaak pas tijdens het proces, of aan het einde van de rit te horen krijgen wat de kaders zijn. Dat werkt enorm demotiverend.

Bovenstaande leidt tot de volgende succesfactoren van een inwonersinitiatief:

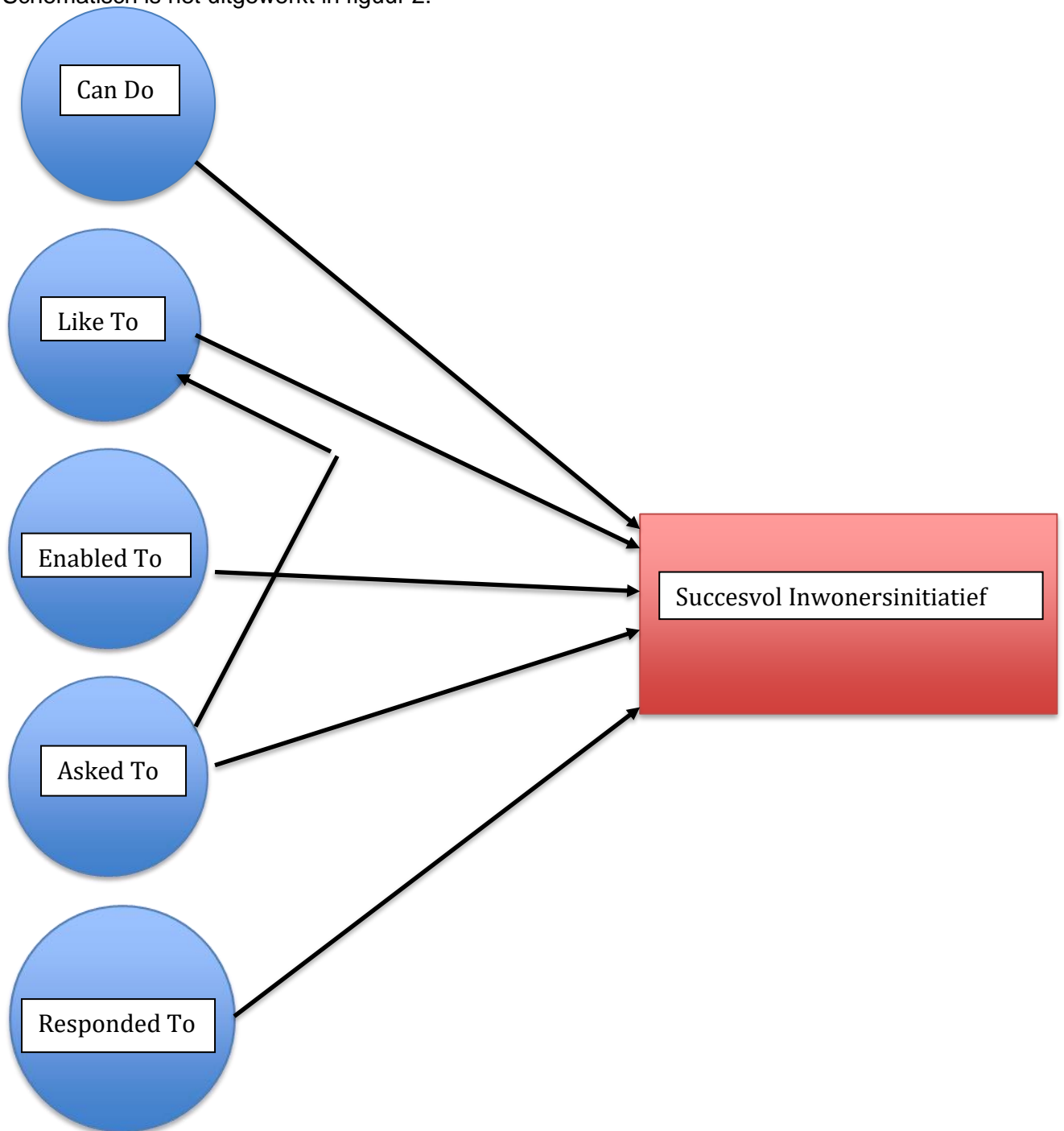
- 1) Overleg, aan het begin van het proces als overheid en inwonersinitiatief, de kaders die gelden.
- 2) Neem de deelnemers van het inwonersinitiatief serieus door als overheid altijd antwoord te geven en proactief informatie terug te koppelen aan het inwonersinitiatief.

3.3 Conclusie

Wat is een inwonersinitiatief? Een inwonersinitiatief is: 'Een participatieproces met kenmerken van gedelegeerde macht en/of partnerschap, met als doel het realiseren van windmolens op land'.

Daarmee is natuurlijk nog niet alles gezegd. Bovenstaande is alleen een definitie van een inwonersinitiatief, nog niet van een succesvol inwonersinitiatief. Een succesvol

inwonersinitiatief wordt tot stand gebracht door vijf dimensies, aldus het model van Lowndes et al. (2006). Deze vijf dimensies, can do, like to, enabled to, asked to, responded to, zijn aangevuld met andere theorieën. Uit die aanvulling zijn een aantal succesfactoren gekomen. Als aan die succesfactoren wordt voldaan kan sprake zijn van een succesvol inwonersinitiatief. Hierna is een model opgenomen waar de dimensies in zijn opgenomen en daarna volgt een tabel met alle succesfactoren. Schematisch is het uitgewerkt in figuur 2.

Figuur 2: Dimensies van een succesvol inwonersinitiatief

Elke dimensie bestaat weer uit een of meerdere succesfactoren. Die succesfactoren tezamen bepalen of een dimensie geslaagd is en kan bijdragen aan een succesvol inwonersinitiatief. De succesfactoren, per dimensie, zijn te vinden in tabel 2.

Dimensie	Succesfactor
Can Do	1: De deelnemers aan het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional. 2: Er is een hoge onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief. 3: Er is sprake van een duidelijke en alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief.
Like To	1: De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief.
Enabled To	1: De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief. 2: In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, geld, tijd en toegang tot professionals. 3: Er is sprake van een grote hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente.
Asked To	1: De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief. 2: De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie.
Responded To	1: In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen. 2: De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief.

Tabel 2: Succesfactoren van een inwonersinitiatief

4. Methodologisch kader

In dit hoofdstuk wordt het methodologisch kader geschetst. Het methodologisch kader bestaat uit de onderzoeksmethodologie en een verantwoording over hoe de data verzameld is. Daarnaast biedt het een handvat voor andere wetenschappers, mochten ze dit onderzoek willen vervolgen of willen testen. Centraal staan de vragen:

- Hoe komt de selectie van de respondenten tot stand?
- Hoe wordt de data verzameld?
- Hoe betrouwbaar en valide is de data?

De eerste paragraaf van dit hoofdstuk is een verhandeling over de toegepaste onderzoeksmethode (4.1). De tweede paragraaf bestaat uit een operationalisatie van de verschillende dimensies en succesfactoren van een inwonersinitiatief (4.2). De derde paragraaf zoomt in op het interview en de interviewvragen (4.3) De vierde paragraaf handelt over of de data die verzamelt meet wat het moet meten, ofwel de validiteit (4.4). En de vijfde paragraaf handelt over de betrouwbaarheid van dit onderzoek (4.5). De laatste paragraaf is een samenvatting van dit hoofdstuk (4.6).

4.1 Onderzoeksmethode

Volgens Bleijenbergh (2013) zijn er drie basisstrategieën binnen het vakgebied van de onderzoeksmethodologie, te weten een casestudy, de survey en het experiment. Voor dit onderzoek is een survey niet mogelijk, omdat er simpelweg nog te weinig datapunten beschikbaar zijn om een survey significant uit te voeren. Hierdoor is een kwantitatief onderzoek van de baan. Een experiment is ook niet mogelijk omdat simpelweg de middelen ontbreken om het uit te voeren. Er is gekozen voor een casestudy, wat dit een kwalitatief onderzoek maakt.

Een casestudy is volgens Swanborn (2003): 'Het bestuderen van een of enkele dragers van een sociaal verschijnsel in de natuurlijke omgeving, gedurende een bepaalde periode met behulp van diverse databronnen, teneinde uitspraken te kunnen doen over de patronen en processen die aan het verschijnsel ten grondslag liggen (p. 22). Dat is precies wat dit onderzoek betoogt te doen. Er worden meerdere inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land bestudeerd om daar conclusies uit te trekken over het verschijnsel wat de een wel tot een succes maakt en de ander niet. Omdat we meerdere inwonersinitiatieven als casus gebruiken is het onderzoek een meervoudige vergelijkende casestudy.

Wat zijn de voordelen van een casestudy? George en Bennett (2005) betogen dat casestudies zich perfect lenen om theorieën te testen die zich kenmerken door complexe causaliteit. Als voorbeeld van complexe causaliteit noemen ze onder andere meervoudige

interacties die optreden bij dezelfde factoren en equifinaliteit (Verschillende causale paden met dezelfde uitkomst) (George en Bennett, p.10). De verwachting is dat de succesfactoren zodanig met elkaar verweven zijn dat er meervoudige interacties optreden. Zo kan de frontlijnwerker die veel of weinig ruimte krijgt om te experimenteren een directe relatie hebben tot het al dan niet aanwezig zijn van afspraken tussen het inwonersinitiatief en de gemeente. Of de aanwezigheid van een succesvolle kartrekker kan een relatie vertonen met de authentieke acceptatie van de deelnemers. Daarnaast is er ook duidelijk spraken van equifinaliteit omdat het niet nodig is dat wordt voldaan aan alle succesfactoren. Het kan zomaar zijn dat het voldoen aan een of meerdere succesfactoren al kan leiden tot een succesvol inwonersinitiatief. Wat inhoud dat er meerdere paden (met verschillende succesfactoren) kunnen leiden tot een succesvol inwonersinitiatief.

4.1.1 Verantwoording keuze casussen

De afhankelijke variabele in dit onderzoek is het al dan niet succesvol zijn van een inwonersinitiatief. De onafhankelijke variabelen zijn de succesfactoren. Er worden verschillende casussen onderzocht om patronen te herkennen in de wijze waarop het fenomeen zich voordoet. Dit wordt ook wel een analytische generalisatie genoemd (Bleijenbergh, 2013). Wanneer slechts een enkel inwonersinitiatief wordt onderzocht is de kans op toevalligheden groot, hierdoor wordt de mogelijkheid verkleint dat je iets nuttigs kunt zeggen. Om causale mechanismes aan het werk te zien, is het volgens de wetenschappelijke-realistische school noodzakelijk dat gekozen wordt voor een casus dat het meest voorkomend is en dat het minst voorkomend is, bezien vanuit het theoretisch concept (George en Bennett, 2005).

Concreet betekent dit een keuze voor een inwonersinitiatief dat als succesvol wordt gezien en een inwonersinitiatief dat als niet succesvol wordt gezien. Op basis van deze selectie kan vervolgens onderzocht worden of dit verschil verklaard kan worden door een verschil in aanwezigheid van succesfactoren. Belangrijk criterium bij het selecteren van de windparken is dat het ook daadwerkelijk een inwonersinitiatief is. Dat houdt in dat er het geen energiebedrijf is maar een groep inwoners die zich hebben gemobiliseerd in een energiecorporatie.

Om tot een keuze van casussen te komen is er een gesprek geweest met Annemieke Traag, zij was van 2010 tot 2014 gedeputeerde energietransitie voor de provincie Gelderland en is sinds 2017 tot heden gedeputeerde energietransitie voor de provincie Overijssel. Uit dat gesprek is een lijst met mogelijke inwonersinitiatieven naar voren gekomen. Dat is te zien in tabel 3.

Inwonersinitiatief	Provincie	Gemeente	Succes Ja/Nee
Windpark Nijmegen-Betuwe	Gelderland	Nijmegen	Ja
Windpark Hagenwind	Gelderland	Aalten	Ja
Windpark Kloosterlanden	Overijssel	Deventer	Ja
Nieuwleusen Synergie	Overijssel	Dalfsen	Ja
Lingewaard Energie	Gelderland	Lingewaard	Nee
Windpark Koningspleij	Gelderland	Arnhem	Nee
Wij Duurzaam Staphorst	Overijssel	Staphorst	Nee

Tabel 3: Mogelijke respondenten

4.1.1.1 Introductie van de casussen

Windpark Nijmegen-Betuwe: Dit is een windpark in de buurt van Nijmegen, langs de A15 in de Betuwe. Op dit moment staan er vier windmolens. In 2012 is begonnen met het ontwerpen en het realiseren van dit windpark, daartoe is een coöperatie opgericht om de inwoners te verenigen; coöperatie windpower Nijmegen. Deze coöperatie heeft 1.013 leden en heeft €2 miljoen opgehaald om de windmolens te realiseren. Daarnaast heeft PPM Oost, de investeringsmaatschappij van de provincie Gelderland en Overijssel bijgedragen aan de financiering. Sinds 2016 staan de vier windmolens er en leveren ze energie aan het elektriciteitsnet. (Windpark Nijmegen Betuwe, z.d.).

*De initiatiefnemers waren uiteindelijk niet bereid tot het deelnemen aan dit onderzoek.

Lingewaard Energie: Dit is een inwonersinitiatief ontstaan in de gemeente Lingewaard met als doel de huidige en toekomstige inwoners minder afhankelijk te maken van fossiele brandstoffen. Een van de projecten waar ze mee bezig zijn is om in samenwerking met een ontwikkelaar een windmolen te gaan bouwen en exploiteren op het toekomstige windpark Bergerden. Dit project is nog in voorbereiding. (Lingewaard Energie, z.d.)

Windpark Koningspleij: Dit is een windpark in Arnhem, bij de Pleijbrug langs de Rijn. De plannen voor dit windpark zijn onherroepelijk, de molens zijn echter nog niet geplaatst. Het betreft vier windmolens, waarvan er drie worden gerealiseerd door een inwonersinitiatief. Er loopt nog een zaak bij de Raad van State omtrent de omgevingsvergunning en de watervergunning moet nog gerealiseerd worden. Iedere inwoner kan windaandelen kopen in het windpark. Met die windaandelen worden ze mede-eigenaar van een windmolen. Op de aandelen zit ook een gegarandeerd rendement van tussen de 5-6%. (Windpark Koningspleij, z.d.).

Windpark Hagenwind: Dit is een initiatief van verschillende boeren in de omgeving Aalten. Zij hebben de handen ineengeslagen om op eigen grond een aantal windmolens te plaatsen. De windmolens zijn inmiddels geplaatst. (Tubantia, 2008)

Windpark Kloosterlanden: Dit is een windpark bij de A1 in Deventer. Op dit moment staan

er twee windmolens. Een van die windmolens is gerealiseerd door een inwonersinitiatief. Dat is burgercoöperatie Deventer, 90 mensen zijn daarvan lid en hebben voor €400.000 geparticipeerd in dit windpark. (Deventer Energie, z.d.)

Nieuwleusen Synergie: De coöperatie Nieuwleusen Synergie is opgericht om het dorp Nieuwleusen leefbaar en betaalbaar te houden voor iedereen. De opbrengsten van de projecten die gerealiseerd worden door Nieuwleusen Synergie vloeien dan ook meteen terug naar het dorp. De coöperatie Nieuwleusen Synergie was eigenlijk geen voorstander van windenergie maar door het SER-energieakkoord zien zij zich gedwongen toch in windenergie te stappen zodat het dorp Nieuwleusen kan profiteren van windenergie in de omgeving. (Nieuwleusen Synergie, z.d.)

*Uiteindelijk hebben de initiatiefnemers niet gereageerd op verschillende verzoeken tot medewerking.

Wij duurzaam Staphorst: De provincie Overijssel heeft vastgesteld dat er drie windmolens in Staphorst moeten komen. De gemeente Staphorst heeft als doel gesteld dat er een 100% coöperatief windpark moet komen binnen de gemeentegrenzen. Als reactie daarop is de coöperatie Wij duurzaam Staphorst opgericht. Alle inwoners kunnen lid worden van die coöperatie voor €10 per jaar, ook kunnen inwoners investeren in het nog op te richten windpark. Dat die windmolens er moeten komen staat vast, wanneer dat is nog niet. (Wij Duurzaam Staphorst, z.d.)

4.2 Operationalisatie van de succesfactoren

Bij dit onderzoek wordt uitgegaan van een deductieve benadering. Een deductieve benadering is een benadering waarbij het onderzoeksobject benaderd wordt vanuit een duidelijk gedefinieerd theoretisch raamwerk (Bleijenbergh, 2013). Dat theoretisch raamwerk is geschetst in hoofdstuk 3. In paragraaf 3.3 zijn de dimensies en de succesfactoren geschetst. De verwachting is dat als aan enkele van die factoren wordt voldaan er ook sprake is van een succesvol inwonersinitiatief.

Die succesfactoren, zoals gedefinieerd in paragraaf 3.3, zijn echter nog niet meetbaar gemaakt (het operationaliseren van de begrippen). De succesfactoren zijn de variabelen, de dimensies zijn de vijf dimensies zoals gedefinieerd door Lowndes et al. (2006). De afhankelijke variabele, dat wil zeggen de variabele die wordt getoetst, is een succesvol inwonersinitiatief. De onafhankelijke variabele zijn de succesfactoren met de daaraan hangende dimensies. In tabel 4 is de afhankelijke variabele geoperationaliseerd en in tabel 5 zijn de succesfactoren geoperationaliseerd.

Afhankelijke variabele	Dimensies	Sub-dimensie	Operationalisering (Keuze uit)	Waarde	Databron
Succesvol inwoners-initiatief	De windmolens		De windmolens staan er al.	1. Ja 2. Nee	Veldonderzoek op locatie.
			Het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning voor het plaatsen van de windmolens is onherroepelijk.	1. Ja 2. Nee	Bestemmingsplan. Omgevingsvergunning.
	Participatie-proces	Inwoners in de vorm van een inwonersinitiatief en/of een energie-coöperatie zijn leidend in het project.	Gedelegeerde macht: Er zijn contracten of andere juridische overeenkomsten waarin bevoegdheden omtrent de uitvoering, vanuit de gemeente zijn overgedragen vanuit de naar het inwonersinitiatief.	1. Ja 2. Nee	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief. Formele contracten/convenanten o.i.d. tussen de gemeente en het inwonersinitiatief. Beleidsdocumenten van de gemeente omtrent windenergie en inwonersparticipatie.
			Partnerschap: 1: De mate waarin er een geïnstitutionaliseerd overleg tussen beide partijen is.	1: Zeer sterke Institutionalisering. 2: Sterke institutionalisering. 3: Matige institutionalisering 4: Zwakke institutionalisering. 5: Zeer zwakke institutionalisering.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief. Formele contracten/convenanten o.i.d. tussen de gemeente en het inwonersinitiatief. Beleidsdocumenten van de gemeente omtrent windenergie en inwonersparticipatie.
			2: Een vaste set aan regels waar beide partijen zich aan hebben gecommitteerd.	1. Ja 2. Nee	
			3: Er is sprake van budget zodat technische expertise ingehuurd kan worden.	1. Ja 2. Nee	

Tabel 4: Operationalisatie van de afhankelijke variabele

Succesfactor	Dimensie	Sub-dimensie	Indicator	Waarde	Databron
De deelnemers aan het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional. (Can Do)	Deelnemers inwonersinitiatief	-	Iedereen die formeel behoort tot het inwonersinitiatief en bijdraagt aan het resultaat van het inwonersinitiatief.	Aantal	Notulen van het inwonersinitiatief. Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
		Een crypto-professional wordt niet betaald voor zijn werkzaamheden.	De deelnemers van het inwonersinitiatief worden niet betaald voor hun baan.	1: Ja 2: Nee	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
	Een crypto-professional heeft veel kennis en kunde over het onderwerp.	De mate waarin de deelnemers van het inwonersinitiatief voldoende kennis hebben over de ruimtelijke procedures die nodig zijn om een windmolen te plaatsen.	1: Ruim voldoende 2: Voldoende 3: Matig 4: Onvoldoende	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.	
		De mate waarin deelnemers van het inwonersinitiatief voldoende technische kennis bezitten om een windmolen te plaatsen.	1: Ruim voldoende 2: Voldoende 3: Matig 4: Onvoldoende	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.	
		De mate waarin de deelnemers van het inwonersinitiatief voldoende kennis bezitten om succesvol een SDE+ subsidie aan te kunnen vragen.	1: Ruim voldoende 2: Voldoende 3: Matig 4: Onvoldoende	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.	
	Een crypto-professional besteed veel tijd aan het onderwerp.	De mate waarin deelnemers van het inwonersinitiatief bij elkaar komen	1: Zeer veel tijd 2: Veel tijd 3: Redelijk wat tijd 4: Weinig tijd	Planning van de vergaderingen. Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.	

			om te vergaderen over het plaatsen van de windmolens.	5: Zeer weinig tijd	
			De mate waarin de deelnemers van het inwonersinitiatief werken, naast de vergadering, aan plannen voor het plaatsen van windmolens.	1: Zeer veel tijd 2: Veel tijd 3: Redelijk wat tijd 4: Weinig tijd 5: Zeer weinig tijd	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
Er is sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief. (Can Do)		Betrokkenheid	De mate waarin de deelnemer meeleeft bij het wel en wee van de mede-deelnemers van het inwonersinitiatief.	1. Zeer meelevend. 2. Meelevend. 3. Niet Meelevend.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
		Vertrouwen	De perceptie van de deelnemer in hoeverre hij de mededeelnemers van het inwonersinitiatief kan vertrouwen.	1. Zeer veel vertrouwen 2. Veel vertrouwen. 3. Matig vertrouwen. 4. Geen vertrouwen.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
Er sprake van een duidelijke en alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief (Can Do)	Gerespecteerde kartrekker.		De mate waarin de (in)formele leider gerespecteerd wordt binnen het inwonersinitiatief.	1. Zeer gerespecteerd. 2. Gerespecteerd. 3. Getolereerd. 4. Onvoldoende gerecepteerd.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief. (Like To)		Oriëntatiekennis	De mate waarin de deelnemer bij het opzetten van het inwonersinitiatief al kennis had over: 'hernieuwbare energie, het plaatsen van windmolens en het leveren van energie aan het energienet'.	1. Zeer veel kennis. 2. Redelijk veel kennis. 3. Basiskennis. 4. Weinig kennis 5. Geen kennis	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
		Actieve deelname.	De perceptie van	1. Zeer veel	Interview met een

			de deelnemer waarin die meer bijdraagt aan het realiseren van een windmolen dan alleen de vergaderingen bijwonen.	2. Veel 3. Weinig 4. Zeer weinig	deelnemer van het inwonersinitiatief.
		Emotionele betrokkenheid.	De mate waarin de deelnemer loyaal is aan het inwonersinitiatief.	1. Zeer loyaal. 2. Loyaal. 3. Allerminst loyaal. 4. Niet loyaal.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
		Rationele betrokkenheid.	De mate waarin de deelnemer op een heldere manier de urgentie van het inwonersinitiatief kan beargumenteren.	1. Zeer helder. 2. Helder. 3. Allerminst helder. 4. Onhelder.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief. (Enabled To)	Frontlijnwerkers.	-	De ambtenaar van de gemeente of de omgevingsdienst die contactpersoon is voor het inwonersinitiatief.	-	
	Mogelijkheid tot het nemen van zelfstandig beslissingen.	De frontlijnwerker heeft veel eigen beslissingsruimte.	De mate waarin de frontlijnwerker zich vrij voelt om zelfstandig beslissingen te nemen, zonder zich te verlaten op regels en procedures	1. Zeer veel ruimte 2. Veel ruimte 3. Weinig ruimte 4. Geen ruimte	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief. Beleidsdocumenten van de gemeente.
		De frontlijnwerker heeft de mogelijkheid om te experimenteren.	De frontlijnwerker heeft de ruimte gekregen om het inwonersinitiatief te zien als een experiment.	1. Ja 2. Nee	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief. Beleidsdocumenten van de gemeente.
In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot		De overheid heeft geld beschikbaar gesteld om het inwonersinitiatief in het begin te beschermen.	Er zijn (opstart)subsidies beschikbaar gesteld om het inwonersinitiatief te ondersteunen.	1. Ja 2. Nee	Subsidieverordeningen. Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
		De overheid heeft ruimte van	De mate waarin de perceptie van de	1. Zeer veel tijd.	Interview met een deelnemer van het

professionals. (Enabled To)		ambtenaren ingeruimd om het inwonersinitiatief te ondersteunen.	deelnemer van het inwonersinitiatief en de frontlijnwerker is dat de gemeente klaarstaat voor het inwonersinitiatief om ondersteuning te leveren.	2. Veel tijd. 3. Weinig tijd. 4. Zeer weinig tijd.	inwonersinitiatief.
		De overheid faciliteert toegang tot professionals om het inwonersinitiatief in het begin te ondersteunen.	De gemeente brengt het inwonersinitiatief in contact met netwerken en individuen die ervaring hebben met het plaatsen van windmolens.	1. Ja 2. Nee	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente. (Enabled To)		Er wordt veel tijd geïnvesteerd vanuit de gemeente om de doelen van het inwonersinitiatief mogelijk te maken.	De mate waarin de frontlijnwerker vrij beschikbaar is om het inwonersinitiatief te ondersteunen.	1. Zeer veel tijd 2. Veel tijd. 3. Geen extra tijd. 4. Zeer weinig tijd.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief. (Asked To)		De overheid vindt het inwonersinitiatief belangrijk en mobiliseert inwoners om mee te helpen aan het inwonersinitiatief.	De overheid heeft campagnes lopen om inwoners actief te laten zijn bij duurzame energieopwekking en in het bijzonder het inwonersinitiatief.	1. Ja 2. Nee	Beleidsdocumenten van de gemeente.
De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie. (Asked To)		De overheid neemt een actieve rol op zich om te zorgen dat de deelnemers over voldoende oriëntatiekennis bezitten.	Er zijn cursussen en/of informatiemateriaal beschikbaar over het opzetten van een windmolen en die worden ook gedeeld met de initiatiefnemers.	1. Ja 2. Nee	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
		De overheid neemt een actieve rol op zich om te deelnemers te stimuleren en gemotiveerd te houden.	Er zijn verschillende cursussen en/of bijeenkomsten door de gemeente georganiseerd waar de	1. Zeer grote stimulans. 2. Grote stimulans. 3. Matig stimulans. 4. Slechte	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.

			deelnemers gestimuleerd en gewaardeerd worden en deze worden als een grote stimulans gezien.	stimulans.	
In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen. (Respond To)		De mate waarin de overheid de mogelijkheid biedt om regels op te stellen en/of overleg te institutionaliseren.	Er is convenant afgesloten tussen de gemeente en het inwonersinitiatief waar formele afspraken in vermeld zijn.	1. Ja 2. Nee	Het convenant.
			Er zijn procesafspraken gemaakt tussen de gemeente en het inwonersinitiatief.	1. Ja 2. Nee	Notulen. Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief. (Respond To)	Het inwonersinitiatief heeft een heldere communicatielijn met de gemeente.	De overheid koppelt proactief informatie terug aan het inwonersinitiatief.	De perceptie onder de deelnemer van het inwonersinitiatief en de frontlijnwerker over de manier waarop er onderling gecommuniceerd is.	1. Zeer open communicatie. 2. Open communicatie. 3. Gesloten communicatie.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
		De overheid geeft rap antwoord aan het inwonersinitiatief.	De mate waarin de deelnemer van het inwonersinitiatief en de frontlijnwerker tevreden zijn over de snelheid van de onderlinge communicatie.	1. Zeer snel 2. Snel 3. Matig 4. Sloom	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.
		Het inwonersinitiatief en de overheid wisselen actief en in vertrouwen informatie uit.	De mate waarin de perceptie onder de frontlijnwerker en de deelnemers van het inwonersinitiatief is dat er in vertrouwen informatie wordt uitgewisseld.	1. Zeer veel vertrouwen. 2. Vertrouwen. 3. Weinig vertrouwen. 4. Wantrouwen.	Interview met een deelnemer van het inwonersinitiatief.

Tabel 5: Operationalisatie van de succesfactoren

In tabel 5 zijn alle succesfactoren geoperationaliseerd en meetbaar gemaakt. Aan de hand van de documentenanalyse en de interviews wordt gekeken naar de mate waarin aan de succesfactoren wordt voldaan. De verwachting is dat hoe meer aan de succesfactoren wordt voldaan hoe groter de kans dat het inwonersinitiatief succesvol is.

4.3 Dataverzameling.

De dataverzameling begint met het verzamelen van documenten over het gemeentelijke beleid omtrent windenergie op land. Daarnaast wordt ook naar het lokale beleid omtrent inwonersinitiatieven gekeken. Dat is de start om te beoordelen wat, op papier, vastgelegd is door de regionale en lokale overheden. Vervolgens is gekeken naar de openbare documenten/websites van het inwonersinitiatief met als doel, het geven van een beschrijving hoe het inwonersinitiatief in elkaar zit. Het laatste, en belangrijkste deel van de dataverzameling bestaat uit een interview. Per inwonersinitiatief worden er twee mensen geïnterviewd.

4.3.1 Het interview.

De belangrijkste bron van dataverzameling is het interview. Voor dit onderzoek is gekozen voor een half-gestructureerd interview. Bij een half-gestructureerd interview liggen de vragen van tevoren vast. Ook de volgorde van de vragen ligt vast, maar die kunnen veranderen gedurende het interview. Het grote voordeel van een half-gestructureerd interview is dat de onderzoeker zelf kan sturen welke informatie tijdens het gesprek in ieder geval aan bod zal komen, zonder de respondent vast te pinnen op een specifieke verwoording daarvan (Bleijenbergh, p. 63, 2013). De interviews zullen maximaal een uur duren en zijn getranscribeerd.

De eerste vraag waarmee elk interview start: 'Vindt u dat inwonersinitiatief X een succes te noemen is?' met de vervolgvraag: 'Waarom vindt u dat?'

De andere vragen zijn gestoeld op de operationalisering van de succesfactoren. Er worden per inwonersinitiatief twee interviews gehouden. Een interview is met de vrijwilligers van het inwonersinitiatief en het andere is met de frontlijnwerker van de gemeente. Beide krijgen andere vervolgvragen.

De vragen zijn gebaseerd op de indicatoren zoals die zijn opgesteld in paragraaf 4.2. Tabel 6 laat die vervolgvragen, gekoppeld aan de indicatoren zien. Als laatste zijn de vragen in een logische volgorde gezet, waarbij het gesprek leidend is en niet de volgorde van de indicatoren.

Deelnemer inwonersinitiatief.	
Indicator	Vraag
	Kunt u inwonersinitiatief X een succes noemen? Waarom vindt u dat?
De windmolens staan er al. Het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning voor het plaatsen van de windmolens is onherroepelijk.	Hoe ver bent u in het proces om de windmolens te realiseren?
	Hoe is jullie inwonersinitiatief ontstaan?
De mate waarin de deelnemer op een heldere manier de urgentie van het inwonersinitiatief kan beargumenteren.	Waarom is dit inwonersinitiatief zo belangrijk?
Iedereen die formeel behoort tot het inwonersinitiatief en bijdraagt aan het resultaat van het inwonersinitiatief	Uit wie bestaat het inwonersinitiatief?
De mate waarin deelnemers van het inwonersinitiatief bij elkaar komen om te vergaderen over het plaatsen van de windmolens.	Komen jullie vaak bij elkaar om te praten over het inwonersinitiatief?
De mate waarin de deelnemers van het inwonersinitiatief werken, naast de vergadering, aan plannen voor het plaatsen van windmolens.	Is er veel tijd besteed aan het realiseren van het inwonersinitiatief?
De perceptie van de deelnemer waarin die meer bijdraagt aan het realiseren van een windmolen dan alleen de vergaderingen bijwonen.	Zou jij stellen dat je veel tijd hebt besteed aan het inwonersinitiatief?
De mate waarin de deelnemer meeleeft bij het wel en wee van de mede-deelnemers van het inwonersinitiatief.	Hoe is de onderlinge sfeer in het inwonersinitiatief? Voel jij je betrokken bij de andere deelnemers?
De perceptie van de deelnemer in hoeverre hij de mededeelnemers van het inwonersinitiatief kan vertrouwen.	Vertrouw je de andere deelnemers?
De mate waarin de deelnemer loyaal is aan het inwonersinitiatief.	Voel jij jezelf verbonden met het inwonersinitiatief?
De mate waarin de (in)formele leider gerespecteerd wordt binnen het inwonersinitiatief.	Is er sprake van een kartrekker binnen de groep? Hoe ligt die binnen het inwoners initiatief?
De deelnemers van het inwonersinitiatief worden niet betaald voor hun baan.	Is er sprake van een vergoeding voor jullie werkzaamheden?
De mate waarin de deelnemers van het inwonersinitiatief voldoende kennis hebben over de ruimtelijke procedures die nodig zijn om een windmolen te plaatsen.	Vindt u dat u nu over voldoende kennis beschikt over ruimtelijke procedures om windmolens te plaatsen?
De mate waarin deelnemers van het inwonersinitiatief voldoende technische kennis bezitten om een windmolen te plaatsen.	En over de technische kennis die nodig is?
De mate waarin de deelnemers van het inwonersinitiatief voldoende kennis bezitten om succesvol een SDE+ subsidie aan te kunnen vragen.	Hebben jullie gebruik gemaakt van de SDE+ subsidie? Hoe kwamen jullie daarmee in contact?
De mate waarin de deelnemer bij het opzetten van het inwonersinitiatief al kennis had over: 'hernieuwbare energie, het plaatsen van windmolens en het leveren van energie aan het energienet'.	Is die kennis gaandeweg gekomen of was die al aan het begin aanwezig?
De ambtenaar van de gemeente of de omgevingsdienst die de contactpersoon is voor het inwonersinitiatief.	Wie is jullie contactpersoon bij de gemeente?
De mate waarin de overheid de mogelijkheid biedt om regels op te stellen en/of overleg te institutionaliseren.	Is er iets van een convenant afgesproken tussen het inwonersinitiatief en de gemeente? Of zijn er procedureafspraken gemaakt tussen het inwonersinitiatief en

	de gemeente?
De mate waarin de perceptie van de deelnemer van het inwonersinitiatief en de frontlijnwerker is dat de gemeente klaarstaat voor het inwonersinitiatief om ondersteuning te leveren.	Hoe beoordeel je de relatie tussen de gemeente en het inwonersinitiatief?
De mate waarin de perceptie onder de frontlijnwerker en de deelnemers van het inwonersinitiatief is dat er in vertrouwen informatie wordt uitgewisseld.	Was er sprake van vertrouwen tussen het inwonersinitiatief en de gemeente?
De mate waarin de frontlijnwerker vrij beschikbaar is om het inwonersinitiatief te ondersteunen.	Had de gemeente voldoende tijd beschikbaar om jullie te ondersteunen?
De mate waarin de frontlijnwerker zich vrij voelt om zelfstandig beslissingen te nemen, zonder zich te verlaten op regels en procedures	Had u het idee dat de contactpersoon namens de gemeente de ruimte had om zelfstandig beslissingen te maken?
De frontlijnwerker heeft de ruimte gekregen om het inwonersinitiatief te zien als een experiment.	Had u het idee dat de contactpersoon namens de gemeente jullie inwonersinitiatief kon zien als een experiment?
De perceptie onder de deelnemer van het inwonersinitiatief en de frontlijnwerker over de manier waarop er onderling gecommuniceerd is.	Hoe beoordeel je de communicatie tussen de gemeente en het inwonersinitiatief?
De mate waarin de deelnemer van het inwonersinitiatief en de frontlijnwerker tevreden zijn over de snelheid van de onderlinge communicatie.	Verliep die communicatie op een vlotte manier?
Er zijn (opstart)subsidies beschikbaar gesteld om het inwonersinitiatief te ondersteunen.	Heeft de gemeente subsidies verstrekt aan het inwonersinitiatief?
De gemeente brengt het inwonersinitiatief in contact met netwerken en individuen die ervaring hebben met het plaatsen van windmolens.	Heeft de gemeente jullie geholpen in contact te komen met andere relevante partijen?
Er zijn cursussen en/of informatiemateriaal beschikbaar over het opzetten van een windmolen en die worden ook gedeeld met de initiatiefnemers.	Waren er cursussen beschikbaar voor de deelnemers van het inwonersinitiatief?
Er zijn verschillende cursussen en/of bijeenkomsten door de gemeente georganiseerd waar de deelnemers gestimuleerd en gewaardeerd worden en deze worden als een grote stimulans gezien.	Zijn jullie gemotiveerd voor het inwonersinitiatief doordat je deelnam aan die cursus?
Er zijn cursussen en/of informatiemateriaal beschikbaar over het opzetten van een windmolen en die worden ook gedeeld met de initiatiefnemers.	Waren er cursussen beschikbaar voor de deelnemers van het inwonersinitiatief?
Er zijn verschillende cursussen en/of bijeenkomsten door de gemeente georganiseerd waar de deelnemers gestimuleerd en gewaardeerd worden en deze worden als een grote stimulans gezien.	Waarom waren die cursussen relevant voor het inwonersinitiatief?
De overheid heeft campagnes lopen om inwoners actief te laten zijn bij duurzame energieopwekking en in het bijzonder het inwonersinitiatief.	Ondernemen jullie actieve actie om inwoners te motiveren tot het deelnemen aan een inwonersinitiatief?

Tabel 6: Interviewvragen

4.4 Data-analyse

Er zijn twee soorten data voor dit onderzoek. De papieren data (website en officiële beleidsdocumenten) en de interviews met de respondenten.

De belangrijkste databronnen zijn de interviews met de respondenten. Elk interview is opgenomen en naderhand getranscribeerd. Vervolgens zijn alle interviews gecodeerd met behulp van de indicatoren en bijbehorende puntschaal, zoals beschreven in paragraaf 4.2. Elke indicator heeft een code gekregen en in het getranscribeerde interview is die code toegepast.

In de analyse wordt eerst een beeld geschetst van hoe het inwonersinitiatief is ontstaan en in hoeverre het voldoet aan de definitie van een inwonersinitiatief. Dit gebeurt aan de hand van officiële beleidsdocumenten, websites en het getranscribeerde en gecodeerde interview met de respondent.

Vervolgens wordt gekeken naar de verschillende indicatoren. Deze zijn in vijf dimensies ingedeeld volgens het model van Lowndes et al (2006). Elke dimensie wordt afzonderlijk geanalyseerd. Dat gebeurt aan de hand van de verschillende succesfactoren en die indicatoren die bij die succesfactor horen. Er wordt gekeken naar de codes in het getranscribeerde interview en die tezamen maken een analyse in hoeverre het inwonersinitiatief voldeed aan die desbetreffende succesfactor.

De conclusie van de analyse bestaat uit een vergelijking tussen de verschillende casussen om daar een algemeen geldende uitspraak uit te doen die tevens antwoord biedt op de hoofdvraag.

4.5 Validiteit

Er zijn twee vormen van validiteit: 'interne en externe validiteit'. Interne validiteit kijkt of de indicatoren meten wat gemeten moet worden en externe validiteit kijkt of de onderzoeksresultaten zijn te generaliseren (Van Thiel, 2010).

De interne validiteit is relatief hoog omdat het conceptueel kader bestaat uit theorieën van meerdere wetenschappers. De aannames die onder het conceptueel model liggen zijn in paragraaf 1.6 uitgelegd en dienen ter ondersteuning van het model. Daarnaast zijn alle concepten en factoren helder gedefinieerd en geoperationaliseerd zodat duidelijk is wat er gemeten moet worden bij een bepaalde variabele.

De externe validiteit speelt een minder belangrijke rol in dit onderzoek. Getracht is niet in beeld te brengen in hoeverre initiatieven succesvol zijn, maar vooral wanneer ze dat zijn. Er is daarom gekozen voor tegengestelde casussen, succesvol en minder succesvol zodat het model in de breedte getest kan worden. Het doel van dit onderzoek is om te kijken naar de succesfactoren en hoe die succesfactoren ook daadwerkelijk bijdrage aan het

succes van een inwonersinitiatief.

4.6 Betrouwbaarheid

Betrouwbaar onderzoek betekent onderzoek waarbij de meting niet wordt verstoord door toevalligheden (Vennix, 2011). De betrouwbaarheid van de meting kan vervolgens onderverdeeld worden in nauwkeurigheid en consistentie van de meting (van Thiel, 2010). De nauwkeurigheid is goed geborgd bij dit onderzoek. Zo zijn de indicatoren strak uitgewerkt en is er aan elke indicator een vraag gekoppeld. Omdat er gekozen is voor een half-gestructureerd interview, is het onderzoeker zelf die mede de inhoud van de vragen stuurt tijdens het interview (Bleijenbergh, 2013). Hierdoor wordt de meting ook betrouwbaarder en meet je wat je moet meten.

Daarnaast zit de nauwkeurigheid ook in de puntschaal die gehanteerd wordt bij de operationalisering.

De consistentie van de meting staat wel onder druk. Van Thiel (2010) betoogt dat dit inherent is aan de alfawetenschappen. Ook omdat de mens een lerend vermogen heeft en bij elke situatie voorafgaande ervaringen meeneemt en de situatie anders aanvliegt (Vennix, 2011). Daarnaast is ook het geheugen van de mens onderhevig aan erosie en als hetzelfde onderzoek later in de tijd wordt uitgevoerd de kans aanwezig is dat de herinnering anders is dan in het eerste onderzoek.

Echt voorkomen van toevalligheden is niet mogelijk omdat de context bij elke casus weer totaal anders is. Door gebruik te maken van triangulatie van de databronnen is geprobeerd dit onderzoek zo betrouwbaar mogelijk te maken.

4.7 Samenvatting

Er zijn meerdere factoren verantwoordelijk voor het al dan niet succesvol zijn van een inwonersinitiatief omtrent windenergie op land. Om patronen en verbanden in de praktijk te herkennen is gekozen voor een kwalitatief vergelijkend onderzoek. Hiervoor zijn 7 casussen uitgekozen die met elkaar vergeleken worden.

De keuze die leidde tot die 7 casussen gebeurde na een gesprek met gedeputeerde Annemieke Traag. Vervolgens werd contact gezocht met de desbetreffende casussen. Uiteindelijk bleken 2 initiatieven niet bereid tot deelname aan dit onderzoek, hierdoor bleven er 5 casussen over.

Er is gekozen voor mix tussen initiatieven die een succes te noemen zijn en initiatieven die geen succes te noemen zijn. Door te kiezen voor tegengestelde casussen wordt de validiteit verhoogd. Hierdoor kun je ook het best de causale mechanismes

onderscheiden. Ook zijn er twee personen geïnterviewd per casus. Een persoon die te maken had met het initiatief zelf en een persoon die er bestuurlijk of ambtelijk bij was betrokken.

Het theoretisch model, zoals geschetst in hoofdstuk 3, is geoperationaliseerd en elke succesfactor is voorzien van een of meerdere indicatoren. Die indicatoren zijn vervolgens ingedeeld in een puntschaal. Omdat het theoretisch model bestaat uit theorieën van meerdere wetenschappers is er sprake van een hoge validiteit.

Elk gehouden interview is getranscribeerd en gecodeerd aan de hand van de verschillende indicatoren en de bijbehorende puntschaal. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek hoger te maken is er nauwkeurig gewerkt met die indicatoren.

5. Analyse

In dit hoofdstuk worden de verschillende inwonersinitiatieven geanalyseerd. In tabel 7 zijn de 5 inwonersinitiatieven opgenomen. Bij elk inwonersinitiatief is minimaal een deelnemer van het initiatief en een bestuurlijk of ambtelijk betrokkene geïnterviewd. Sommige van de respondenten gaven er de voorkeur aan om geanonimiseerd te worden in dit onderzoek. Hun namen zijn bij de onderzoeker bekend. Elk interview heeft een code gekregen, mocht in de tekst gerefereerd worden aan een uitspraak van diegene dan volgt de bijbehorende code.

Inwonersinitiatief	Code	Succes
1 Windpark Hagenwind		Ja
Respondent inwonersinitiatief Hagenwind	AA	
Hennie Scheffer (Beleidsambtenaar gemeente Aalten)	HS	
2 Windpark Kloosterlanden		Ja
Henk Kasper (Inwonersinitiatief Kloosterlanden)	DE	
Jos Pierey (Wethouder gemeente Deventer)	JP	
3 Lingewaard Energie		Nee
Respondent inwonersinitiatief Lingewaard Energie (1)	LI1	
Respondent inwonersinitiatief Lingewaard Energie (2)	LI2	
Lianne Duiven (Raadslid gemeente Lingewaard)	LD	
4 Windpark Koningspleij		Nee
Respondent inwonersinitiatief Koningspleij	AR	
Marion Visser (Beleidsambtenaar gemeente Arnhem)	MV	
5 Wij Duurzaam Staphorst		Nee
Piet le Roi (Initiatiefnemer Wij Duurzaam Staphorst)	ST	
Annemieke Traag (Gedeputeerde Overijssel)	AT	
Alfred Stegeman (Raadslid gemeente Staphorst)	AS	

Tabel 7: Onderzochte casussen.

In de analyse wordt eerst gekeken naar de afhankelijke variabele en wordt vastgesteld of het initiatief een succes is, of er sprake is van een inwonersinitiatief en op welke manier er sprake is van gedeelde macht.

Daarna wordt het hoofdstuk opgedeeld langs de dimensies van Lowndes et al. (2006). Onder elke dimensie vallen een aantal succesfactoren. Aan de hand van de indicatoren, zoals vastgesteld in het methodologisch kader, wordt gekeken of die succesfactoren aanwezig waren in dat inwonersinitiatief. Vervolgens worden alle casussen naast elkaar gelegd om antwoord te geven op de vraag: Welke factoren verklaren in de praktijk het verschil in succes?

5.1 Windpark Hagenwind

‘Ja, dat kun je zeker wel een succes noemen. In feite was het, het eerste windpark wat hier in Oost-Nederland van de grond kwam wat in handen van boeren was. Er waren wel windparken aan de Duitse kant maar die waren allemaal van investeerders, van grote investeerders. Wij waren de eerste die het voor mekaar kregen om het volledig in eigen hand te houden’ (interview AA).

5.1.1 De afhankelijke variabele

Windpark Hagenwind ligt in de gemeente Aalten, ten noorden van het ruilverkavelingsgebied Aaltense Goor, en bestaat uit acht windmolens met een ashoogte van 100 meter en wieken van 40 meter. Elke molen heeft een vermogen van 2 MW, wat een totaal oplevert van 16 MW (Huurneman, 2018 & Maat ter, 2013).

Met andere woorden, de windmolens staan er en leveren energie aan het energienet. Windpark Hagenwind is dus een succes te noemen (interview AA, interview HS). Het betreft een initiatiefgroep van agrariërs ondersteund door adviesbureau Avalis (interview AA, interview HS, Huurneman, 2018). Avalis is een adviesbureau dat zich specialiseert in de opbouw en ontstaansgeschiedenis van het cultuurlandschap en adviseert organisaties over ruimtelijke plannen (Avalis Landschapsadvies, z.d.).

De respondent geeft zelf aan dat het met veel boerenwijsheid en doorzettingsvermogen tot stand is gekomen (interview AA). Het initiatief is gelijktijdig ontstaan. Allereerst waren er verschillende boeren die elk afzonderlijk een windmolen op hun land wilde plaatsen (interview AA). De provincie Gelderland kent een beleid waarbij er zoveel mogelijk clustering van de windmolens moet plaatsvinden (Huurneman, 2018). Daarnaast stelde de provincie Gelderland als eis dat de grootschalige ontwikkeling van de windmolens zoveel mogelijk gemeentegrens overschrijdend gebeurde (interview AA). Tegelijkertijd was er in de gemeente Aalten een wethouder, Henk Kok, die zeer actief was op het duurzaamheidsdossier (interview AA, interview HS). In 2002 is er door wethouder Kok een principebesluit gevraagd aan de gemeenteraad Aalten over het al dan niet toestaan van windmolens. Na akkoord van de gemeenteraad is er een bureaustudie gedaan waar het Aaltense Goor als meest voor de hand liggende locatie uit kwam (interview HS). Niet lang daarna is er door de agrariërs een V.O.F. opgericht voor het realiseren van de windmolens. Daarna zijn de gemeente Aalten en het windpark Hagenwind in partnerschap verder gegaan in het ontwikkelen van het windpark. Er was sprake van een regelmatig overleg tussen beide partijen en de gemeente Aalten gaf volledige ambtelijke en bestuurlijke ondersteuning (interview AA, interview HS). De respondent zegt daar het volgende over: ‘We hadden een wethouder die ontzettend goed meewerkte. Dat was Kok. Die deed het echt super. Die vroeg ook steeds: Kan ik jullie helpen?’ (interview AA).

Windpark Hagenwind is dus een succesvol inwonersinitiatief waarin sprake is van partnerschap tussen het inwonersinitiatief en de gemeente Aalten.

5.1.2 De onafhankelijke variabele

5.1.2.1 Can do

De eerste succesfactor is: 'De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional'.

Alle deelnemers van het windpark Hagenwind werken op basis van 'no cure, no pay', en krijgen niet betaald (interview AA, interview HS). Volgens de initiatiefnemer zijn er 'ontelbare' uren in gestopt (interview AA). Eens in de drie maanden komen alle deelnemers bij elkaar en worden ze bijgepraat over de voortgang van het proces (interview AA, interview HS). Duidelijk is dat de deelnemers veel tijd in het inwonersinitiatief stoppen en dat ze er niet voor betaald krijgen.

Er is voldoende technische kennis aanwezig bij de groep agrariërs. Zo is een van de deelnemers eerder betrokken geweest bij het realiseren van een windpark en zodoende ervaring met de materie (interview AA). De kennis over de ruimtelijke procedures was niet vanaf het begin aanwezig. Daarover zegt de initiatiefnemer: 'Dat was een moeilijk verhaal. De gemeente Aalten stond wel volledig achter ons en heeft ons geholpen met de procedures' (interview AA).

Vanuit de gemeente Aalten werd er prioriteit gegeven aan dit project. Daarover zegt Hennie Scheffer het volgende: 'Er werd prioriteit aan dit project gegeven en tegen andere projecten gezegd dat het wat langer kon duren' (interview HS).

Aan het kennis aspect wordt deels voldaan, de lacune in kennis van de deelnemers wordt opgevuld door de ambtenaren van de gemeente Aalten. Er kan daarmee geconcludeerd worden dat de deelnemers van windpark Hagenwind handelen als crypto-professionals.

De tweede succesfactor is van can do is: 'Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief'.

Hier is iets bijzonders aan de hand bij windpark Hagenwind er is namelijk sprake van een sterke, juridische band tussen de deelnemers. Daarover zegt de initiatiefnemer het volgende: 'Iedereen moest tekenen voor het verhaal. We hadden het zo juridisch dichtgetimmerd dat je niet tussentijds kon uitstappen' (interview AA). Elke deelnemer aan het inwonersinitiatief was namelijk ook investeerder. Om te zorgen dat alle deelnemers 'elkaar vast bleven houden' werd juridisch vastgelegd dat als je wilde uitstappen uit windpark Hagenwind de stand van de schulden op dat moment werd bekeken en je dat deel moest aflossen (interview AA). Daar hebben een aantal agrariërs nog wel slapeloze nachten over gehad (interview HS). Want, voordat er ook maar een vergunning rond was, was er al

€750.000,- geïnvesteerd (interview AA). Desalniettemin was de onderlinge sfeer ‘super goed’ (HS). De initiatiefnemer noemt het vooraf juridisch ‘vasttimmeren’ een van de succesfactoren van windpark Hagenwind (interview AA).

Geconcludeerd kan worden dat aan deze succesfactor op een geheel eigen wijze vorm wordt gegeven. In plaats van een hechte onderlinge band te vormen is vanaf het begin de hechtheid juridisch vastgelegd.

De derde succesfactor is: ‘Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief’.

Het initiatief werkt met twee kartrekkers, een voor de bestuurlijke kant en een voor de technische kant. De laatste had al eerder ervaring met het realiseren van een windpark. De kartrekkers krijgen redelijk veel ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen (interview AA).

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional	Ja	Aan alle indicatoren, behalve kennis, wordt voldaan. De lacune in kennis wordt opgevuld door samenwerking met de gemeente Aalten.
Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief	Nee	De hechtheid wordt echter wel juridisch vastgelegd.
Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief	Ja	

Tabel 8: Succesfactoren van de Windpark Hagenwind

5.1.2.2 Like To

De enige succesfactor van like to is: ‘De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief’.

Er is sprake van een zeer sterke emotionele betrokkenheid van de agrariërs bij het project. Juist omdat dit een van de eerste windparken was die volledig in handen was van agrariërs (interview AA). Op een gegeven moment ging het project bijna kopje onder omdat de financiering bij de lokale Rabobank op losse schroeven kwam te staan (interview HS, interview AA). De initiatiefnemer zegt daar het volgende over: ‘Ik wist dat Bert Heemskerk (toenmalig CEO van de Rabobank) van boerenafkomst was. Ik heb hem toen een boerenmail gestuurd met daarin dat als we geen financiering konden krijgen het project uit handen van de boeren overging naar projectontwikkelaars. Dat konden we toch niet laten gebeuren! Niet veel later had ik een afspraak. Uiteindelijk ging ik weg met een lening van €24.000.000,- en was het project gered’ (interview AA). Er is sprake van een zekere trots, bij

zowel de initiatiefnemer als bij de beleidsambtenaar, dat het project geslaagd is met eigen mensen (interview HS, interview AA).

Zoals eerder gemeld leunde het initiatief zwaar op de gemeente Aalten en ingehuurde krachten wanneer het aankomt op het kennisaspect. Op technisch gebied was er wel sprake van zekere oriëntatiekennis, een van de kartrekkers had immers al eerder een substantiële bijdrage geleverd aan een windmolentraject, de ruimtelijke kennis werd vooral buiten het inwonersinitiatief gevonden.

De bijdrage van de deelnemers ging verder dan alleen het bijwonen van de vergaderingen. Zo zijn de deelnemers zelfstandig bij aanvang van dit project de buurt ingegaan. Daar hebben ze met alle directe omwonende gesproken (interview AA). Ook zijn er verschillende informatieavonden georganiseerd in het lokale gemeenschapshuis waar zowel de initiatiefnemers, als de ambtelijke ondersteuning en de wethouder aanwezig waren (interview AA, interview HS).

De emotionele betrokkenheid overheerst in dit project. De deelnemers zijn trots op het feit dat ze als eerste agrariërs een windmolen project volledig in eigen hand hebben kunnen houden (interview AA). Ook de gemeente Aalten heeft nadrukkelijk in het eerste raadsvoorstel van windpark Hagenwind aangegeven dat ze het project met ‘eigen’ volk willen uitvoeren (HS). Daarnaast is er ook sprake van een actieve deelname van de deelnemers.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief	Deels	Aan de indicator van emotionele betrokkenheid wordt ruimschoots voldaan ook is er sprake van een actieve deelname van de deelnemers.

Tabel 9: Succesfactor like to windpark Hagenwind

5.1.2.3 Enabled To

De eerste succesfactor van enabled to is: ‘De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief’.

Bestuurlijk lag prioriteit op het realiseren van windpark Hagenwind (interview HS, interview AA). Windpark Hagenwind is begonnen met een intentiebesluit van de gemeenteraad van Aalten. Daarin werd de raad gevraagd om akkoord te gaan met de plaatsing van windmolens binnen de gemeentegrenzen. De gemeenteraad ging daarmee akkoord (interview HS). Hennie Scheffer zegt daarover het volgende: ‘Wat dat betreft zit hier wel een fijne en consistente raad, als er eenmaal een besluit genomen is blijft men er ook achter staan’ (interview HS). Doordat er bestuurlijk prioriteit op lag werd ook voldoende tijd in

geruimd voor ambtelijke ondersteuning, sterker nog dit project kreeg prioriteit boven alle andere projecten die er waren (interview HS).

Het was bovenal ook een project dat bestuurlijk de prioriteit had en kende druk om het tijdig uit te voeren maar weinig ruimte om uitgebreid te experimenteren.

De tweede succesfactor is: 'In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals'.

De gemeente Aalten heeft geen startsubsidie gegeven voor het project (interview HS, interview AA). Wel heeft de wethouder geholpen bij het verkrijgen van een startsubsidie van €50.000,- bij de provincie Gelderland (interview AA). Daarnaast kreeg de beleidsambtenaar alle ruimte om het project te ondersteunen (interview HS). Alle ruimtelijke processen werden met hulp van de gemeente Aalten doorlopen (interview HS, interview AA) en daar heeft het initiatief alle ruimte gekregen om ondersteund te worden. Aan deze succesfactor wordt ruim voldaan.

De derde succesfactor is: 'Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente'.

De initiatiefnemer verwoordt het als volgt: 'Op een gegeven moment werd de raad en iedereen erbij betrokken. Toen kwam er meer bekendheid over en was iedereen trots. (interview AA). Ook is er sprake van een sterke band tussen het inwonersinitiatief en wethouder Kok. Zo was de wethouder aanwezig bij inwonersavonden en stond die ten alle tijd klaar voor het inwonersinitiatief (interview AA, interview HS). Ook werd intern prioriteit gegeven aan het project (interview HS). Aan deze succesfactor wordt ruim voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief	Nee	Wel is er bestuurlijke druk om het project snel tot uitvoering te brengen.
In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals	Ja	
Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente	Ja	Er is sprake van een zeer sterke band tussen de bestuurders van de gemeente Aalten (wethouder en raad) en windpark Hagenwind.

Tabel 10: Succesfactoren enabled to windpark Hagenwind.

5.1.2.4 Asked to

De eerste succesfactor van asked to is: 'De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief'.

Het inwonersinitiatief is tegelijk vanuit de agrariërs en de gemeente Aalten ontstaan. Er waren een aantal plannen van agrariërs om op hun eigen land een enkele windmolen te plaatsen (Huurneman 2018, interview AA). Daarnaast was er de wethouder van de gemeente Aalten die 'iets' wilde met duurzame energie (interview HS). Uiteindelijk hebben die twee bewegingen elkaar gevonden in een gecombineerd plan windpark Hagenwind (interview AA, interview HS) dit ontstond omdat de gemeente Aalten een principebesluit over windenergie had genomen en de wethouder daarop 'het veld' is ingegaan om ook daadwerkelijk kartrekkers te vinden (interview HS).

Er is echter geen participatie van inwoners mogelijk bij dit windpark. De agrariërs zijn ook tevens de investeerders en het is niet mogelijk voor inwoners om financieel mee te participeren.

Wel was er vanaf het begin af aan weerstand tegen de windmolens (interview AA, interview HS). Uiteindelijk is het hele project ook bij de Raad van State voorgekomen. Toch is er nu de windmolens er eenmaal staan weinig weerstand nog over. De initiatiefnemer zegt daar het volgende over: 'Er was een notoire bezwaarmaker die na anderhalf jaar naar mij toekwam en zei; Ik moet eerlijk zeggen, als ik s 'ochtends opsta kijk ik naar die molens, ik vind ze toch wel mooi' (interview AA).

Om die weerstand in het begin weg te nemen zijn er door de gemeente Aalten en het initiatief een aantal bewonersavonden gehouden deze werden ruim bezocht en daar was ook veel emotie aanwezig (AA, HS). Daarnaast heeft het inwonersinitiatief nog een truc uitgehaald. Zo zijn ze langs alle direct omwonende gegaan met de vraag of ze mee wilden participeren in het project, en indien dit niet het geval zou zijn, ze dan een formulier wilden tekenen waarop stond dat ze geen bezwaar zouden maken (interview AA). Dit laatste is niet bij iedereen in goede aarde gevallen en ook de beleidsambtenaar wist daar niets van (interview AA, interview HS).

Al met al kan geconcludeerd worden dat aan deze indicator deels is voldaan. De gemeente Aalten is het gebied ingetrokken en heeft mensen gemobiliseerd, daarnaast hebben ze ook informatieavonden gehouden voor de inwoners. De inwoners konden echter niet participeren aan het project.

De tweede succesfactor is: 'De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie'.

De gemeente Aalten en het inwonersinitiatief trokken samen op er was hierbij sprake van een hechte onderlinge band (interview AA, interview HS). De gemeente Aalten heeft het initiatief altijd bijgestaan om de oriëntatiekennis op peil te houden (interview AA, interview

HS). De initiatiefnemer zegt daar het volgende over: ‘Tim Kok was de wethouder toen. Die heeft er alles aan gedaan om de kennis te leveren om het rond te krijgen’ (interview AA).

Voor de rest komt nergens naar voren dat de gemeente Aalten ook acties ondernomen heeft om de deelnemers van windpark Hagenwind gemotiveerd te houden. Er is maar deels aan deze succesfactor voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief	Deels	Er is geen participatie van inwoners mogelijk.
De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie	Deels	De gemeente Aalten ondersteunt wel windpark Hagenwind om de oriëntatiekennis op peil te houden maar onderneemt geen acties om de deelnemers gemotiveerd te houden.

Tabel 11: Succesfactoren asked to windpark Hagenwind

5.1.2.5 Respond to

De eerste succesfactor is: ‘In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen’.

De gemeente Aalten heeft in het begin van het proces een windvisie opgesteld. Daarin waren drie gebieden opgenomen waar windenergie gerealiseerd kon worden in de gemeente Aalten (interview AA, interview HS). Met die kaders is de wethouder het ‘veld’ ingegaan om te zoeken naar initiatiefnemers (interview HS). Tegelijkertijd hebben een aantal agrariërs de handen ineengeslagen en zijn in contact getreden met de gemeente Aalten en de provincie Gelderland (interview AA). Uit dat contact is het initiatief van windpark Hagenwind gekomen.

Het is duidelijk dat de gemeente Aalten, samen met het initiatief, aan het begin van het proces bij elkaar gekomen is om de kaders voor de verdere ontwikkeling op te stellen. Aan deze succesfactor is daarmee voldaan.

De tweede succesfactor is: ‘De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief’.

Zowel de gemeente Aalten als de initiatiefnemer zijn zeer te spreken over de onderlinge communicatie (interview AA, interview HS). Daarnaast was er een driewekelijks overleg waarbij de gemeente Aalten en de initiatiefgroep bij elkaar kwamen om de voortgang te bespreken (interview HS). Aan deze succesfactor wordt ruim voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen	Ja	De gemeente Aalten heeft een windvisie opgesteld en is daarmee initiatiefnemers gaan zoeken.
De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief	Ja	Zowel de gemeente Aalten als de initiatiefnemer zijn zeer te spreken over de onderlinge communicatie.

Tabel 12: Succesfactoren respond to windpark Hagenwind

5.2 Windpark Kloosterlanden

‘Jazeker is dat een succes. Dat zeg ik met name omdat we het voor elkaar hebben gekregen om ze te realiseren en ze draaien nu drie jaar. Ze draaien gewoon goed, niet helemaal volgens productie maar er is ook minder wind geweest afgelopen jaren. Ze zijn technisch in orde en het is ons gelukt ze te realiseren’ (interview DE).

5.2.1 De afhankelijke variabele

Windpark Kloosterlanden ligt langs de A1, in de buurt van bedrijventerrein Kloosterlanden en bestaat uit twee molens met een ashoogte van 85 meter en wieken van 7 meter. Elke molen heeft een vermogen van 2,35 MW, met een totaal van 4,7 MW (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, z.d.). Windpark Kloosterlanden is dus een succes te noemen. Er staat twee molens die elektriciteit leveren aan het elektriciteitsnet.

Het initiatief is in 2004 begonnen met het beleidsplan windenergie dat door de gemeente Deventer is vastgesteld. In dat beleidsplan was ruimte voor 8 windmolens langs de A1. Met dat beleidsplan is jaren niets gedaan (interview JP). Tot zich in 2013 een kans voordeed. Bedrijventerrein Kloosterlanden werd ontwikkeld door ontwikkelaar Cofely. Om de verkoop van het bedrijventerrein te stimuleren werd besloten het een ‘duurzaam’ bedrijventerrein te maken (interview DE, interview JP). Onderdeel hiervan was het realiseren van drie windmolens voor de elektriciteitsvoorziening. Raedthuys energie werd erbij gehaald als ontwikkelaar van die windmolens. Op dat moment is de toenmalige wethouder ingestapt en heeft als eis gesteld dat een deel van de te ontwikkelen molens in handen van inwoners moest komen (interview JP). Dat heeft de gemeente afgedwongen bij Raedthuys energie (interview JP, interview DE). Om dat ook een entiteit te geven heeft de wethouder een aantal individuen (die de wethouder kende uit de ‘duurzaamheidwereld in Deventer) bij elkaar gebracht met het aanbod mee te participeren in de windmolens, daaruit is de energiecorporatie Deventer energie ontstaan (interview DE, interview JP). Daarover zegt de

respondent het volgende: 'Als politicus ben je de lucifer die de stapel hout aansteekt. Op die avond probeerde ik de lucifer te zijn. Gelukkig zeiden heel veel mensen ja' (interview JP).

Uiteindelijk heeft Deventer energie meegeholpen met het realiseren van de windmolens en is mede-eigenaar geworden van de windmolens (interview DE, interview JP).

In deze casus is sprake van een succesvol inwonersinitiatief waarbij sprake is van gedelegeerde macht. Immers de gemeente Deventer heeft geëist dat Deventer energie mee participeerde in het windproject. Met andere woorden, er is macht van Raedthuys energie gedelegeerd naar het inwonersinitiatief Deventer energie.

5.2.2. De onafhankelijke variabele.

5.2.2.1. Can do

De eerste succesfactor van can do is: 'De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional'.

Deelnemers van Deventer energie krijgen niet betaald voor hun werkzaamheden (interview DE, interview JP). Wel is Deventer energie voor 25% eigenaar van de windmolens. Alle winst die te maken heeft met die windmolens vloeit dan ook voor 25% terug naar Deventer energie. Dat geld wordt echter niet gebruikt om de deelnemers uit te betalen maar om projecten in het kader van duurzame energie te realiseren in Deventer (interview JP, interview DE). Dat is vanaf het begin af aan een belangrijk principe geweest. Jos Pierey zegt daarover het volgende: 'Uiteindelijk vielen ook een aantal mensen af omdat ze dachten er geld aan te kunnen verdienen' (interview JP).

Er is door de leden van Deventer energie veel tijd gestopt in het overtuigen van de inwoners (interview DE). Daarnaast waren de windmolens een heet hangijzer in de politiek van Deventer. Het was een zogenoemde vrije kwestie en niet geregeld in het coalitieakkoord. De Stentor nam in dit debat publiek stelling tegen de windmolens. Dat zorgde voor een zeer explosieve sfeer. Uiteindelijk werd er wel voor gestemd (interview JP). In het voortraject hebben de leden van Deventer energie veel tijd besteed aan het overtuigen van die verschillende partijen (interview DE).

Ook is er bij de deelnemers genoeg kennis aanwezig (interview DE). De respondent zegt daar het volgende over: 'We hadden iemand bij onze groep die jaren geleden intensief betrokken was geweest bij het realiseren van windmolens in Zeeland. Die had een ton aan ervaring en kennis' (interview DE).

Aan deze succesfactor wordt ruim voldaan.

De tweede succesfactor is: 'Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief'.

De deelnemers van het inwonersinitiatief zijn door de wethouder bij elkaar geroepen (interview JP, interview DE). Uit alle mensen die de wethouder bij elkaar riep zijn er vijf mensen opgestaan die de kartrekker zijn geworden om de energiecorporatie op te richten. Binnen drie maanden werd een energiecorporatie met 200 leden opgericht (interview DE). In de groep hing een goede sfeer en een houding van ‘getting things done’ (interview DE, interview JP).

Omdat Raedthuys energie en Deventer energie in een gedwongen huwelijk zaten was er in het begin weinig vertrouwen tussen de beide partijen (interview DE). Henk Kaspers zegt daar het volgende over: ‘Na een of twee gesprekken bleek voor Raedthuys dat wij ook echt inhoud hadden en zagen ze in ons de toegevoegde waarde, vanaf toen liep de samenwerking super’ (interview DE). Het vertrouwen tussen beide partijen moest in het begin wel groeien maar was uiteindelijk sterk aanwezig.

Duidelijk is dat aan deze succesfactor is voldaan.

De derde succesfactor is: ‘Er is sprak van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief’.

Henk Kaspers zegt hierover het volgende: ‘Je kan wel zeggen dat Raedthuys daar een duidelijke kartrekker in was. Wij waren als corporatie net opgericht en druk doende om onszelf goed op de rit te krijgen’ (interview DE). Voor het project windpark Kloosterlanden was Raedthuys de kartrekker, het inwonersinitiatief was dus niet de kartrekker. Hiermee is niet aan deze succesfactor voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional	Ja	
Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief	Ja	Het vertrouwen tussen Deventer energie en Raedthuys energie moest wel groeien.
Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief	Nee	Raedthuys energie was de kartrekker en niet iemand van Deventer energie.

Tabel 13: Succesfactoren can do windpark Kloosterlanden

5.2.2.2 Like to

De enige succesfactor is: ‘De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief’.

De groep die de wethouder bij elkaar bracht voor het oprichten van Deventer energie waren mensen die de wethouder kende uit de duurzaamheidswereld van Deventer (interview

JP). Kenmerkend is de sterke rationele overtuiging bij de deelnemers van het inwonersinitiatief. De reden dat de deelnemers het project steunen is om een 'groenere samenleving' te creëren (interview DE). De respondent zegt daar het volgende over: 'Nou, het is helder dat fossiele energie een enorme klimaatverandering teweeg gaat brengen. Het is dus pure noodzaak om onze energie duurzaam op te wekken. Windpark Kloosterlanden helpt daarbij' (interview DE).

Daarnaast is er sprake van een actieve deelname door de deelnemers van het inwonersinitiatief. Ze zoeken de inwoners op om met ze in gesprek te gaan en te overtuigen van windpark Kloosterlanden (interview DE, interview JP). Daarnaast is er sprake van voldoende oriëntatiekennis bij de deelnemers. Sommige hebben al eerder ervaring opgedaan met het realiseren van windmolens (interview DE).

Bij de respondenten is niet naar voren gekomen dat er sprake was van emotionele betrokkenheid. Aan die indicator wordt dan ook niet voldaan.

Daardoor wordt aan deze succesfactor gedeeltelijk voldaan

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief	Deels	Alleen aan de indicator van emotionele betrokkenheid is niet voldaan.

Tabel 14: Succesfactor asked to windpark Kloosterlanden

5.2.2.3 Enabled to

De eerste succesfactor is: 'De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief'.

Bestuurlijk lag er prioriteit op het realiseren van windpark Kloosterlanden, het geheel moest gerealiseerd worden in een regeerperiode (interview JP). Daarvoor is een externe projectleider aangesteld die het hele project moest trekken binnen de ambtelijke organisatie (interview JP). Daarover zegt Jos Pierrey: 'Ik ben blijven zeuren en trekken tot ik hem had als projectleider. Toen dat eenmaal gebeurd was is er ook tempo gekomen' (interview JP). Die projectleider kreeg een opdracht om het gehele project binnen drie jaar te realiseren. Dat is uiteindelijk ook gelukt. De frontlijnwerker kreeg daarin niet de ruimte om te experimenteren maar er was wel veel bestuurlijke druk, hierdoor is het geheel ook binnen drie jaar gerealiseerd.

Aan deze succesfactor wordt niet voldaan. Wel kent het project veel bestuurlijke druk waardoor het geheel ook binnen drie jaar is afgerond.

De tweede succesfactor is: 'In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals'.

In het begin was het de gemeente Deventer die de 'key spelers' bij elkaar zette om Deventer energie op te richten (interview DE, interview JP). De gemeente gaf Deventer energie daarnaast de mogelijkheid om mee te participeren in de windmolens én voor het bemannen, tegen een vergoeding, van het energieloket (interview JP). Daarnaast ontving het initiatief ook een startsubsidie gehad van de gemeente Deventer (interview DE).

Door het gedwongen huwelijk tussen Raedthuys energie en Deventer energie was er ook sprake van contact met professionals. Immers Raedthuys energie is een professionele partij. Ook heeft de gemeente Deventer veel ambtelijke uren in het project gestoken. Henk Kaspers maakt hier echter wel een kanttekening bij: 'Ja, de gemeente heeft veel tijd vrij gemaakt in uren maar moet je het echt hebben van een gemeente? Nee, je moet het vooral zelf doen' (interview DE).

Al met al is aan deze succesfactor ruim voldaan.

De derde succesfactor is: 'Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente'.

Het ontstaan van Deventer energie is erg verweven met de gemeente Deventer. Het was immers de wethouder die 'de lucifer was die het hout deed ontsteken' (interview JP, interview DE). Daarnaast zorgde de bestuurlijke druk, die op het hele proces lag, ook voor geregeld overleg tussen Deventer energie en de gemeente (interview DE). In het begin was die hechtheid dus sterk aanwezig. Naarmate het proces vorderde ging de wethouder meer op afstand staan en was het aan de combinatie van Raedthuys energie en Deventer energie om het geheel voor elkaar te krijgen (interview DE, interview JP).

Aan het begin is sterk aan deze succesfactor voldaan, naarmate het proces vorderde wordt de hechtheid minder. Daarmee wordt dus aan deze succesfactor voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief	Nee	Wel zit er veel bestuurlijke druk op het project.
In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals	Ja	De gemeente Deventer is zelfs de aanzet tot het oprichten van Deventer energie
Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente	Ja	In het begin was er sprake van een sterke band tussen de wethouder en Deventer energie.

Tabel 15: Succesfactoren enabled to windpark Kloosterlanden

5.2.2.4 Asked to

De eerste succesfactor is: 'De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief'.

Door een samenwerking te eisen tussen Raedthuys energie en Deventer energie is de mobilisatie van inwoners afgedwongen door de overheid (interview DE, interview JP). Het project kon immers alleen doorgang vinden als ook de inwoners erbij betrokken waren. Daarnaast is het de wethouder geweest die de inwoners bij elkaar gebracht heeft en de aanzet gegeven heeft tot de oprichting van Deventer energie (interview JP, interview DE).

Hier is sprake van een overheid die de inwoners mobiliseert om deel te nemen aan het inwonersinitiatief. Daarmee wordt voldaan aan deze succesfactor.

De tweede succesfactor is: 'De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie'.

De gemeente Deventer heeft indirect de kennis geleverd door het gedwongen huwelijk tussen Raedthuys energie en Deventer energie, waardoor Deventer energie gebruik kon maken van de inzet van professionals. De wethouder zag zijn rol echter alleen als 'lucifer voor het hout' (interview JP). Toen eenmaal het proces in gang gezet was is de overheid op afstand gaan staan. Er is na die initiële verleiding geen sprake meer van een overheid die de deelnemers verleid. Daardoor wordt maar gedeeltelijk voldaan aan deze succesfactor.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief	Ja	Het is de overheid geweest die de inwoners bij elkaar bracht
De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie	Deels	Aan het begin van het proces werden de deelnemers verleid door de wethouder, daarna kwam de gemeente Deventer op afstand te staan.

Tabel 16: Succesfactoren asked to windpark Kloosterlanden

5.2.2.5 Respond to

De eerste succesfactor van respond to is: 'In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen'.

De gemeente Deventer heeft eenzijdig de eis op tafel gelegd dat Raedthuys energie moest samenwerken met Deventer energie. Daarnaast is het ook de gemeente geweest die afgedwongen heeft dat inwoners moeten participeren in windpark Kloosterlanden (interview DE, interview JP). Met het andere woorden, het is hier eenzijdig de gemeente die het proces bepaalde. Na het openstellen van de kaders was het aan de twee partijen om tot

overeenstemming te komen. Dit lukt na verloop van tijd, en Raedthuys energie en Deventer energie maken procesafspraken. Zo is Raedthuys energie verantwoordelijk voor het technische gedeelte en is Deventer energie verantwoordelijk voor de communicatie richting de inwoners. Uiteindelijk zijn alle afspraken tussen Raedthuys energie en Deventer energie contractueel vastgelegd (interview DE).

Evident is dat er aan het begin van het proces kaders zijn gesteld. Deze kaders waren echter geen kaders die in gezamenlijk overleg tot stand zijn gekomen. Daarom is ook maar deels aan deze succesfactor voldaan.

De tweede succesfactor van respond to is: 'De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief'.

Bestuurlijk had het hele project prioriteit (interview JP) en moest het binnen de regeerperiode 2010-2014 afgerond worden. Er was bestuurlijke druk waardoor de communicatie goed moest verlopen. Beide partijen zijn tevreden met hoe de communicatie is gelopen.

Geconcludeerd kan worden dat aan deze succesfactor is voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen	Deels	De gemeente Deventer heeft eenzijdig afgedwongen dat Raedthuys energie en Deventer energie samen moesten werken.
De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief	Ja	

Tabel 17: Succesfactoren respond to windpark Kloosterlanden

5.3 Lingewaard energie

'Er is bij ons ook sprake van voortschrijdend inzicht, een lerend proces wat wij de afgelopen jaren hebben doorgemaakt. En ook van: Laten we gewoon een beetje kleinschalig beginnen en niet meteen zo'n windturbine proberen. Dan praat je toch over investeringen van miljoenen' (Interview LI1).

5.3.1 De afhankelijke variabele

Windpark Lingewaard is geen succes te noemen. Lingewaard energie is betrokken geweest bij twee projecten rond windenergie, beide projecten hebben de tekentafel nog niet verlaten. Bij een van de projecten is Lingewaard Energie aangehaakt maar is het wachten op de gemeente Lingewaard. Bij het andere project is Lingewaard energie eruit gestapt (interview

LI1, interview LI2, interview LD). Daar zegt de initiatiefnemer het volgende over: 'Blue Bear energy gaf ons de mogelijkheid om na de ontwikkeling een molen over te nemen als participatie molen. Toen we gingen rekenen bleek dat wij daar alleen verlies op zouden draaien, vandaar dat wij nee hebben gezegd' (interview LI2).

Lingewaard energie is opgericht in 2013. De aanleiding was een bijeenkomst van GroenLinks in 2011 waar een aantal mensen uit verschillende politieke partijen bij elkaar kwamen om duurzaamheid in Lingewaard te versnellen (interview LD, interview LI2). De politiek heeft het erna laten rusten om het geen 'politiek speeltje' te laten worden (interview LD). Die initiatiefnemers zijn vervolgens gaan nadenken en hebben een positioneringsdocument geschreven, waarin, stond dat zij willen werken aan projecten die bijdragen aan energiebesparing en duurzame energieopwekking (interview LI2).

Op dat moment kende het thema weinig tot geen bestuurlijk draagvlak (interview LD, interview LI1, interview LI2). De initiatiefnemer zegt daar zelf het volgende over: 'Wij constateerden dat er vanuit het gemeentebestuur, en ook breder vanuit de politiek, weinig initiatief werd genomen (interview LI2).

Het beeld wordt geschetst van een onwillige wethouder (2014-2018) die alle initiatieven rondom windenergie heeft aangehouden door constant extra onderzoeken te eisen (interview LI1, interview LI2, interview LD). Inmiddels lijkt dat veranderd, hier zegt de initiatiefnemer het volgende over: 'Het lijkt erop dat er een nieuwe wind waait in het gemeentehuis en dat de ontwikkelingen nu wel van de grond kunnen komen (interview LI2).

Windpark Lingewaard is dus geen succes te noemen, omdat de plannen de tekentafel nog niet hebben verlaten. Ook is er geen sprake van samenwerking, eerder van bestuurlijke tegenwerking.

5.3.2. De onafhankelijke variabele

5.3.2.1 Can do

De eerste succesfactor van can do is: 'De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional'.

De deelnemers aan Lingewaard energie worden in principe niet betaald. Wel is hier iets bijzonders aan de hand. Lingewaard energie bestaat uit veel professionals uit de energiesector die meehelpen met het initiatief. Deze vrijwilligers kunnen ook op interimbasis ingehuurd worden voor hun diensten en krijgen dan geen marktconform tarief, maar een vrijwilligersvergoeding (interview LI1, interview LI2). Dit betekent dat niet alle vrijwilligers van Lingewaard energie 'vrijwillig' werken.

Lingewaard energie is opgericht door vijf inwoners in 2011. Die hebben vervolgens heel lang nagedacht over de positionering van Lingewaard energie en andere mensen erbij gezocht (interview LD, interview LI1). Die inwoners hebben ontzettend veel tijd en energie in

het oprichten van Lingewaard energie gestopt (interview LI1, interview LI2). Ook in de onderhandelingen met Blue Bear energy en de gemeente Lingewaard over de windmolenprojecten is veel tijd gestopt door de initiatiefnemers (interview LI1, interview LI2).

Lingewaard energie bestaat inmiddels uit veel professionals uit de energiesector waardoor er ruim voldoende kennis aanwezig is bij de deelnemers.

Al met al kan geconcludeerd worden dat grotendeels aan deze succesfactor wordt voldaan. De enige ontbrekende indicator is de indicator dat de deelnemers niet betaald worden, want dat is niet in alle gevallen waar.

De tweede succesfactor is: 'Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief'.

Lingewaard energie is begonnen met een groepje van vijf inwoners (interview LI1, interview LI2, interview LD). Deze mensen hebben heel hard gewerkt aan het positioneringsdocument. Tegelijkertijd hebben die gezocht naar extra deelnemers. In het begin was Lingewaard energie heel erg zoekend (interview LD). Vooral ook omdat er bestuurlijk geen hulp kwam. De vrijwilligers moesten het allemaal zelf uitzoeken (interview LI2, interview LD). Wel kenmerkte het initiatief zich door een onderling goede sfeer en gingen ze gezamenlijk er iets van maken. Vooral door in het begin allerlei kleine acties te organiseren om het bewustzijn over duurzaamheid te vergroten (interview LI2, interview LD).

Daarnaast hebben de initiatiefnemers slechte ervaring met 'de windmarkt'. Daarover zegt de initiatiefnemer het volgende: 'Het is ook wel een hele eigen wereld, die windmarkt. Je moet daar ontzettend goed op je hoede zijn omdat er redelijk commercieel denkende partijen aan tafel zitten' (interview LI1). Uit deze uitspraak spreekt een zeker wantrouwen richting de windmarkt. Immers je moet als inwonersinitiatief 'op je hoede' zijn voor de commerciële partijen.

Geconcludeerd kan worden dat aan deze succesfactor is voldaan wel met de kanttekening dat er wantrouwen heerst richting de 'windmarkt'.

De derde succesfactor is: 'Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief'.

Een van de respondenten was de kartrekker (interview LI2). Daar wordt het volgende over gezegd: 'Op een gegeven moment kwam hij erbij. Hij bracht veel kennis en kunde mee en zorgde voor een boost bij Lingewaard energie' (interview LD). Er was dus sprake van een alom gerespecteerde kartrekker. Aan deze succesfactor is hiermee voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional	Deels	Aan alle indicatoren is voldaan. Kanttekening is wel dat soms deelnemers op interimbasis worden

		ingeschakeld voor een project en daarvoor betaald krijgen.
Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief	Deels	Er is sprake van een hechte onderlinge band. Er is wel wantrouwen richting de 'windmarkt'.
Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief	Ja	

Tabel 18: Succesfactoren can do Lingewaard energie

5.3.2.2 Like to

De enige succesfactor is: 'De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief'.

De deelnemers van Lingewaard energie hebben een sterke rationale betrokkenheid. Binnen de gemeente ontbrak het aan bestuurlijk en politiek draagvlak op het gebied van duurzaamheid (interview LI1, interview LI2). Door sommige respondenten wordt dat zelfs 'een ramp' genoemd (interview LD). Juist daarom zijn de deelnemers van Lingewaard energie zelf aan het werk gegaan. Dat hebben ze gedaan door eerst een positedocument te maken en vervolgens een roadmap naar een energieneutraal Lingewaard (interview LI1, interview LI2, interview LD). Dat is de motivatie van de deelnemers en heeft een hele sterke rationale basis. In de interviews komt geen emotionele betrokkenheid naar voren.

Daarnaast werken veel van de deelnemers aan Lingewaard energie ook zelf als professional in de energiesector (interview LI1, interview LI2) waardoor ze verzekerd zijn van voldoende kennis. Ook is er veel tijd en energie gestopt in het oprichten van Lingewaard energie. De respondenten zeggen daar zelf over: 'We begonnen aan de taak, uiteindelijk liep de tijdsinspanning wel wat uit de hand' (interview LI1).

Op de indicator van emotionele betrokkenheid na wordt aan alle indicatoren voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief	Deels	Alleen aan de indicator van emotionele betrokkenheid is niet voldaan.

Tabel 19: Succesfactor like to Lingewaard energie

5.3.2.3 Enabled to

De eerste succesfactor is: 'De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief'.

Lingewaard energie heeft geen hulp gekregen van het gemeentebestuur (interview LD, interview LI1, interview LI2). Daarover wordt ook gezegd: ‘De wethouder wilde gewoon niet aan duurzaamheid, hij zag het vooral als speeltje van andere partijen’ (interview LD).

Daarnaast waren er problemen met de ambtelijke invulling. Zo was de duurzaamheidscoördinator van de gemeente Lingewaard langdurig ziek en werd het budget voor duurzaamheid naar beneden bijgesteld (interview LD).

Duidelijk was dat duurzaamheid geen bestuurlijke prioriteit had en dat de frontlijnwerkers daardoor ook niet de ruimte kregen om te experimenteren of zelfstandig beslissingen te nemen. Aan deze succesfactor wordt dus niet voldaan.

De tweede succesfactor van enabled to is: ‘In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals’.

Lingewaard energie heeft eerder ondanks dan dankzij de gemeente Lingewaard een opstartsubsidie gekregen van de provincie Gelderland (interview LI2) verder verleende de gemeente geen ambtelijke ondersteuning. Lingewaard energie heeft daardoor veel zelf moeten doen en dat is volgens een van de respondenten (interview LD) ook de reden dat het initiatief zo lang zoekend is geweest.

Wel kreeg Lingewaard energie van de gemeente Lingewaard een budget om de duurzaamheidsmarkt te organiseren (interview LI1).

Al met al heeft het inwonersinitiatief weinig tot geen ondersteuning ontvangen vanuit de gemeente. Aan deze succesfactor wordt dan ook niet voldaan.

De derde succesfactor van enabled to is: ‘Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente’.

Zoals hierboven al geschetst kenmerkte het project zich door een gebrek aan bestuurlijke prioriteit. De wethouder zag duurzaamheid ook als speeltje van de andere partijen (interview LD). Dit resulteerde in een gebrouilleerde relatie tussen de gemeente Lingewaard en Lingewaard energie (interview LI1, interview LI2). In maart 2018 is dat veranderd door een nieuwe wethouder en ontstond er een betere relatie (interview LI2, interview LD). Hierdoor is geen sprake van een sterke hechtheid tussen de gemeente Lingewaard en Lingewaard energie.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief	Nee	Duurzaamheid had geen bestuurlijke prioriteit.
In het begin wordt het	Nee	De gemeente Lingewaard gaf wel

inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals		opdracht tot het organiseren van de duurzaamheidsmarkt maar het ondersteunde het initiatief verder niet.
Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente	Nee	Er is sprake van een slechte relatie tussen Lingewaard energie en de gemeente Lingewaard.

Tabel 20: Succesfactoren enabled to Lingewaard energie

5.3.2.4 Asked to

De eerste succesfactor van asked to is: 'De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief'.

In deze casus is juist een tegengestelde beweging waar te nemen. Het zijn de initiatiefnemers zelf die initiatief hebben genomen richting de gemeente Lingewaard (interview LI1, interview LI2). Vlak voor de verkiezingen van 2018 presenteerde Lingewaard energie haar roadmap naar energieneutraliteit. Hierdoor kwam in elk verkiezingsprogramma wel 'iets' over duurzaamheid en is het op de kaart gezet (interview LD). Met andere woorden het inwonersinitiatief verleid en mobiliseert de politiek om aan de slag te gaan met duurzaamheid. Aan deze succesfactor is niet voldaan.

De tweede succesfactor van asked to is: 'De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie'.

De relatie tussen de gemeente Lingewaard en Lingewaard energie was gebrouilleerd (interview LI1, interview LI2, interview LD). Een tekenend voorbeeld: Lingewaard energie had onderzoek gedaan naar zonne-energie bij sportpark Walburgen, die resultaten werden vervolgens aan de gemeente Lingewaard aangeboden, daarop heeft de wethouder, zonder te overleggen, afspraken gemaakt met een commerciële partij en Lingewaard energie buiten de deur gehouden (interview LD).

Lingewaard energie geeft aan dat getracht is het onderwerp te depolitiseren. Inmiddels lijkt dat gelukt en ontstaat er een soort van dialoog tussen de gemeente Lingewaard en Lingewaard energie (interview LI2).

Omdat die relatie tussen de gemeente Lingewaard verstoord was kan er ook geen sprake zijn van dat de gemeente Lingewaard de deelnemers van het inwonersinitiatief verleid tot authentieke acceptatie. Aan deze succesfactor wordt dan ook niet voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het	Nee	Het is hier omgekeerd, het inwonersinitiatief mobiliseert de

inwonersinitiatief		gemeente Lingewaard.
De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie	Nee	Er ontstaat pas recentelijk een eerste vorm van dialoog tussen de gemeente Lingewaard en Lingewaard energie.

Tabel 21: Succesfactoren asked to Lingewaard energie

5.3.2.5. Respond to

De eerste succesfactor is: 'In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen'.

In het begin van het proces was het Lingewaard energie door het opstellen van het positioneringsdocument diegene die de kaders opstelde. Hierna is geen dialoog ontstaan over de kaders (interview LI1, interview LI2). Sterker nog, de inspanning rond duurzaamheid werden zelfs teruggeschroefd (interview LD). Vier jaar lang is Lingewaard energie wel zijdelings betrokken geweest bij de ontwikkeling van windenergie op Bergerden, maar er is er geen convenant afgesloten. De ontwikkeling van windenergie op Bergerden is nooit van de grond gekomen omdat er steeds nieuwe onderzoeken uitgevoerd moesten worden waardoor het proces vertraging opliep (interview LD).

Voor de verkiezingen van maart 2018 presenteerde Lingewaard energie haar roadmap tot duurzaamheid aan alle politieke partijen en ontstond een dialoog (interview LI2, interview LD). Daar is echter tot op de dag van vandaag nog geen convenant of iets soortgelijks uit voortgekomen. Het is duidelijk dat aan deze succesfactor niet is voldaan.

De tweede succesfactor is: 'De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief'.

Lingewaard energie heeft geen ondersteuning aangeboden gekregen vanuit de gemeente Lingewaard (interview LI2, interview LD). De manier waarop werd omgegaan met zonne-energie bij sportpark Walburgen is, door het ontbreken van proactieve terugkoppeling van de gemeente Lingewaard, exemplarisch (interview LD). Ook kreeg de desbetreffende frontlijnwerker steeds minder ruimte om haar taak uit te voeren (interview LD). Uiteindelijk is het Lingewaard energie zelf geweest die bestuurlijk Lingewaard heeft opgezocht en verleid (interview LI1, interview LI2, interview LD). Duidelijk is dat aan deze succesfactor niet wordt voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen	Nee	Lingewaard energie heeft zelf alle kaders opgesteld, zonder hulp van de gemeente Lingewaard.

De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief	Nee	Het was Lingewaard energie zelf die bestuurlijk Lingewaard ging opzoeken.
---	-----	---

Tabel 22: Succesfactoren respond to Lingewaard energie

5.4 Windpark Koningspleij

‘Ja, het is absoluut een succes. Wij hebben ervoor kunnen zorgen, door met een hele hoop mensen in gesprek te gaan, dat uiteindelijk de gemeenteraad met algemene stemmen heeft ingestemd met de plannen’ (interview AR).

5.4.1 De afhankelijke variabele

Op dit moment staan de windmolens er nog niet. De omgevingsvergunning is verleend maar ligt op dit moment nog voor bij de Raad van State (interview AR). De gemeente Westervoort maakt namelijk bezwaar tegen de windmolens. Ook is de watervergunning nog niet verleend (interview AR). Dit laatste moet gebeuren omdat de windmolens in de uiterwaarden staan en waardoor een watervergunning noodzakelijk is.

In 2010 is in het coalitieakkoord afgesproken dat er windenergie gerealiseerd zou worden Arnhem. De VVD had daarin afgedwongen dat als er windenergie gerealiseerd zou moeten worden het uit de markt zou moeten komen (interview MV, interview AR).

In hetzelfde coalitieakkoord is afgesproken dat de gemeente Arnhem meewerkt aan het oprichten van een energiecorporatie wat uiteindelijk heeft geleid tot energiecorporatie RijnIJssel (interview AR).

Windpark Koningspleij is opgezet als een windpark door middel van deelneming, wat inhoudt dat inwoners mee kunnen participeren in het windproject. Op dit moment doen al 515 mensen mee aan windpark Koningspleij (interview AR).

Vanuit energiecorporatie RijnIJssel is het initiatief windpark Koningspleij ontstaan. In het begin was er geen sprake van een partnerschap tussen het windpark en de gemeente Arnhem. Dit kwam omdat de VVD van mening was dat het project uit de markt moest komen (interview MV, interview AR). Hier was ook de ambtenarij aan gebonden en dat maakte het lastig opereren, aldus de respondent (interview MV).

In januari 2013 heeft de gemeenteraad Arnhem ingestemd om windpark Koningspleij te faciliteren. Dit leidde in 2015 tot het programma New Energy in Arnhem waar de windmolens van Koningspleij onderdeel van uitmaken (interview MV, gemeente Arnhem, 2016). Inmiddels is er vanuit dat nieuwe programma ook een projectleider vanuit de gemeente Arnhem op windpark Koningspleij en is er sprake van geïnstitutionaliseerd overleg (interview MV, interview AR).

Windpark Koningspleij is gaandeweg het traject veranderd in een partnerschap met de gemeente Arnhem. Dit door een veranderend politiek veld. Op dit moment is het echter nog geen succes te noemen omdat nog niet alle vergunningen onherroepelijk zijn. Die vergunningen zijn echter wel goedgekeurd en liggen nu ter beoordeling voor aan de Raad van State.

5.4.2 De onafhankelijke variabele

5.4.2.1 Can do

De eerste succesfactor van can do is: 'De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional'.

De initiatiefnemers van windpark Koningspleij worden niet betaald voor hun werkzaamheden (interview AR). Wel is er tussentijds een rolwisseling geweest. Zo is een van de deelnemers van windpark Koningspleij directeur geworden van Pleij B.V., een van de ontwikkelende partijen van windpark Koningspleij. Diegene is echter wel meteen uit het initiatief gestapt toen deze rolwisseling zich aandeed (interview MV, interview AR).

Daarnaast hebben de initiatiefnemers veel tijd in het project gestopt. Zeker omdat in het begin van het proces de gemeente Arnhem een afwachtende houding aannam. Hierdoor moest het initiatief heel veel zelf doen. (interview MV, interview AR). Alle windconsultaties zijn dan ook opgezet door de vrijwilligers.

De groep vrijwilligers kenmerkte zich door de hoge mate van kennis. Daarover zegt de initiatiefnemer het volgende: 'Daar zit bijvoorbeeld ook iemand in die nu directeur is van het klimaatverbond. Dat zijn wel mensen met enige kennis van zaken' (interview AR).

Er kan dus zeker wel gezegd worden dat de deelnemers handelen als crypto-professionals.

De tweede succesfactor van can do is: 'Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief'.

Windpark Koningspleij bestond in het begin uit een klein groepje vrijwilligers die werkte aan het opzetten van een windpark. Dat was echt pionierswerk (interview AR, interview MV) zeker omdat de hulp vanuit de gemeente beperkt was (interview AR). Daar heerste een sterk gevoel van verbondenheid. Wat wel opvalt, is dat daarna het verloop binnen de initiatiefgroep vrij hoog is. Daarnaast is ook een bestuurslid overgestapt naar de ontwikkelaar. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat de loyaliteit richting het initiatief niet zo groot is.

In elk geval kenmerkte de groep zich in het begin door een sterke onderlinge band. Die band is die nog steeds aanwezig bij de mensen die meewerken aan het project en werken bij aanverwante bedrijven. Er kunnen vanwege het grote verloop wel vraagtekens

gezet worden bij de loyaliteit richting het inwonersinitiatief. Aan deze succesfactor is dus gedeeltelijk voldaan.

De derde succesfactor van can do is: 'Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief'.

In het begin waren er een aantal personen vanuit RijnIJssel energiecorporatie die de duidelijk de kartrekkers waren van windpark Koningspleij (interview MV, interview AR). Deze kartrekkers hebben ook op het gemeentehuis indruk gemaakt door hun doorzettingsvermogen (interview AR).

Er was duidelijk sprake van een kartrekker.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional	Ja	
Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief	Deels	Er kunnen vraagtekens gesteld worden bij de loyaliteit richting het inwonersinitiatief.
Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief	Ja	

Tabel 23: Succesfactoren can do windpark Koningspleij

5.4.2.2 Like to

De enige succesfactor is: 'De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief'.

Bij de initiatiefnemers is er sprake van een zeer sterke rationale betrokkenheid. De initiatiefnemer verwoordt het als volgt: 'We hebben gewoon heel erg lang gewacht en we zijn ook heel verwend door ons gas. Met dat gas hebben we gewoon voor de mussen gestookt, dat kon echt niet!' (interview AR). Omdat er 'zo lang voor de mussen gestookt is', is het van belang dat er windenergie gerealiseerd wordt, een terugkerende redenatie in het verhaal van de initiatiefnemers.

Daarnaast is er sprake van een grote kennisbasis bij de deelnemers. Sommige van die deelnemers waren al professioneel actief in de energiewereld en andere zijn er later professioneel in gaan werken (interview AR).

Tenslotte is er ook een sterke mate van actieve deelname door de initiatiefnemers. Dat geldt vooral in het begin van het project toen de gemeente Arnhem op de achtergrond bleef en de initiatiefnemers veel zelf deden (interview AR, interview MV).

Alleen de indicator van emotionele betrokkenheid kwam niet naar voren in de interviews waarmee grotendeels voldaan aan deze succesfactor.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief	Deels	Alleen aan de indicator van rationale betrokkenheid is niet voldaan. Aan de rest van de indicatoren wordt voldaan.

Tabel 24: Succesfactor like to windpark Koningspleij

5.4.2.3 Enabled to

De eerste succesfactor van enabled to is: 'De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief'.

Vanwege de politieke stellingname dat de windmolens uit de markt moesten komen werd de frontlijnwerker in het begin gedwongen te laveren tussen het inwonersinitiatief en de wensen van de gemeenteraad (interview MV). Daar was zeker geen ruimte om zelfstandig beslissingen te maken of te experimenteren. Dat veranderde met het aannemen van het programma: Energie made in Arnhem (Gemeente Arnhem, 2015). Kort daarna is er ook een projectleider aangesteld die namens de gemeente Arnhem het windpark Koningspleij coördineert (interview MV). Gaandeweg het project kreeg de frontlijnwerker meer ruimte en veranderde de gemeente Arnhem ook van houding. Daarover zegt de initiatiefnemer het volgende: 'Het zou handig geweest zijn als de gemeente vanaf het begin af aan betrokken was geweest, dat het project veel sneller gemaakt' (interview AR).

Aan deze succesfactor is niet voldaan omdat de frontlijnwerker in het begin niet de ruimte kreeg om zelfstandig beslissingen te maken en/of te experimenteren.

De tweede succesfactor van enabled to is: 'In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals'.

Windpark Koningspleij kon wel gebruik maken van een startsubsidie van de gemeente Arnhem. Deze startsubsidie was in eerste instantie gekoppeld aan energiecorporatie RijnIJssel. De ontwikkelaar heeft in het begin grotendeels de kosten gedragen (interview AR). In het begin had de gemeente Arnhem een afwachtende houding, vooral door hetgeen, opgenomen was in het coalitieakkoord (interview MV, interview AR). Uiteindelijk heeft de provincie Gelderland ook subsidie toegekend en bij de gemeente Arnhem aangegeven dat een meer actievere rol ingenomen moest worden (interview AR).

De professionals kwamen volledig uit eigen kring van het inwonersinitiatief, daar heeft de gemeente Arnhem geen ondersteuning geboden. Inmiddels is dat veranderd en is er een

projectleider aangesteld die regelmatig overleg heeft met de initiatiefgroep.

Er is deels voldaan aan deze succesfactor. In het begin werd er geen ondersteuning geboden door de gemeente Arnhem en was er een afwachtende houding. Wel is er door de gemeente Arnhem een startsubsidie toegekend aan het initiatief.

De derde succesfactor is: 'Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente'.

De hechtheid tussen het inwonersinitiatief dateert van latere tijd. In het begin had de gemeente Arnhem een afwachtende houding omdat er bestuurlijk geen prioriteit aan werd gegeven. Het geheel moest aan de markt worden overgelaten (interview AR, interview MV). Door politieke wisselingen in Arnhem en druk van de provincie Gelderland is dat veranderd. Inmiddels is er een projectleider en is er regelmatig overleg tussen de gemeente Arnhem en het initiatief (interview AR, interview MV). Er is dus nu wel sprake van een grote hechtheid.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief	Nee	
In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals	Deels	De gemeente Arnhem heeft alleen gezorgd voor een startsubsidie.
Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente	Deels	Inmiddels is er wel een hechte band, dat was in het begin niet.

Tabel 25: Succesfactoren enabled to windpark Koningspleij.

5.4.2.4 Asked to

De eerste succesfactor van asked to is: 'De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief'.

In het begin mobiliseerde de gemeente Arnhem de inwoners. Er was namelijk in het coalitieakkoord opgenomen dat er een energievoöperatie moest komen (interview AR). Daarin nam de gemeente het voortouw. Na de oprichting van de energievoöperatie mobiliseerde de gemeente geen inwoners meer. De energievoöperatie heeft zelf de inwoners gemobiliseerd (interview AR). Zo is er een website opgezet (Windpark Koningspleij, z.d.) zijn er ambassadeurs aangewezen en is er een communicatietraject gestart, deze acties hebben tot op heden geresulteerd in 515 deelnemers.

De gemeente Arnhem was hier echter geen partij in waardoor aan deze succesfactor niet wordt voldaan. Wel heeft de gemeente Arnhem in het begin de aanzet gegeven. De tweede succesfactor van asked to is: 'De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie'.

In deze casus is hier geen van, immers de markt moest het windmolenproject trekken en de gemeente Arnhem hield zich op de achtergrond (interview AR, interview MV). Hierdoor is er geen sprake van dat de gemeente Arnhem de deelnemers verleide tot authentieke acceptatie. Aan deze succesfactor is dan ook niet voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief	Nee	Alleen in het begin mobiliseert de overheid inwoners, daarna gaat zij naar de achtergrond.
De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie	Nee	

Tabel 26: Succesfactoren asked to windpark Koningspleij

5.4.2.5. Respond to

De eerste succesfactor van respond to is: 'In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen'.

De gemeente Arnhem heeft in het begin van het proces de kaders voor windenergie opgesteld, dat was een politiek compromis. 'Windenergie was prima zolang het maar door de markt werd gedaan'. Wel zijn de zoekgebieden voor windenergie door de gemeente Arnhem vastgelegd (Gemeente Arnhem, 2016). Uit de kaders van de gemeente is de energiewerkgroep en later windpark Koningspleij geboren.

Tijdens het proces dat uitmondde in het project windpark Koningspleij zijn geen procesafspraken gemaakt, ook is er geen convenant gesloten. De initiatiefnemers 'moesten het zelf maar uitzoeken' (interview AR).

Aan deze succesfactor is deels voldaan. De gemeente Arnhem heeft eenzijdig kaders opgesteld die resulteerde in de oprichting van energiewerkgroep RijnIJssel. Daarna is er geen overleg geweest om kaders op te stellen over het project zelf.

De tweede succesfactor van respond to is: 'De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief'.

Recentelijk is er een projectleider aangesteld bij de gemeente Arnhem (interview MV). Daarvoor waren meerdere ambtenaren verantwoordelijk voor het contact met de deelnemers van het inwonersinitiatief. De initiatiefnemer is ook niet te spreken over de communicatie aan het begin van het traject, volgens hem hebben ze in het begin heel erg

moeten ‘zwemmen in het diepe’ (interview AR). Inmiddels wordt door beide partijen aangegeven dat de houding veranderd is en dat er zeker sprake is van goede communicatie onderling (interview AR, interview MV).

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen	Deels	De gemeente Arnhem heeft in het begin eenzijdig kaders opgesteld maar daarna de boel losgelaten.
De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief	Deels	De communicatie verliep in het begin slecht maar verloopt inmiddels goed.

Tabel 27: Succesfactoren respond to windpark Koningspleij.

5.5 Wij duurzaam Staphorst

‘Wat ook een succes was is dat je vanuit de lokale gemeenschap gewoon een aantal ondernemers en inwoners hebt die zeggen: Hier leggen we geld voor op tafel. Dat was natuurlijk hoogst risicovol. Want als wij nummer twee waren geworden dan is er aan het eind van de rit nul opbrengst, want dan hebben we geen windpark’ (interview ST).

5.5.1 De afhankelijke variabele

Bij het windpark van Staphorst is iets ongebruikelijks aan de hand. In het verleden zijn er namelijk afspraken gemaakt tussen de provincie Overijssel en de gemeente Staphorst dat Staphorst een vooraf vastgesteld aantal MW aan windmolens zouden realiseren (interview AT, interview AS).

Deze afspraak was gemaakt in de raadsperiode 2010-2014. Na de verkiezingen van 2014 vond er een politieke wisseling plaats en werd de afspraak eenzijdig geannuleerd. De nieuwe gemeenteraad wilde, in meerderheid, niet meer aan de windmolens meewerken (interview AS).

Omdat de eerdere afspraken gemaakt waren met de provincie Overijssel en deze haar doelstellingen moest halen in het kader van het SER-energieakkoord waren de windmolens bij Staphorst noodzakelijk. De provincie Overijssel gaf daarom bij de gemeente Staphorst aan: ‘Jullie hebben een halfjaar de tijd om zelf met een plan te komen, anders passen we een provinciaal inpassingsplan toe’ (interview AT, interview AS, interview ST). Dit was mogelijk doordat er eerdere afspraken waren gemaakt om te komen tot de realisatie van windenergie in Staphorst (interview AT).

In de volgende 6 maanden is er intensief samengewerkt tussen de provincie Overijssel en de gemeente Staphorst (interview AT). Daar is een kader uit ontstaan waar

initiatieven zich op konden inschrijven. Dat kader hield in dat er door de gemeente Staphorst en de provincie Overijssel een aantal zoekgebieden voor windenergie waren vastgesteld. Als eis was opgenomen dat de inwoners moesten participeren en dat er gestreefd moest worden naar een financiële participatie van 60% tot 100% (interview AT, interview ST).

Vervolgens konden verschillende initiatieven zich inschrijven en beoordeelde een commissie welke van de voorkeur kreeg (interview AT, interview AS, interview ST).

Het initiatief dat het geworden is, is Wij duurzaam Staphorst. Dat is een groep inwoners en lokale ondernemers die een energiecorporatie hebben opgericht, inclusief een plan voor een windpark. Uiteindelijk heeft het initiatief van Wij duurzaam Staphorst gewonnen en krijgt het de mogelijkheid tot het ontwikkelen van een windpark. De verwachting is dat in het voorjaar van 2019 alle vergunningen rond zijn (interview ST).

Inmiddels is er wel weerstand tegen de locatie van windpark Staphorst, wat al heeft geresulteerd in een werkgroep die zich uitsprekt tegen de plaatsing van de windmolens (interview AS, Meppeler Courant, 2018).

Er is in deze casus nog geen sprake van een succes. De vergunningen zijn nog niet onherroepelijk. Ook bestaat er politiek en maatschappelijke weerstand tegen het initiatief van Wij duurzaam Staphorst. Wel is er sprake van gedeelde macht. De gemeente Staphorst heeft slechts een aantal kaders gesteld en de uitvoering, ook waar de windmolens komen te staan, geheel aan het inwonersinitiatief overgelaten.

5.5.2 De onafhankelijke variabele

5.5.2.1 Can do

De eerste succesfactor van can do is: 'De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional'.

De deelnemers van Wij duurzaam Staphorst worden niet betaald voor hun tijd (interview ST). Het project kende een grote tijdsdruk. In enkele maanden moest het voorstel rond komen. Piet le Roi zegt daar het volgende over: 'Daar zitten heel wat nachtelijke uren in, dat kan ik wel zeggen ja' (interview ST).

De enige indicator die ontbreekt is kennis. Het initiatief heeft veel van de kennis in moeten huren, omdat ze zelf niet beschikte over de benodigde kennis en expertise. Ook de gemeente Staphorst bood geen ondersteuning omdat ze onafhankelijk wilden blijven en geen voorkeur wou uitspreken (interview ST, interview AT).

Het kennisaspect is opgelost door het inhuren van Pondera consult, een adviesbureau dat ook eerder door de gemeente Staphorst en provincie Overijssel was ingehuurd om de kaders te schetsen (interview ST, interview AT). Door het inhuren van hetzelfde bureau was Wij duurzaam Staphorst verzekerd van voldoende kennis. Dit kwam echter niet uit de initiatiefgroep.

Er is deels voldaan aan deze succesfactor. De initiatiefnemers krijgen niet betaald en besteden er veel tijd aan. De kennis ontbreekt echter bij de initiatiefnemers.

De tweede succesfactor van can do is: 'Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief'.

Wij duurzaam Staphorst is ontstaan vanwege de politieke druk die ontstond om windmolens in Staphorst te realiseren. Kenmerkend was het gevoel in Staphorst, 'als die molens er toch moeten komen, dan regelen wij dat zelf wel' (interview ST, interview AT).

Dit werd voornamelijk gevoeld door een groep van 30 inwoners en uit die groep is een werkgroep ontstaan van 5 mensen die het plan hebben geschreven dat uiteindelijk is ingediend (interview ST).

Omdat de gemeente Staphorst onafhankelijk in het proces bleef staan werd aan geen van de initiatieven (financiële) ondersteuning geboden. Er moesten echter wel verschillende vooronderzoeken uitgevoerd worden. Daar moest geld voor op tafel komen. Uiteindelijk is er €350.000,- aan crowdfunding uit Staphorst gehaald (interview ST). Een dergelijk substantieel bedrag halen uit een relatief kleine gemeenschap (8600 inwoners) laat zien dat het initiatief op draagvlak kan rekenen.

Met een deadline van drie maanden moest er hard gewerkt worden. Piet le Roi noemt met nadruk de goede onderlinge sfeer als een van de succesfactoren (interview ST). Lokaal stonden er verschillende mensen op die hun schouders eronder wouden zetten om het een en ander ook mogelijk te maken.

Er is zeer zeker sprake van een sterke onderlinge band tussen de deelnemers. De derde succesfactor van can do is: 'Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief'.

Er was sprake van een duidelijke kartrekker, dat is Piet le Roi (interview ST). Hij zegt over zijn taak het volgende: 'Zorgen dat het windplan er komt. Mensen achter de broek aan zitten, project aansturing, enzovoort (interview ST).

Aan deze succesfactor wordt voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief handelen als een crypto-professional	Deels	Op de indicatoren van tijd en vrijwillig is voldaan. Kennis was amper aanwezig, maar dat is ingehuurd.
Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief	Ja	Er was een grote betrokkenheid en alle vooronderzoeken zijn gefinancierd door crowdfunding.
Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen	Ja	

het inwonersinitiatief

Tabel 28: Succesfactoren van Wij duurzaam Staphorst

5.5.2.2 Like to

De enige succesfactor van like to is: 'De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief'.

De initiatiefgroep kenmerkt zich door een breed gedragen emotionele betrokkenheid. Piet le Roi zegt daar het volgende over: 'Er was een duidelijke stellingname, als die windmolens er toch moeten komen, dan kunnen we het beter zelf doen' (interview ST). Onder dat motto verenigde Wij duurzaam Staphorst een groot deel van het dorp en werden ook de vooronderzoeken gefinancierd. Het narratief dat je erbij krijgt is dat van Astrix en Obelix die het samen opnemen tegen de 'boze buitenwereld'.

De hiervoor genoemde emotionele betrokkenheid is ook de basis waarop het initiatief is gebouwd. Veel van de deelnemers beschikken aan het begin van het traject niet over de nodige kennis van het proces. Die kennis werd ingehuurd en de financiering daarvan werd via crowdfunding geregeld (interview ST). Hieruit kan wel geconcludeerd worden dat er weinig oriëntatiekennis aanwezig was in de groep. Wel was er een zeer actieve bijdrage van de deelnemers. Er moest immers tussen februari en april 2018 een windplan geschreven worden en ingediend (interview ST).

Al met al wordt deels aan deze succesfactor voldaan. Zo ontbreken de indicatoren van rationale betrokkenheid en oriëntatiekennis. Wel is de emotionele betrokkenheid de basis van het hele initiatief en wordt er ontzettend veel tijd door de initiatiefnemers aan besteed.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief	Deels	De emotionele betrokkenheid is de basis van het hele initiatief.

Tabel 29: Succesfactor like to Wij duurzaam Staphorst.

5.5.2.3 Enabled to

De eerste succesfactor van enabled to is: 'De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief'.

Er was erg weinig ruimte om als frontlijnwerker te experimenteren, het project stond immer onder een hoge mate van bestuurlijke druk. Het provinciaal inpassingsplan werd immers pas ingetrokken als er ook daadwerkelijk een alternatief was (interview AT). Al die

tijd bleef dat provinciaal inpassingsplan als een zwaard van Damocles boven de markt hangen.

Er is een intensieve samenwerking geweest tussen de gemeente Staphorst en de provincie Overijssel. In deze samenwerking werkte de verschillende beleidsambtenaren samen om te komen tot toetsingskader (interview AT). Na vaststelling van dat toetsingskader bestond er voor de frontlijnwerker geen ruimte om daarvan af te wijken. Sterker nog, de gemeente Staphorst hield zich daarna op de achtergrond om geen van de initiatieven voor te trekken.

Alfred Stegeman merkt op dat de gemeenteraad uiteindelijk buiten spel gesteld is. De toetsing van de verschillende initiatieven gebeurde namelijk door een onafhankelijke commissie, niet door de gemeenteraad (AS).

Er was geen ruimte om te experimenteren. De kaders waren strak bepaald en moesten ook gevolgd worden. Tijdens dat proces heeft de gemeente Staphorst zich ook op de achtergrond gehouden om geen van de initiatieven een voordeel te geven. Wel was er veel bestuurlijke druk op het project. Die druk kwam vooral vanuit de provincie Overijssel richting de gemeente Staphorst.

De tweede succesfactor van enabled to is: 'In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals'.

Aan deze succesfactor is niet voldaan. De gemeente Staphorst heeft samen met de provincie Overijssel een kader opgesteld waar verschillende initiatieven zich op konden inschrijven (interview ST, interview AS, interview AT). Daarna is de gemeente op afstand gaan staan en moesten de initiatieven het helemaal zelf regelen. Dit om te voorkomen dat de gemeente een voordeel gaf aan een van de deelnemende initiatieven (interview AT, interview ST).

Uiteindelijk is het niet de gemeenteraad maar een commissie geweest dat de keuze heeft gemaakt voor Wij duurzaam Staphorst (interview ST, interview AS). Alfred Stegeman merkte op dat het gelopen proces zich kenmerkte door weinig transparantie, de gemeenteraad daardoor buiten spel gezet is, mede doordat niet vastligt waar de windmolens komen te staan (interview AS).

Tijdens het proces om te komen tot een keuze is er geen hulp geboden door de gemeente Staphorst. Geen financiering, geen ambtelijke ondersteuning en geen toegang tot professionals (interview ST).

Aan deze succesfactor is niet voldaan. In het begin moest het initiatief zichzelf redden en kreeg het geen ondersteuning.

De derde succesfactor van enabled to is: 'Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente'.

Omdat verschillende initiatieven zich konden aanmelden om een windpark in Staphorst te realiseren was er in het begin geen sprake van een hechte relatie tussen de gemeente en het inwonersinitiatief (interview ST, interview AT). In feite was de gemeente Staphorst in het begin geen partner, eerder een arbiter die de verschillende initiatieven beoordeelde. Uiteindelijk werd de definitieve beoordeling niet gedaan door de gemeenteraad of het college van B&W maar door een speciale commissie (interview AS). Daar is niet iedereen in Staphorst even blij mee (Meppeler Courant, 2018).

Inmiddels is er wel ondersteuning door de gemeente Staphorst en is er sprake van een goede onderlinge relatie (interview ST).

Aan deze succesfactor wordt daarmee deels voldaan. In het begin was er geen sprake van dat aan deze succesfactor werd voldaan, de gemeente Staphorst handelende als een arbiter en bleef op afstand. Toen er eenmaal een initiatief was gekozen ging de gemeente Staphorst wel werken aan hechtheid met de initiatiefnemer.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief	Nee	De kaders waren strak en daar kon niet van afgeweken worden. Wel was er veel bestuurlijke druk.
In het begin wordt het inwonersinitiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals	Nee	
Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente	Deels	De gemeente Staphorst bleef in het begin op afstand voor een eerlijk proces. Inmiddels is er wel sprake van een hechte relatie.

Tabel 30: Succesfactoren enabled to Wij duurzaam Staphorst.

5.5.2.4 Asked to

De eerste succesfactor van asked to is: 'De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief'.

Bij deze casus is iets bijzonders aan de hand. De gemeente Staphorst mobiliseert namelijk geen inwoners voor een specifiek inwonersinitiatief. Immers, de gemeente Staphorst wil in het hele proces onafhankelijk blijven en niet haar voorkeur uitspreken voor een van de initiatieven (interview ST, interview AT). Wel kan gesteld worden dat de gemeente Staphorst inwoners mobiliseert tot deelname aan het proces en te komen tot een

eigen plan voor een windpark. Op 9 januari 2018 besloot de gemeenteraad van Staphorst om een procedure in werking te stellen waarbij inwoners en/of bedrijven zich aan konden melden voor het realiseren van een windpark in Staphorst. Daar werden kaders voor opgesteld en de gemeente Staphorst deed een uitvraag bij de bevolking (Gemeente Staphorst, 2018). Dat blijkt effectief want uiteindelijk waren er vijf initiatieven die zich aanmeldden (Meppeler Courant, 2018).

Gesteld kan worden dat aan deze succesfactor deels is voldaan. De gemeente Staphorst heeft geen inwoners gemobiliseerd voor een specifiek inwonersinitiatief. Wel heeft de gemeente Staphorst inwoners gemobiliseerd om te komen met een inwonersinitiatief voor het realiseren van windenergie op land.

De tweede succesfactor van asked to is: 'De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie'.

Het proces om te komen tot de windmolens loopt nog. Nadat de keuze voor Wij duurzaam Staphorst is gemaakt, is er een hechte relatie ontstaan tussen de gemeente Staphorst en het inwonersinitiatief (interview ST). Toch heeft het inwonersinitiatief het in het begin zelf moeten doen en de kennis die nodig was bij commerciële spelers moeten inhuren, zoals Pondera consult.

Omdat de gemeente Staphorst, in het begin, het inwonersinitiatief geheel aan zichzelf heeft overgelaten is aan deze succesfactor niet voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief	Deels	Niet specifiek op een inwonersinitiatief wel om mee te dingen naar een windpark.
De overheid verleidt de deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie	Nee	

Tabel 31: Succesfactoren asked to Wij duurzaam Staphorst.

5.5.2.5. Respond to

De eerste succesfactor van respond to is: 'In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen'.

In het begin van het proces zijn er kaders opgesteld. Die kaders zijn echter niet samen met het inwonersinitiatief maar door de provincie Overijssel en de gemeente Staphorst opgesteld (interview ST, interview AT, interview AS). Die kaders zijn als volgt:

- Het windpark moet liggen in de kansrijke windgebieden zoals vastgesteld door de provincie Overijssel en de gemeente Staphorst.

- De opbrengsten van het windpark moeten maximaal terugvloeien naar de gemeenschap.
- Bij voorkeur wordt het windpark 100% corporatief ontwikkeld.
- De omgeving wordt actief betrokken bij de ontwikkeling en de exploitatie van de windmolens.

(Gemeente Staphorst, 2018).

Bij het vaststellen van bovenstaande kaders zijn de inwonersinitiatieven niet betrokken, deze zijn eenzijdig opgesteld door de gemeente Staphorst en de provincie Overijssel. Aan deze succesfactor is maar deels voldaan.

De tweede succesfactor van respond to is: 'De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief'.

Piet le Roi zegt daar het volgende over: 'Ik moet zeggen, de samenwerking en de communicatie tussen de gemeente loopt constructief. Samen pakken we het project nu op en de energiecorporatie wordt gezien als een geweldige lokale speler' (interview ST).

Zeker nadat de keuze viel op Wij duurzaam Staphorst worden de relatie en de communicatie tussen de frontlijnwerker en het inwonersinitiatief als prettig ervaren. Aan deze succesfactor wordt dan ook voldaan.

Succesfactor	Voldaan	Kwalitatieve invulling
In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen	Deels	De gemeente Staphorst stelde, onder druk van de provincie Overijssel, eenzijdig de kaders op.
De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief	Ja	De communicatie wordt als prettig ervaren.

Tabel 32: Succesfactoren respond to Wij duurzaam Staphorst.

5.6 Vergelijking van de casussen

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de vraag: Welke factoren verklaren in de praktijk het verschil in succes? Alle casussen en succesfactoren worden naast elkaar gelegd om tot een vergelijking te komen.

Daarbij worden de casussen gerangschikt in drie dimensies van mate in succes. Na bestudering van de praktijk bleek namelijk de rangschikking succesvol of niet succesvol te eendimensionaal. Er is sprake van twee succesvolle casussen, namelijk windpark Hagenwind in Aalten en windpark Kloosterlanden in Deventer. Dat is evident, de windmolens staan er en leveren elektriciteit aan het elektriciteitsnet. Ook is evident dat windpark Lingewaard geen succes is. Het proces loopt tot op heden erg stroef. Door allerlei

omstandigheden en factoren is daar nog geen windpark van de grond gekomen en staat Lingewaard energie nog aan het begin van het proces. Bij windpark Koningspleij en Wij duurzaam Staphorst is het niet zo evident geen succes. De windmolens staan er inderdaad nog niet, maar de plannen zijn al wel concreet, de gemeenteraad heeft al akkoord op de plannen gegeven en de inwonersinitiatieven zijn in uitvoering. Bij windpark Koningspleij kunnen de plannen zelfs uitgevoerd worden als de Raad van State het inwonersinitiatief in het gelijk stelt. Dit kan dan ook geclassificeerd worden als bijna succesvol. Immers de plannen zijn nog niet onherroepelijk maar de eerste stappen zijn gezet en de gemeenteraad is akkoord. In tabel 33 zijn alle initiatieven en succesfactoren naast elkaar gezet.

		Windpark Hagenwind	Deventer energie	Lingewaard energie	Windpark Koningspleij	Wij duurzaam Staphorst
	Succesvol inwonersinitiatief?	Ja	Ja	Nee	Bijna	Bijna
1	De deelnemers handelen als een crypto-professional	Ja	Ja	Deels	Ja	Deels
2	Er is een sterke onderlinge band tussen de deelnemers van het inwonersinitiatief	Nee	Ja	Deels	Deels	Ja
3	Er is sprake van een alom gerespecteerde kartrekker binnen het inwonersinitiatief	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja
4	De deelnemers van het inwonersinitiatief hebben een authentieke acceptatie voor het inwonersinitiatief	Deels	Deels	Deels	Deels	Deels
5	De frontlijnwerkers krijgen de ruimte om zelfstandig beslissingen te nemen en om te experimenteren in het kader van het inwonersinitiatief	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
6	In het begin wordt het initiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals	Ja	Ja	Nee	Deels	Nee
7	Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente	Ja	Ja	Nee	Deels	Deels
8	De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief	Deels	Ja	Nee	Nee	Deels
9	De overheid verleidt deelnemers van het inwonersinitiatief tot authentieke acceptatie	Deels	Deels	Nee	Nee	Nee
10	In het begin van het proces komen de overheid en het inwonersinitiatief samen om de kaders op te stellen	Ja	Deels	Nee	Deels	Deels
11	De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief	Ja	Ja	Nee	Deels	Ja

Tabel 33: Vergelijking tussen de casussen.

Wanneer gekeken wordt naar tabel 33 dan valt een factor negatief op. Dat is succesfactor nummer 5, bij geen enkel inwonersinitiatief is aan die succesfactor voldaan. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat die succesfactor afvalt. Immers bij geen enkel inwonersinitiatief is die van invloed. In elk geval als je het kwantitatief beoordeeld. Als kwalitatief wordt gekeken naar die succesfactor dan valt een aspect op, het aspect van bestuurlijke prioriteit. Bij de casussen die een succes zijn bestaat er een grote mate van bestuurlijke prioriteit. Omgekeerd is dat ook het geval, ontbreekt bestuurlijke prioriteit dan wordt het initiatief zeker geen succes. Gesteld kan worden dat bestuurlijke prioriteit sterk bijdraagt aan het al dan niet succesvol worden van een inwonersinitiatief. Daarmee is bestuurlijke prioriteit een extra succesfactor die niet voorkwam in de theorie.

Bij succesfactor 10 is iets ongebruikelijks aan de hand. Volgens deze succesfactor zou de overheid in het begin samen moeten komen met het inwonersinitiatief om gezamenlijk de kaders op te stellen. In de praktijk blijkt dit niet altijd te gebeuren. Vaak is het de lokale overheid die eenzijdig de kaders oplegt. Dat gebeurde bij windpark Kloosterlanden, windpark Koningspleij en Wij duurzaam Staphorst. Er was geen sprake van inspraak, het was de lokale overheid die de kaders afdwong. Het moet echter wel de lokale overheid zijn die eenzijdig de kaders oplegt. Bij Lingewaard energie zagen we het omgekeerd, het inwonersinitiatief stelde eenzijdig de kaders op. Dat heeft niet geleid tot een succes. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de succesfactor een nuance verdient. Een inwonersinitiatief kan namelijk ook een succes worden als de lokale overheid eenzijdig de kaders opstelt.

Succesfactor 6 verklaart wel het verschil in succes. Immers alleen de zuiver succesvolle inwonersinitiatieven hebben in het begin volledige ondersteuning gehad in tijd, geld en toegang tot professionals. Opvallend is dat de factor tijd en geld belangrijker is dan de toegang tot professionals. Door respondenten verbonden aan windpark Koningspleij wordt ook aangegeven dat als vanaf het begin wel aan deze succesfactor was voldaan het inwonersinitiatief veel eerder een succes was geworden. Het is duidelijk dat deze succesfactor sterk bijdraagt aan een succesvol inwonersinitiatief.

Ook succesfactor 7 verklaart duidelijk het verschil in succes. Bij alle succesvolle inwonersinitiatieven is daaraan voldaan en bij de semi-succesvolle inwonersinitiatieven maar deels. Bij de succesvolle inwonersinitiatieven valt op te merken dat de lokale overheid een tandem vormt met het inwonersinitiatief. Samen werken ze aan het resultaat. Is er echter sprake van een afstand tussen het lokale bestuur en het inwonersinitiatief dan wordt het realiseren van een succesvol inwonersinitiatief een stuk ingewikkelder.

Succesfactor 8 valt in die zin op dat er op zijn minst deels aan moet worden voldaan wil het inwonersinitiatief een succes worden. In de praktijk heeft dat verschillende vormen. Het kan te maken hebben met de overheid die het inwonersinitiatief helpt om inwoners deelgenoot te maken van het inwonersinitiatief, dus ook daadwerkelijk inwoners mobiliseert

die zitting nemen in het inwonersinitiatief. Wat echter ook kan is dat de lokale overheid inwoners mobiliseert om financiële deel te nemen aan het inwonersinitiatief. In elk geval is de lokale overheid overal bezig om inwoners initiatief. Alleen niet bij het mislukte inwonersinitiatief. Daar is de overheid afwezig. Vandaar dat deze succesfactor een verklaring levert aan het verschil in succes.

Als laatste verklaart succesfactor 11 nog het verschil in succes. Bij alle inwonersinitiatieven is er sprake van een goede communicatie, behalve bij het niet succesvolle inwonersinitiatief, waaruit geconcludeerd kan worden dat een goede communicatie bijdraagt aan een succesvol inwonersinitiatief.

Wanneer wordt gekeken naar de resterende succesfactoren, 1, 2, 3, 4 en 9, zien we dat die niet enkel positief scoren bij alle succesvolle inwonersinitiatieven en negatief bij de niet succesvolle inwonersinitiatieven. Daarmee bieden deze geen verklaring voor het verschil in succes.

Dat houdt in dat succesfactor 6, 7, 8, 9 en 10 het verschil in succes verklaren. Daarbij dient wel opgemerkt te worden dat succesfactor 10 een nuance verdient en dat het ook de lokale overheid kan zijn die eenzijdig de kaders oplegt.

Als laatste is er nog een andere succesfactor in de praktijk gevonden: De mate waarin er bestuurlijke prioriteit aan het inwonersinitiatief wordt gegeven. Het blijkt namelijk dat als er bestuurlijke prioriteit wordt gegeven de kans veel groter is dat het inwonersinitiatief ook daadwerkelijk een succes wordt. Als succesfactor wordt dat het volgende: De gemeente geeft bestuurlijke prioriteit aan het inwonersinitiatief.

Dat maakt bij elkaar dat de volgende succesfactoren het verschil in succes verklaren:

- 1) In het begin wordt het initiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals.
- 2) Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente.
- 3) De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief.
- 4) De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief.
- 5) In het begin van het proces stelt de gemeente kaders op waar een inwonersinitiatief aan moet voldoen of de gemeente stelt samen met het inwonersinitiatief kaders op.
- 6) De gemeente geeft bestuurlijk prioriteit aan het inwonersinitiatief.

6. Conclusie

De aanleiding van dit onderzoek was het SER-energieakkoord en de gestelde ambitie voor windenergie op land. De praktijk blijkt achter te lopen bij de ambities die gesteld zijn. Er is dus actie nodig. Daarom was de vraagstelling waar dit onderzoek mee begon dan ook: Wat maakt een inwonersinitiatief omtrent windenergie op land succesvol en wat kan de lokale overheid doen om een inwonersinitiatief omtrent windenergie op land tot een succes te maken?

Om antwoord te geven op die vraag wordt is deze in twee delen geknipt. Het eerst deel wordt: Wat maakt een inwonersinitiatief omtrent windenergie op land succesvol? Op die vraag wordt antwoord gegeven in paragraaf 6.1. Het tweede deel wordt: Wat kan de lokale overheid doen om een inwonersinitiatief omtrent windenergie op land tot een succes te maken? Antwoord daarop volgt in paragraaf 6.2. Die twee paragrafen samen geven dan ook antwoord op de hoofdvraag.

Als laatste volgt paragraaf 6.3 met daarin een reflectie op dit onderzoek.

6.1 Een succesvol inwonersinitiatief.

Dit onderzoek begon met de wetenschappelijke discussie over inwonersinitiatieven en de stellingname van Maarten Hajer (2011) dat er een energieke samenleving bestaat. Na bestudering van deze vijf casussen is duidelijk dat die energieke samenleving bestaat. Bij alle inwonersinitiatieven is er sprake van een groep inwoners, die handelen als crypto-professionals en hun energie, tijd en kunde inzetten om Nederland te verduurzamen.

Een inwonersinitiatief is in dit onderzoek gedefinieerd als een participatieproces met kenmerken van gedelegeerde macht en/of partnerschap met als doel het realiseren van windenergie op land. De basis van deze definitie is de participatieladder van Arnstein (1969). Gedelegeerde macht houdt in dat er in elk geval sprake moet zijn van contracten of andere juridische instrumenten waarin geregeld is dat er machtsoverdracht plaatsvindt. Als er sprake is van partnerschap dan dient er een geïstitutioniseerd overleg plaats te vinden, een vaste set aan regels en budget. Oteman et al (2014) geeft aan dat dit soort participatieprocessen vaak vormgegeven worden door energiecorporaties. Dat blijkt ook uit de praktijk. Alle inwonersinitiatieven zijn energiecorporaties. Sommige zijn energiecorporaties met gesloten leden (Windpark Hagenwind), de rest zijn energiecorporaties waar iedere inwoner lid van kan worden.

Vervolgens is er een theoretisch model geschetst met daarin succesfactoren die het succes van een inwonersinitiatieven verklaren. De basis van die succesfactoren was het model van Lowndes et al. (2006). Elke dimensie van dat model is aangevuld en uitgewerkt

met andere theorieën. Dat resulteerde in een elftal succesfactoren. Die elf succesfactoren zijn aan 5 verschillende casussen getoetst in de praktijk.

Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in 6 succesfactoren die het verschil verklaren tussen een succesvol en niet succesvol inwonersinitiatief rond windenergie op land en zijn daarmee de basis voor een succesvol inwonersinitiatief omtrent windenergie op land.

Om dan antwoord te geven op de vraag: Wat maakt een inwonersinitiatief omtrent windenergie op land succesvol? Een inwonersinitiatief voor windenergie is succesvol als aan de volgende succesfactoren wordt voldaan.

- 1) In het begin wordt het initiatief beschermd door de overheid. De overheid faciliteert, in het begin, tijd, geld en toegang tot professionals.
- 2) Er is sprake van een sterke hechtheid tussen het inwonersinitiatief en de gemeente.
- 3) De overheid mobiliseert inwoners om deel te nemen aan het inwonersinitiatief.
- 4) De overheid koppelt proactief informatie terug en geeft altijd antwoord aan het inwonersinitiatief.
- 5) In het begin van het proces stelt de gemeente kaders op waar een inwonersinitiatief aan moet voldoen of de gemeente stelt samen met het inwonersinitiatief kaders op.
- 6) De gemeente geeft bestuurlijk prioriteit aan het inwonersinitiatief.

6.2 Wat kan de lokale overheid doen?

Er zijn 6 succesfactoren voor een windenergie op land gedefinieerd, maar wat kan de overheid doen om een inwonersinitiatief rondom windmolens op land tot een succes te maken? Het terugkerend thema is dat het begint met bestuurlijke prioriteit en het mobiliseren van de inwoners voor een inwonersinitiatief. Simpelweg achterover leunen met de gedachte 'de energieke samenleving bestaat en die lost het wel op' is niet voldoende.

Om een inwonersinitiatief tot een succes te maken is een proactieve houding van de gemeentelijke overheid essentieel. Dat maakte de casus van Lingewaard energie duidelijk. Daar aanwezig was een actieve groep inwoners die de schouders eronder wilde zetten maar door een anti-houding van de lokale overheid werd het hele project vertraagd. Het zelf op moeten stellen van kaders als inwonersinitiatief (zoals een positioneringsdocument) is funest voor mogelijk succes. Hierdoor gaat veel energie en tijd verloren in het overtuigen van de gemeentelijke overheid in plaats van werken aan het initiatief. Het omgekeerde is namelijk wel waar. De gemeentelijke overheid kan de 'lucifer zijn die het geheel laat ontvlammen' (interview JP) zoals dat het geval was in Deventer, Aalten en Staphorst. Daar was het de gemeentelijke overheid die de energieke samenleving mobiliseerde. Echter, alleen mobiliseren is niet afdoende zoals de casus in Arnhem bewees. Daar was het de gemeentelijke overheid die de energieke samenleving mobiliseerde maar daarna op afstand

zette. Dat werd door beide respondenten als frustrerend ervaren (interview AR, interview MV). Het maakte ook dat het project vertraagde. Het blijft zaak om het inwonersinitiatief gedurende het proces te ondersteunen en een hechte relatie te houden.

Het blijkt dat de regie die de gemeentelijke overheid neemt veel meer zegt over het al dan niet succesvol worden. In eerste instantie was als succesfactor gedefinieerd dat de gemeentelijke overheid en het inwonersinitiatief samen moesten komen om de kaders op te stellen. In de praktijk blijkt dat als de overheid eenzijdig de kaders opstelt het inwonersinitiatief toch tot een succes kan worden, zoals duidelijk naar voren komt in het geval van Staphorst. Daar werden door de provincie Overijssel en de gemeente Staphorst eenzijdig de kaders opgelegd wat uiteindelijk zorgde voor mobilisering van de energieke samenleving. Ook in Deventer was dit het geval waar de gemeentelijke overheid samenwerking met Raedthuys energie en Deventer energie eenzijdig afdwong. Het omgekeerde blijkt ook. Zijn er geen kaders gesteld door de gemeentelijke overheid dan is de kans dat het inwonersinitiatief niet succesvol wordt bijzonder groot.

Al met al, wat kan de gemeentelijke overheid doen? Het begint met een actieve houding. Mobiliseer de energieke samenleving in de eigen gemeente. Dat kan op twee manieren. De eerste manier is door voorafgaand kaders af te dwingen, kaders die duidelijk vastomlijnd aangeven waar de windmolens geplaatst moeten worden en op welke wijze financiële participatie geregeld moet worden. Zorg voor een uitvraag richting de bevolking, dan volgt de energieke samenleving vanzelf. Mits maar helder is dat die windmolens überhaupt geplaatst gaan worden.

Een andere manier is om zelf de energieke samenleving te mobiliseren en het geheel aan die energieke samenleving over te dragen. Roep alle inwoners die betrokken zijn met duurzaamheid bij elkaar. Stel in gezamenlijkheid een kader op waar de windmolens mogen komen te staan en op welke wijze de financiële participatie van het project geregeld dient te worden.

Als dan op een van die twee manieren een inwonersinitiatief is geboren ondersteun dat dan met tijd, geld en toegang tot professionals. Zorg ervoor dat er een hechte relatie en goede communicatie ontstaat tussen het inwonersinitiatief en de gemeente. Plan geregeld een overleg in en wees als bestuur ook aanwezig bij informatieavonden en andere belangrijke mijlpalen van het project.

Maar bovenal, blijf gedurende het hele proces bestuurlijke prioriteit geven aan het project. Stel een (externe) projectleider aan die duidelijk mandaat krijgt om het windmolenproject prioriteit te geven boven andere ruimtelijke projecten. Hou de formele deadlines en inspraakprocedures in de gaten en stuur op een strakke planning. Alleen zo kan voorkomen worden dat het project verzand in inspraakprocedures en een gang naar de Raad van State.

Als zo wordt gehandeld is de kans zeer aannemelijk dat het inwonersinitiatief een succes wordt.

6.3 Discussie

Dit onderzoek beoogde vooral een koppeling te maken tussen inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land en de aanzienlijke wetenschappelijke literatuur over successen van inwonersinitiatieven. Het is een gebied dat volop in ontwikkeling is. Jos Pierey gaf aan dat hij tegenwoordig het proces anders zou hebben ingestoken maar dat in 2013 een halve windmolen gerealiseerd door inwoners al een grote stap was (interview JP). Inmiddels ontstaan er overal in het land energiecorporaties en initiatieven tot windmolens. Sterker nog, in het concept klimaatakkoord, dat hoogstwaarschijnlijk voor het kerstreces 2018 naar de Tweede Kamer gaat, staat dat 50% van alle nieuwe windenergie op land op een corporatieve manier vormgegeven moet worden (Klimaatakkoord, 2018). Met andere woorden, er ontstaat een heel nieuw veld aan onderzoek.

Wat buiten de scope van dit onderzoek viel, maar bij elk project naar voren kwam is de weerstand die windmolenprojecten oproepen. Twee inwonersinitiatieven, waarvan een succesvol, hebben de gang naar de Raad van State moeten maken. Bij het andere succesvolle windmolenproject bestond veel weerstand in een naburige wijk en dorp. Dit resulteerde in het schrappen van een hele windmolen uit het project (interview JP, interview HK). Duidelijk is dat een inwonersinitiatief met de mogelijkheid tot financiële participatie niet voldoende is om 100% draagvlak voor het windmolenproject te realiseren.

Al met al kan geconcludeerd worden dat er een aanzienlijk onderzoeksveld gaat ontstaan. Aanzienlijker dan nu omdat er simpelweg veel meer inwonersinitiatieven omtrent windenergie op land te verwachten zijn. Met al die extra datapunten zou het zeer aan te bevelen zijn om kwantitatief onderzoek te doen naar de 6 succesfactoren die het verschil in succes verklaren. Als er meer datapunten beschikbaar zijn kan van daaruit een theoretisch model gebouwd worden. Dit onderzoek kan dan ook zeker gebruikt worden voor vervolgonderzoek op dat gebied.

Het viel in dit onderzoek niet mee om respondenten te vinden. Vooral in de grotere gemeenten bleek het een uitdaging een bestuurlijke respondent te vinden. Ook het feit dat veel windmolenprojecten gepolitiseerd zijn maakt dat respondenten nog wel eens een politiek antwoord kunnen geven. In vervolgonderzoek zou hier meer rekening mee gehouden moeten worden. Ook is dit een belangrijk punt voor de betrouwbaarheid van het onderzoek omdat respondenten dan nog wel eens een politiek correct antwoord willen geven.

Al met al staat het onderzoek naar energiecorporaties die als een inwonersinitiatief windmolens gaan realiseren in de kinderschoenen. De landelijke ontwikkelingen laten zien

dat er de komende jaren veel nieuwe projecten te verwachten zijn. Meer onderzoek naar de onderliggende causale mechanismes en factoren van dergelijke inwonersinitiatieven valt dan ook aan te bevelen.

7. Literatuurlijst

Almond, G.A., en Verba. S. (1989). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Newbury Park: Sage

Akkerboom, S. (2018). *Between public participation and energy transition: the case of wind farms*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. Gedownload op 30 november 2018 van: <http://www.uva.nl/en/content/events/phd-defence-ceremonies/2018/10/between-public-participation-and-energy-transition.html>

Arnstein, S. R. (1969). *A ladder of citizen participation*. Journal of the American Institute of Planners. Gedownload op 24 mei 2018 van: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01944366908977225>

Avalis Landschapsadvies. (z.d.) *Over Avalis*. Geraadpleegd op 15 oktober 2018 van: <http://www.avalis.eu/web/>

Baas, de J.H. (1995) *Bestuurskunde in hoofdlijnen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Bakker, de E. en Overbeek, G. (2005). *Van Passiviteit tot Passie: Een rijkdom aan drijfveren voor natuurbeleid*. Rapport 7.05.02. Den Haag: Wageningen Economic Research (LEI). Gedownload op 18 mei 2018 van: <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/1987>

Bennet, A. en George, A, L. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press

Bleijenbergh, I. (2013). *Kwalitatief onderzoek in organisaties*. Den Haag: Boom Lemma.

Coleman, J. S. (1988). *Social Capital in the Creation of Human Capital*. The American Journal of Sociology. Vol. 94, S95-S120. Gedownload op 19 juni 2018 van: <https://faculty.washington.edu/matsueda/courses/587/readings/Coleman%201988.pdf>

Correspondent, De (2016, 25 maart). *Factcheck: 'Windmolens draaien op subsidie'*. Geraadpleegd op 7 juni 2018 van: <https://decorrespondent.nl/4222/factcheck-windmolens-draaien-op-subsidie/466698305194-a44bd6fc>

Dam, van R. I. (2016) *Bonding by doing, the dynamics of self-organizing groups of citizens taking charge of their living environment*. Wageningen: Wageningen University.

Dekker, P., Hart, de J. en Faulk, L. (2007). *Toekomstverkenning vrijwillige inzet 2015*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Gedownload op 19 juni 2018 van: https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2007/Toekomstverkenning_vrijwillige_inzet_2015

Deventer Energie (z.d.). *Producten en diensten*. Laatst geraadpleegd op 21 september 2018 van: <https://www.deventerenergie.nl/producten-en-diensten/97-overstappen-op-deventer-windstroom>

Europese Commissie (z.d.) *Europa 2020-strategie*. Laatst geraadpleegd op 7 juni 2018 van: https://ec.europa.eu/info/strategy/european-semester/framework/europe-2020-strategy_nl

Europese Raad (z.d.) *Klimaatovereenkomst Parijs*. Geraadpleegd op 7 juni 2018 van: <http://www.consilium.europa.eu/nl/policies/climate-change/timeline/>

Ganesh, S. en McAllum, K. (2012). *Volunteering and professionalization: Trends in Tension?* Management Communication Quarterly. 26(1) 152-158. Gedownload op 19 juni 2018 van: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0893318911423762>

Gemeente Arnhem (2015). *New energy made in Arnhem, programma 2015-2020*. Gedownload op 29 november 2018 van: https://www.arnhem.nl/stad_en_wijken/projecten/energie_made_in_arnhem/new_energy_made_in_arnhem

Gemeente Arnhem (2016). *Stand van zaken windmolens Koningspleij-Noord Kleefse Waard*. Gedownload op 29 november 2018 van: <http://ageena.nl/wp-content/uploads/2016/11/Stand-van-zaken-windmolens-Koningspleij-11-10-2016.pdf>

Gemeente Staphorst (2018). *Uitvraag voor windenergie initiatieven*. Gedownload op 30 november 2018 van: <https://ris2.ibabs.eu/Agenda/Details/Staphorst/14c09e4c-a7b5-46a2-b01f-aac675ec1553>

Granovetter, M. S. (1973) *The Strength of Weak Ties*. The American Journal of Sociology. Vol. 78:6. 1360-1380. Gedownload op 21 juni 2018 van: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/225469>

Groenendaal, J. (2013) *Succesfactoren van Burgerinitiatieven. Een kwalitatieve studie naar de bruikbaarheid van de sociale netwerktheorie als analytisch perspectief*. Utrecht: Universiteit van Utrecht. Gedownload op 19 juni 2018 van: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/287654>

Hajer, M. A. (2011). *De energieke samenleving. Op zoek naar een sturingsfilosofie voor een schone economie*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving. Gedownload op 24 mei 2018 van: http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/Signalenrapport_web.pdf

Ham, M. en Meer, van der J. (2015). *De ondernemende burger. De woelige wereld van lokale initiatieven*. Utrecht: Movisie. Gedownload op 19 juni 2018 van: <https://www.movisie.nl/publicatie/tsv-ondernemende-burger>

Hier Opgewekt (z.d.) *Rollen: van opwekken tot leveren*. Geraadpleegd op 15 juni 2018 van: <https://www.hieropgewekt.nl/kennisdossiers/rollen-van-opwekken-tot-leveren>

Huurneman, M. (2012) *Tegenwind, of wind mee?! Een onderzoek naar de relaties tussen institutionele inrichting, gemeenschapskenmerken en percepties en (inter)acties van omwonenden in windenergieprojecten*. Nijmegen: Radboud universiteit. Gedownload op 22 november 2018 van: <http://www.windmolenoverlast.nl/wp-content/uploads/2012/07/Scriptie-Melanie-Huurneman-juni-20121.pdf>

Jong, de G. (2016). *Publieke deliberatie versus burgerparticipatie. Een vergelijkend experiment tussen participatiemethoden*. Nijmegen: Radboud universiteit. Gedownload op 18 juni 2018 van: <http://theses.ubn.ru.nl/handle/123456789/3024>

Klimaatakkoord (2018, juli 10). *Voorstellen van hoofdlijnen van het klimaatakkoord – sector elektriciteit*. Gedownload op 19 oktober 2018 van: <https://www.klimaatakkoord.nl/elektriciteit/documenten/publicaties/2018/07/10/hoofdlijnen-elektriciteit>

Liemberg, H. (2016). *De burger weet het beter? Een case-study naar burgerinitiatief Ringland*. Utrecht: Universiteit van Utrecht. Gedownload op 19 juni 2018 van: <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/344692>

Lingewaard Energie (z.d.). *Windpark Bergerden*. Geraadpleegd op 21 september 2018 van: <http://www.lingewaardenergie.nl/projecten/projecten-in-voorbereiding>

Lowndes, V., Pratchett, L. en Stoker, G. (2006). *Diagnosing and Remediating the Failings of Official Participation Schemes: The CLEAR Framework*. *Social Policy and Society*. 5:2, 281-291. Gedownload op 19 juni 2018 van: https://www.researchgate.net/publication/231914301_Diagnosing_and_Remediating_the_Failings_of_Official_Participation_Schemes_The_CLEAR_Framework

Maat, ter L. (2013). *Waait de wind harder in Duitsland? Een onderzoek naar de lokale sociale acceptatie van windparken in Nederland en Duitsland*. Nijmegen: Radboud Universiteit. Gedownload op 22 november 2018 van:

https://theses.ubn.ru.nl/bitstream/handle/123456789/3545/Maat%2C_Lesley_ter_1.pdf?sequence=1

Mattijssen, T. (2018). *Active citizenship in green space governance*. Wageningen: Universiteit van Wageningen.

Meppeler Courant (2018, 24 november). *Behoud de Lommert zoekt het hogerop*. Geraadpleegd op 29 november 2018 van: <https://www.meppelercourant.nl/nieuws/staphorst/559973/behoud-de-lommert-zoekt-het-hogerop.html>

Meppeler Courant (2018, 16 april). *Windmolengevecht nog niet gestreden*. Geraadpleegd op 30 november 2018 van: <https://www.meppelercourant.nl/nieuws/staphorst/534927/windmolengevecht-nog-niet-gestreden.html>

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2013, 6 september). *Kamerbrief over energieakkoord voor duurzame groei*. Gedownload op 5 juni 2018 van:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2013/09/06/kamerbrief-over-energieakkoord-voor-duurzame-groei>

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2018, 23 februari). *Kabinetsinzet voor het klimaatakkoord*. Gedownload op 5 juni 2018 van:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/02/23/kamerbrief-over-inzet-kabinet-voor-klimaatakkoord>

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, ministerie van Infrastructuur en Milieu, de Nederlandse WindEnergie Associatie, Natuur en Milieu,

Vereniging Nederlandse Gemeente en Interprovinciaal Overleg (z.d.) *Wind op Land, wetgeving*. Laatst geraadpleegd op 19 juni 2018 van: <https://www.windenergie.nl/beleid-en-regels/wetgeving>

Nieuwleusen Synergie (z.d.). *Windmolens*. Geraadpleegd op 21 september 2018 van:

<http://nieuwleusensynergie.nl/lokaal-energiebedrijf/>

NKPW (z.d.) *Over ons*. Geraadpleegd op 6 december 2018 van: <https://www.nkpw.nl/over-ons/>

Osborne, P. S. red. (2010). *The new public governance?* London & New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Oteman, M., Wiering, M. en Helderma, J. (2014) *The institutional space of community initiatives for renewable energy: a comparative case study of the Netherlands, Germany and Denmark*. Energy, Sustainability and Society, a SpringerOpen journal. Gedownload op 18 mei 2018 van:

<https://energysustainsoc.springeropen.com/articles/10.1186/2192-0567-4-11>

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (z.d.) *Berekening stimulering duurzame energieproductie*.

Geraadpleegd op 7 juni 2018 van: <https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/stimulering-duurzame-energieproductie/aanvragen-sde/berekening-sde>

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (z.d.) *Bijlage bij uw SDE+ aanvraag*. Geraadpleegd op 7

juni 2018 van: <https://mijn.rvo.nl/sde>

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (z.d.) *Elektriciteitsnet*. Geraadpleegd op 15 juni 2018 van:

<https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/techniek/elektriciteitsnet>

Rijksdienst voor ondernemend Nederland (z.d.) *Provinciaal beleid windenergie*. Laatst geraadpleegd

op 15 juni 2018 van: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/windenergie-op-land/beleid/provinciaal-beleid>

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (z.d.) *Stimulering Duurzame Energieproductie*.

Geraadpleegd op 7 juni 2018 van: <https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/stimulering-duurzame-energieproductie>

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (z.d.) *Windpark Kloosterlanden*. Laatst geraadpleegd op 29

november 2018 van: <https://www.rvo.nl/initiatieven/coöperatieve-energieprojecten/windpark-kloosterlanden>

Rijksoverheid (2014, maart 31). *Structuurvisie windenergie op land*. Gedownload op 5 juni 2018 van:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/03/31/bijlage-1-structuurvisie-windenergie-op-land>

Klimaatberaad (2018, juli 10). *Voorstel voor hoofdlijnen van het klimaatakkoord*. Gedownload op 12

oktober 2018 van: <https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2018/07/10/hoofdlijnen-compleet>

Rijksoverheid (z.d.) *Wind op land, Nederlands beleid*. Laatst geraadpleegd op 6 juni 2018 van:

<https://www.windenergie.nl/beleid-en-regels/nederlands-beleid>

Rutte, M. (2010, mei 23) *RTL4 premiersdebat*. Geraadpleegd op 7 juni 2018 van:

<https://www.youtube.com/watch?v=QrYC8GDc54M&feature=youtu.be>

SER (2013, 6 september). *Energieakkoord voor duurzame groei*. Laatst geraadpleegd op 2 juli 2018

van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/convenanten/2013/09/06/energieakkoord-voor-duurzame-groei>

SER (2018, 26 juni). *Voortgang van het energieakkoord loopt door*. Laatst geraadpleegd op 6

december 2018 van: <https://www.energieakkoordser.nl/nieuws/2018/voortgang-energieakkoord.aspx>

SER (z.d.) *Het energieakkoord voor duurzame groei. Wat is het en hoe werkt het?* Laatst

geraadpleegd op 7 juni 2018 van:

<http://www.energieakkoordser.nl/~media/files/energieakkoord/publiciteit/energieakkoord-wat-is-het-hoe-werkt-het.ashx>

Stivers, C. (1990). *The public agency as polis, active citizenship in the administrative state*.

Administration & Society. Gedownload op 8 juni 2018 van:

<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/009539979002200105>

Stentor (2017, 4 juli). *Overijssel duwt Staphorst windmolens door de strot*. Geraadpleegd op 7 juni

2018 van: <https://www.destentor.nl/staphorst/overijssel-duwt-staphorst-windmolens-door-de-strot~a50bc061/>

Swanborn, P.G. (2003). *Casestudy's*. Meppel: Boom.

Thiel, van S. (2010). *Bestuurskundig onderzoek: Een methodologische inleiding*. Bussum: Coutinho.

Tonkens, E. (2014, 16 april). *Vijf misvattingen over de participatiemaatschappij, afscheidsrede Evelien*

Tonkens. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. Gedownload op 15 juni 2018 van:

<http://www.actiefburgerschap.nl/wp-content/uploads/2014/04/Afscheidsrede-16april14.pdf>

Tubantia (2008, 8 maart). *Venneboeren: 'Geef uitleg bij Hagenwind'*. Geraadpleegd op 21 september

2018 van: <https://www.tubantia.nl/achterhoek/venneboeren-geef-uitleg-bij-hagenwind~a9375159/>

Urgenda (2018, z.d.) *Klimaatzaak tegen de Staat*. Geraadpleegd op 6 december van:

<https://www.urgenda.nl/themas/klimaat-en-energie/klimaatzaak/>

Volkskrant (2013, 28 augustus). *Energieakkoord polder en kabinet positief ontvangen*. Laatst

geraadpleegd op 6 juni 2018 van: <http://www.volkskrant.nl/politiek/energieakkoord-kabinet-en-polder-positief-ontvangen~a3499756/>

Volkskrant (2014, 2 juli). *Rutte: Participatiemaatschappij geen einddoel*. Laatst geraadpleegd op 6 juni 2018 van: <https://www.volkskrant.nl/binnenland/rutte-participatiesamenleving-geen-einddoel~a3682958/>

VVD, CDA, D66 en CU (2017). *Vertrouwen in de toekomst, regeerakkoord 2017-2021*. Geraadpleegd op 5 juni 2018 van: <https://www.kabinetsformatie2017.nl/documenten/publicaties/2017/10/10/regeerakkoord-vertrouwen-in-de-toekomst>

Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR). *Vertrouwen in Burgers*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Gedownload op 21 juni 2018 van: <https://www.wrr.nl/onderwerpen/vertrouwen-in-burgers/documenten/rapporten/2012/05/22/vertrouwen-in-burgers>

Wij Duurzaam Staphorst (z.d.). *Windplan*. Geraadpleegd op 21 september 2018 van: <https://www.wijduurzaamstaphorst.nl/documenten/>

Wind op land (z.d.). *Wetgeving*. Geraadpleegd op 7 juni 2018 van: <https://www.windenergie.nl/beleid-en-regels/wetgeving>

Windpark Koningsplei (z.d.). *Wat en waarom*. Laatst geraadpleegd op 29 november 2018 van: <http://www.windparkkoningspleij.nl/waarom/>

Windpark Nijmegen Betuwe (z.d.). *Windpark*. Laatst geraadpleegd op 21 september 2018 van: <https://www.windparknijmegenbetuwe.nl/windpark/>

Yin, R.K. (2008) *Case study research design: Design and Methods*. Londen: Sage Publishers.

Zuylen, van J. (2010). *Help, een burgerinitiatief!* Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Gedownload op 21 juni 2018 van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2010/11/08/werkboek-help-een-burgerinitiatief>